

Chulalongkorn University

Chula Digital Collections

Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)

2022

บทอาศรัยวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 : วรรณคดีเฉลิม พระเกียรติในสื่อสิ่งพิมพ์สมัยใหม่

ชารเมศ อภัยฤทธิรงค์
คณะอักษรศาสตร์

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd>

Part of the [Arts and Humanities Commons](#)

Recommended Citation

อภัยฤทธิรงค์, ชารเมศ, "บทอาศรัยวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 : วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในสื่อสิ่งพิมพ์สมัยใหม่" (2022). *Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD)*. 6420.
<https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/6420>

This Thesis is brought to you for free and open access by Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD) by an authorized administrator of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

บทอาศรัยในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 :
วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในสื่อสิ่งพิมพ์สมัยใหม่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"Asirawat" in Thai Periodicals from the Reign of King Rama V
to the Reign of King Rama VIII : Thai Panegyric Literature
in Modern Publications

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Thai
Department of Thai
FACULTY OF ARTS
Chulalongkorn University
Academic Year 2022
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทอาศรัยวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง
รัชกาลที่ 8 : วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในสิ่งพิมพ์
สมัยใหม่

โดย

นายปารเมศ อภัยฤทธิ์รงค์

สาขาวิชา

ภาษาไทย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีรวณิชกุล

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
การศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.ไกรสร อามระดิษ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาทิตย์ ชีรวณิชกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณิต วิงวอน)

6280026122 : MAJOR THAI

KEYWORD: Asirawat, periodical, panegyric literature

Parames Apairittirong : "Asirawat" in Thai Periodicals from the Reign of King Rama V to the Reign of King Rama VIII : Thai Panegyric Literature in Modern Publications. Advisor: Asst. Prof. ARTHID SHERAVANICHKUL, Ph.D.

This thesis aims to study the literary conventions and creations in 247 "Asirawat" poems published in 30 periodicals between the reign of King Rama V and the reign of King Rama VIII.

The study finds that "Asirawat" is a literary work mostly composed in short verses to praise and bless the monarch and members of the royal family on significant occasions. The content is divided into two main parts: praise and blessing. "Asirawat" both adheres to the conventions in traditional Thai panegyrics and establishes its own distinct styles. In terms of form, it employs traditional versification, as used in traditional Thai panegyrics, as well as invents new versifications. The length of each poem conforms to the characteristics of the respective periodicals. In terms of content and concepts, "Asirawat" upholds conventional panegyric contents and concepts from traditional literature, including religious portrayals of the monarch as Dharmikaraja, Bodhisattvaraja, Cakravartin, and Devaraja. It also emphasizes the concept that the monarch is a wise and talented ruler, that the monarch is dedicated to royal duties for the people's benefit, and that the monarch possesses an almighty power of merit. Additionally, "Asirawat" also includes other panegyric contents that appreciate the city and royal ceremonies to showcase the King's prestige. Meanwhile, "Asirawat" within the periodicals demonstrates creative panegyric content by introducing new concepts relevant to specific reigns and clearly indicating royal occasions. In terms of literary techniques, "Asirawat" maintains the use of phraseology, metaphors, and content organization seen in the traditional panegyrics while introducing new metaphors and narration styles to captivate attention. Therefore, it can be concluded that "Asirawat" is a novel form of Thai panegyrics that gains widespread popularity through the ascendancy of periodicals. It plays a significant role in venerating the Thai monarchy and functions as an historical record spanning from the reign of King Rama V to the reign of King Rama VIII. Importantly, it constitutes an essential part of the development of Thai periodicals and Thai literature.

Field of Study: Thai
Academic Year: 2022

Student's Signature .....
Advisor's Signature .....

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	10
1.3 สมมติฐานการวิจัย	10
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	10
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	12
1.6 วิธีดำเนินการการวิจัย.....	12
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	13
1.9 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
1.9.1 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและขนบการเฉลิมพระเกียรติใน วรรณคดี	13
1.9.2 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาบทอาศิริวาท	19
บทที่ 2 ภาพรวมของสิ่งพิมพ์รายคาบไทยและบทอาศิริวาทสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8	25
2.1 ความหมายของบทอาศิริวาท	25
2.2 ภาพรวมของสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8.....	29

2.2.1	สิ่งพิมพ์รายคาบไทยก่อนรัชกาลที่ 5 (ก่อน พ.ศ. 2411).....	29
2.2.2	สิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2453).....	30
2.2.3	สิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - พ.ศ. 2468).....	32
2.2.4	สิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468 - พ.ศ. 2478).....	34
2.2.5	สิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2478 - พ.ศ. 2489).....	35
2.3	ภาพรวมของบทความในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8*	36
2.3.1	บทความในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5.....	36
2.3.2	บทความในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 6.....	40
2.3.3	บทความในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 7.....	42
2.3.4	บทความในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 8.....	43
2.4	สรุป	44
บทที่ 3	การสืบทอดขนบและสร้างสรรค์ในบทความในสิ่งพิมพ์รายคาบ สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8	46
3.1	การสืบทอดขนบในบทความในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8.....	46
3.1.1	ขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทย.....	46
3.1.1.1	วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ	47
3.1.1.2	การเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏแทรกในวรรณคดี	48
3.1.2	การสืบทอดขนบด้านรูปแบบคำประพันธ์.....	50
3.1.2.1	รูปแบบคำประพันธ์เดี่ยว	50
3.1.2.2	รูปแบบคำประพันธ์ผสม	53
3.1.3	การสืบทอดขนบด้านเนื้อหาและแนวคิด	56
3.1.3.1	การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์.....	56
3.1.3.3	การสืบทอดเนื้อหาว่าด้วยการชมบ้านเมืองและพระราชพิธี	72
3.1.3.4	การถวายพระพรชัยมงคล.....	76

3.1.4 การสืบทอดขนบด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์.....	83
3.1.4.1 การใช้ถ้อยคำที่มีแบบแผน.....	83
3.1.4.2 การใช้ความเปรียบ.....	87
3.1.4.3 การลำดับเนื้อหา.....	93
3.2 การสร้างสรรค์ในบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8.....	94
3.2.1 การสร้างสรรค์ด้านรูปแบบ.....	95
3.2.1.1 การสร้างสรรค์รูปแบบคำประพันธ์.....	95
3.2.1.2 การกระชับความยาวของบทประพันธ์.....	98
3.2.2 การสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาและแนวคิด.....	103
3.2.2.1 การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์.....	103
3.2.2.2 การกล่าวถึงโอกาสในการลงพิมพ์บทอาศิรวาท.....	112
3.2.3 การสร้างสรรค์ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์.....	115
3.2.3.1 การเล่นคำ.....	115
3.2.3.2 การใช้ความเปรียบ.....	116
3.2.3.3 การวางเนื้อหาและการดำเนินเรื่องเพื่อสร้างความน่าสนใจ.....	118
3.3 สรุป.....	120
บทที่ 4 ความสำคัญของบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8.....	122
4.1 ความสำคัญต่อการส่งเสริมสถาบันพระมหากษัตริย์.....	122
4.1.1 การเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดี.....	122
4.1.2 การโน้มน้าวให้ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์.....	128
4.1.2.1 การกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์.....	128
4.1.2.2 การกล่าวถึงผลร้ายเมื่อขาดสถาบันพระมหากษัตริย์.....	130
4.1.3 การเผยแพร่พระบรมราโชบายในการปกครองประเทศ.....	132
4.2 ความสำคัญต่อการเป็นบันทึกประวัติศาสตร์.....	136

4.2.1 เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 5	137
4.2.1.1 การตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎร	137
4.2.1.2 การเสด็จฯ เยือนประเทศในทวีปยุโรป	139
4.2.2 เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 6	141
4.2.2.1 การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก	141
4.2.2.2 การได้ช้างเผือกและวัตถุโบราณอันเป็นมงคลมาสู่พระบารมี	142
4.2.2.3 เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1	143
4.2.2.4 การรับเรือรบหลวงพระร่วง	145
4.2.3 เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 7	147
4.2.3.1 การเสด็จฯ เลียบมณฑลฝ่ายเหนือและมณฑลพายัพ	147
4.2.3.2 การเสด็จกลับจากการรักษาพระเนตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา	148
4.2.4 เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 8	149
4.2.4.1 การเสด็จฯ นิวัติพระนคร (พ.ศ. 2481)	149
4.3 ความสำคัญต่อการพัฒนาการของสิ่งพิมพ์รายคาบไทย	150
4.3.1 การก่อให้เกิดคอลัมน์สำหรับลงพิมพ์บทความ	150
4.3.2 ความสำคัญต่อความเฟื่องฟูของกวีนิพนธ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบ	151
4.4 ความสำคัญต่อการพัฒนาการของวรรณคดีไทย	154
4.4.1 การเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่	154
4.4.2 การก่อให้เกิดขนบการสร้างวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่สัมพันธ์กับโอกาส	155
4.5 สรุป	157
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	158
บรรณานุกรม	2
ประวัติผู้เขียน	30

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบเนื้อหาฉันท์และภาพยี่ห้อโคลงของพระองค์เจ้าเพิ่มและบทอาศิรวาท “คำฉันท์ถวายไชยมงคล” ของขุนบัญญัติวรราชในประเด็นที่สอดคล้องกัน	100
ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่แต่งขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญ	156
ตารางที่ 3 แสดงการสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านรูปแบบของบทอาศิรวาท	160
ตารางที่ 4 แสดงการสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาและแนวคิดของบทอาศิรวาท	162
ตารางที่ 5 แสดงการสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทอาศิรวาท	163

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสืบทอดขนบและการสร้างสรรค์ของบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8
2. เพื่อศึกษาความสำคัญของบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

1.3 สมมติฐานการวิจัย

บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 สืบทอดขนบจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทยทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหาและแนวคิด รวมถึงกลวิธีทางวรรณศิลป์ รวมทั้งมีการสร้างสรรค์ใหม่ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการนำเสนอของสิ่งพิมพ์และบริบทของยุคสมัย บทอาศิรวาทเหล่านี้เป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นและเฟื่องฟูของสิ่งพิมพ์รายคาบ มีความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ และมีความสำคัญต่อพัฒนาการวรรณคดีไทย

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาบทอาศิรวาทพระมหากษัตริย์จำนวน 247 สำนวน¹ ตีพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบในรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2427 - 2489) จำนวน 28 ชื่อเรื่อง แบ่งออกเป็นบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 5 จำนวน 154 สำนวน บทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 6 จำนวน 56 สำนวน บทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 7 จำนวน 30 สำนวน และบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 8 จำนวน 7 สำนวน เท่าที่สามารถสืบค้นได้จากหอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพฯ หอสมุดดำรงราชานุภาพ และศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรียงลำดับตามเวลาที่พบว่ามีบทอาศิรวาทครั้งแรกในสิ่งพิมพ์แต่ละเรื่อง ได้แก่

1. วชิรญาณ	พ.ศ. 2427 - 2468 ²	จำนวน 57 สำนวน
2. วชิรญาณวิเศษ	พ.ศ. 2428 - 2437	จำนวน 33 สำนวน
3. สยามประเพณี สุนทโรวาทพิเศษ	พ.ศ. 2440 - 2442	จำนวน 2 สำนวน
4. ประตู่ใหม่	พ.ศ. 2451 - 2453	จำนวน 67 สำนวน
5. จดหมายเหตุแสงอรุณ	พ.ศ. 2452 - 2462	จำนวน 11 สำนวน

¹ ดูรายชื่อบทอาศิรวาทที่ศึกษาเพิ่มเติมที่ภาคผนวก.

² ปีที่ระบุคือปีที่พบการตีพิมพ์บทอาศิรวาท.

6. สมุทรสาร	พ.ศ. 2458 - 2463	จำนวน 4 ส่วน
7. ดุสิตสมิต	พ.ศ. 2461 - 2464	จำนวน 17 ส่วน
8. ดุสิตสมัย	พ.ศ. 2462 - 2462	จำนวน 4 ส่วน
9. ศัพท์ไทย	พ.ศ. 2464 - 2468	จำนวน 6 ส่วน
10. นักเรียน	พ.ศ. 2465 - 2469	จำนวน 5 ส่วน
11. แดงการศึกษาเทพศิรินทร์	พ.ศ. 2466	จำนวน 1 ส่วน
12. เบญจมานุสาสัน	พ.ศ. 2466 - 2467	จำนวน 3 ส่วน
13. ไทยเชชม	พ.ศ. 2467 - 2474	จำนวน 8 ส่วน
14. เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์	พ.ศ. 2468 - 2474	จำนวน 3 ส่วน
15. The College News	พ.ศ. 2468 - 2469	จำนวน 2 ส่วน
16. สอนกุลลาภวิทยา	พ.ศ. 2469 - 2474	จำนวน 2 ส่วน
17. อัสสัมชัญอุโฆษสมัย	พ.ศ. 2469	จำนวน 1 ส่วน
18. มหาวิทยาลัย	พ.ศ. 2467 - 2472	จำนวน 4 ส่วน
19. สารานุกรม	พ.ศ. 2470 - 2471	จำนวน 2 ส่วน
20. โฟแท็กซ์	พ.ศ. 2471	จำนวน 1 ส่วน
21. ยุพราชวิทยา	พ.ศ. 2471	จำนวน 3 ส่วน
22. สุภาพบุรุษ	พ.ศ. 2472	จำนวน 2 ส่วน
23. นารีนารถ	พ.ศ. 2473 - 2474	จำนวน 2 ส่วน
24. ชีวิตไทย	พ.ศ. 2484	จำนวน 1 ส่วน
25. ศรีกรุง	พ.ศ. 2484	จำนวน 1 ส่วน
26. สิลปิน	พ.ศ. 2485	จำนวน 1 ส่วน
27. วรรณคดีสาร	พ.ศ. 2485 - 2487	จำนวน 3 ส่วน
28. วงวรรณคดี	พ.ศ. 2489	จำนวน 1 ส่วน

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในงานวิจัยนี้จำกัดขอบเขตข้อมูลเฉพาะบทอาศรัยวาทที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ขณะยังทรงพระชนม์ชีพอยู่เท่านั้น
2. งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะบทอาศรัยวาทภาษาไทยที่แต่งเป็นบทร้อยกรอง ยังมีบทอาศรัยวาทที่เป็นร้อยแก้ว หรือเป็นภาษาบาลี สันสกฤต และอังกฤษ หรือบทร้อยกรองที่แต่งขึ้นเพื่อสดุดีบุคคลสามัญ แต่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้
3. การเน้นตัวอักษรหนา เอน หรือขีดเส้นใต้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นการกระทำของผู้วิจัย เพื่อเน้นข้อความที่มีความสำคัญเท่านั้น การเน้นข้อความดังกล่าวไม่ปรากฏในต้นฉบับ
4. ผู้วิจัยจะรักษาอักขรวิธีตามตัวบทต้นฉบับที่ปรากฏในหนังสือ เว้นแต่การจัดรูปแบบคำประพันธ์ผู้วิจัยจะจัดรูปแบบตามสมัยนิยมเนื่องจากในสิ่งพิมพ์รายคาบมีการจัดรูปแบบคำประพันธ์แตกต่างกันไม่สม่ำเสมอ
5. การระบุชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ ผู้วิจัยจะตัดชื่อประเภทของสิ่งพิมพ์รายคาบออก เช่น “หนังสือพิมพ์นักเรียน” จะระบุชื่อเรื่องเพียง “นักเรียน” เท่านั้น และจะทำตัวอักษรเอียง ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบจะรักษาอักขรวิธีตามต้นฉบับ

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

1. รวบรวมบทอาศรัยวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8
2. ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย
4. เรียบเรียงและนำเสนอในรูปแบบวิทยานิพนธ์

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เห็นการสืบทอดและการสร้างสรรค์ของบทอาศรัยวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 จากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดี
2. ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของบทอาศรัยวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8
3. เป็นแนวทางการสร้างสรรค์บทอาศรัยวาทสมัยใหม่

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **บทอาศรัย** หมายถึง บทประพันธ์ที่แต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลพระมหากษัตริย์รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งมักแต่งขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ มักแต่งเป็นบทร้อยกรองขนาดสั้น

2. **วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ** หมายถึง วรรณคดีที่แต่งขึ้นเพื่อสดุดีพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์และถวายพระพรชัยมงคล มีขนบการเฉลิมพระเกียรติที่เป็นแบบแผนสืบเนื่องมาแต่โบราณ

3. **ขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดี** หมายถึง การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ที่เป็นแบบแผนสืบเนื่องมาในวรรณคดีประเภทต่าง ๆ ทั้งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และการเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏแทรกในวรรณคดี

4. **สิ่งพิมพ์รายคาบ** มาจากภาษาอังกฤษว่า periodical หรือ periodical publication ซึ่งหมายถึงสิ่งพิมพ์ที่มีกำหนดออกแน่นอนและต่อเนื่อง หมายถึงทั้งนิตยสาร วารสาร และหนังสือพิมพ์รายวัน

1.9 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจำแนกเอกสารและงานวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1.9.1 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดี

เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีมีอยู่อย่างกว้างขวาง สามารถแบ่งงานวิจัยเหล่านี้ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เอกสารและงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในภาพรวม

กลุ่มที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเฉพาะสมัยหรือเฉพาะเรื่อง

กลุ่มที่ 3 เอกสารและงานวิจัยที่มุ่งศึกษาการเฉลิมพระเกียรติที่แทรกอยู่ในวรรณคดี

กลุ่มที่ 1 เอกสารและงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในภาพรวม

การศึกษาเรื่องรูปแบบและกลวิธีที่ทำให้เห็นลักษณะทั่วไปของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของ เสาวณิต วิงวอน (2530) “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมยอพระเกียรติ” ได้เสนอว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีโครงสร้างหลัก 3 ส่วน คือ ส่วนประณามพจน์ ส่วนเนื้อ

เรื่อง และส่วนสรุป มีการใช้ภาษาที่แตกต่างออกไปจากวรรณคดีหรือภาษาในบริบททั่วไปเรียกว่า “ภาษาประดิษฐ์” ด้วยเหตุนี้จึงทำให้วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีคุณค่า มีความสูงส่ง และกระทบใจผู้อ่าน มีพัฒนาการด้านเนื้อหาโดยตลอดซึ่งสัมพันธ์กับสังคมและมุมมองต่อพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้หากพิจารณาเฉพาะวรรณคดีที่ประพันธ์ขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 จะพบว่าไม่ได้มีกลวิธีที่โดดเด่นมากกว่าสมัยก่อนหน้า แต่ผู้วิจัยเห็นว่ากลวิธีที่โดดเด่นของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในยุคนี้คือการกระชับขนาดและเนื้อหาของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติให้เหมาะสมกับสิ่งพิมพ์แนวใหม่

หนังสือ “วรรณคดียอพระเกียรติ” ของยุพร แสงทักษิณ (2537) เสนอว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีพัฒนาการมาโดยลำดับ ในด้านรูปแบบมีการเพิ่มคำประพันธ์ชนิดใหม่มากขึ้น และในด้านเนื้อหา มีการเปลี่ยนแปลงจากการนำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ในอุดมคติสู่การโน้มน้าวใจด้วยการนำเสนอข้อเท็จจริง อย่างไรก็ตามก็ผู้เรียบเรียงเสนอไว้ในสรุปว่าการแต่งวรรณคดียอพระเกียรติมีวิวัฒนาการน้อยและดำเนินตามขนบเดิมอย่างเห็นได้ชัดกว่าวรรณคดีประเภทอื่น ๆ

เรื่องคดีเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และภาพของพระมหากษัตริย์ในวรรณคดีก็เป็นประเด็นการศึกษาสำคัญในงานวิจัยกลุ่มนี้ ได้แก่ บทความเรื่อง “คติพุทธราชาในวรรณคดีไทย” ของชลดา เรืองรักษ์ลิขิต (2538) เสนอว่าคติพุทธราชาคือแนวคิดว่าพระมหากษัตริย์คือพระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้ในอนาคตกาล แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นในวรรณคดีไทย โดยเฉพาะวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติหลายเรื่อง

บทความเรื่อง “เทวราชาและธรรมราชาในวรรณกรรมยอพระเกียรติ” ของเสาวณิต วิจารณ์ (2538) เสนอว่าในยุคแรกวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีแนวคิดเรื่องพระมหากษัตริย์เป็นเทวราชา ต่อมาเปลี่ยนแปลงแนวคิดสู่ความเป็นผู้ทรงคุณความดี หากสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติทุกเรื่องคือแนวคิดเรื่องพระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงธรรม หรือ “ธรรมราชา”

บทความ “ภาพของพระมหากษัตริย์ในวรรณคดียอพระเกียรติ” ของประคอง นิมนาน เหมินทร์ (2542) เสนอว่า ภาพของพระมหากษัตริย์ ๕ พระองค์ที่ศึกษา ได้แก่ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชฯ ที่ปรากฏในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีความใกล้เคียงกัน คือ มีพระบรมเดชานุภาพ มีพระบุญญาบารมี และทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภก หากแต่รายละเอียดจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและสภาพสังคม

นอกจากนี้ยังมีงานที่ศึกษากลวิธีการใช้ความเปรียบในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง “ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในวรรณคดียอพระเกียรติสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น” ของปราโมทย์ สุกุลรักความสุข (2554) พบว่าความเปรียบเกี่ยวกับ

พระมหากษัตริย์ในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีแนวคิดเปลี่ยนแปลงไปตามความเชื่อและศาสนาซึ่งแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย การใช้ความเปรียบมีทั้งสืบทอดขนบเดิม และสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป

การศึกษาเหล่านี้ล้วนนำเสนอผลการศึกษาไปในทิศทางที่ใกล้เคียงกัน คือเสนอว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีลักษณะที่สืบทอดกันมาโดยลำดับ ทั้งด้านเนื้อหา รูปแบบ แนวคิด และกลวิธีการประพันธ์ อย่างไรก็ตามผู้ศึกษาก็มักเห็นว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีความเปลี่ยนแปลงโดยลำดับ สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป

กลุ่มที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่มุ่งศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเฉพาะสมัย

การศึกษาลักษณะสำคัญของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในแต่ละยุคสมัย ได้แก่ วิทยานิพนธ์ของ กาญจนา ธรรมเมธี (2519) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325 - 2411)” เสนอที่มาของการสร้างวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในช่วงเวลาดังกล่าวว่ามีที่มาจากทั้งพระราชพงศาวดารและกวีพบเห็นเองด้วยเหตุที่เป็นบุคคลร่วมสมัย มีกลวิธีดำเนินเรื่องไปสู่จุดสูงสุด และมีความเปลี่ยนแปลงไปจาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในยุคก่อนหน้าในด้านรูปแบบคำประพันธ์ และการเพิ่มอรรถรส แต่ไม่มีความเปลี่ยนแปลงจาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในเวลาก่อนหน้านัก

วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ของ ศักดิ์ชัย ตระกูลเลิศงาม พบว่าภาพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวขณะที่ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่มีความแตกต่างกัน เป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างกวีกับรัชกาลที่ 5 และบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ก็มีการสืบทอดขนบเดิม และสร้างสรรค์ลักษณะใหม่ขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพของพระมหากษัตริย์ในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในแต่ละยุคสมัย ในบทความ เรื่อง “คติความเชื่อเกี่ยวกับสถานภาพของพระมหากษัตริย์ : ภาพสะท้อนจากวรรณคดีสมัยอยุธยา” ของสุรีย์ ทวีอุดมทรัพย์ (2531) จากการพิจารณาวรรณคดีสมัยอยุธยาพบว่าพระมหากษัตริย์ยุคแรกใช้คติพราหมณ์สร้างความศักดิ์สิทธิ์ ต่อมามีการผสมแนวคิดธรรมิกราชาเข้ากับเทวราชา จนในที่สุดแนวคิดเรื่องธรรมิกราชาและโพธิสัตว์ราชาจึงเข้มข้นขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลางเป็นต้นมาจากอิทธิพลของพุทธศาสนา

มีลักษณะตรงกับรูปแบบมหากาพย์หรือมหากาพย์ (Epic) ตามนิยามของวรรณคดีอินเดียและวรรณคดีสากล เพราะมีการสดุดีสมเด็จพระนเรศวรมหาราชในฐานะวีรกษัตริย์

การศึกษาในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติแต่ละเรื่องที่อยู่ในยุคสมัยที่แตกต่างกันว่ามีการเลือกสรรเนื้อหาจากที่มาหลายรูปแบบ ทั้งจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในสมัยก่อนหน้า และจากวรรณคดีประเภทอื่น เพื่อนำมาแต่งเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีรูปแบบเฉพาะแตกต่างกัน

กลุ่มที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่มุ่งศึกษาการเฉลิมพระเกียรติที่แทรกในวรรณคดี

งานวิจัยกลุ่มนี้ศึกษาการเฉลิมพระเกียรติที่แทรกในวรรณคดีประเภทต่าง ๆ มิได้ศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติโดยตรง

แนวทางการศึกษาสำคัญของงานวิจัยกลุ่มนี้คือ การศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพของพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในวรรณคดีประเภทต่าง ๆ ได้แก้บทความเรื่อง “ภาพสะท้อนเกี่ยวกับสถานภาพของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมไทย” ของนิตยา แก้วคัลนา (2542) ศึกษาภาพสะท้อนสถานภาพของพระมหากษัตริย์ไทยจากวรรณคดีหลายประเภท ได้แก่ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ วรรณคดีบทละคร วรรณคดีพิธีกรรม วรรณคดีนิราศ และวรรณคดีศาสนา พบว่า ในสมัยสุโขทัยภาพของพระมหากษัตริย์เป็นผู้สั่งสอน ในสมัยอยุธยาทรงมีสถานะเป็นสมมติเทพ ซึ่งปรากฏน้อยลงในสมัยอยุธยาตอนปลาย จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจึงปรากฏภาพพระมหากษัตริย์เด่นชัด ทั้งในฐานะเทวราชา ธรรมิกราชา ผู้มีบุญญาธิการ และกษัตริย์นักรบ

ผลการศึกษาของนิตยา แก้วคัลนา (2542) ดังกล่าว สอดคล้องกับผลการศึกษาของปัทมา ฑีฆประเสริฐกุล ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ไทยในวรรณคดีสมัยอยุธยา” (2547) พบว่าภาพของพระมหากษัตริย์ตามอุดมคติในวรรณคดีอยุธยา ได้แก่ภาพผู้ทรงอำนาจตามศาสนาพราหมณ์ และธรรมราชาคือพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีตามคติพุทธศาสนา

บทความเรื่อง “ ‘ผู้นำสยาม’ ในอุดมคติ : ภาพสะท้อนจากวรรณคดีไทยพระพุทธรูปศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” ของอภิรักษ์ เกษมผลกุล (2560) เสนอว่าวรรณคดีฝ่ายพุทธศาสนาต้องการผู้นำที่มีบุญญาธิการและคุณธรรม เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก และสร้างสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ

มีการศึกษาการกลวิธีสื่อสารแนวคิดเกี่ยวกับสถานภาพของพระมหากษัตริย์ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “วรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์ : แนวคิดธรรมราชากับกลวิธีทางวรรณศิลป์” ของชัยรัตน์ พลมุข (2552) เสนอว่าวรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์ มีเนื้อหาสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์ และมองเห็นคติทางพุทธศาสนานำมาสู่การนำเสนอแนวคิดเรื่องธรรมราชา ประกอบด้วยความเป็นพระจักรพรรดิราชา พระโพธิสัตว์ และอัครศาสนูปถัมภก ซึ่งนำเสนอผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่มีความสืบทอดกัน

อีกทั้งยังมีการศึกษาเนื้อหาเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏในวรรณคดีประเภทต่าง ๆ ได้แก่ วิทยานิพนธ์เรื่อง “ประណามบทในวรรณคดีไทย” ของวรรณธิดา วิระวรรณ (2557) เสนอว่าการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์เป็นเนื้อหาที่สำคัญในบทประណามพจน์ของไทย ปรากฏภาพของพระมหากษัตริย์ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) เทวราชา พุทธราชา ธรรมราชา 2) ผู้เป็นที่พึ่งของแผ่นดิน 3) ผู้ปราบยุคเข็ญ 4) ผู้นำความสุขความเจริญมาสู่ประชาชน ซึ่งเนื้อหาเฉพาะประการแรกมีความคลี่คลายไปโดยลำดับ ในด้านกลวิธีการประพันธ์มีการใช้ศัพท์สูง กวีในเวลาต่อมามีการเลียนแบบโวหารของวรรณคดีโบราณ แต่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายให้เข้ากับบริบททางสังคม ซึ่งบทประណามพจน์อาจกล่าวได้ว่าเป็นที่มาของบทอาศิรวาทได้อีกทางหนึ่ง

วิทยานิพนธ์ “การศึกษา ‘วรรณคดีโสกาลัย’ ในฐานะวรรณคดีเฉพาะประเภท” ของจตุพร มีสกุล (2556) พบว่าการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์เป็นสาระสำคัญของวรรณคดีโสกาลัย ส่วนเนื้อหาจากวรรณคดีนิราศและวรรณคดีบันทึกได้เปลี่ยนจุดมุ่งหมายไปสู่การเฉลิมพระเกียรติ การศึกษาวรรณคดีโสกาลัยเป็นแนวทางการศึกษาประเภทวรรณคดีที่ความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยลำดับเช่นเดียวกับบทอาศิรวาท

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยและตำราเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นภาพรวมของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีว่ามีพัฒนาการมาโดยลำดับ มีการคงมีรูปแบบที่สืบทอดกันมาจนเป็นขนบของวรรณคดีกลุ่มนี้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบ แนวคิดและกลวิธีการประพันธ์ วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงจะนำแนวคิดเรื่องการสืบทอดและสร้างสรรค์ในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมาพิจารณาบทอาศิรวาทในฐานะวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่ ซึ่งยังไม่มีการวิจัยขึ้นใดศึกษาข้อมูลในกลุ่มนี้มาก่อน

งานวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษกจากวารสารและนิตยสาร” ของชูศักดิ์ ศุภรณ์ (2544) ผลการศึกษาพบว่าด้านวรรณศิลป์ มีการใช้รูปแบบคำประพันธ์เดี่ยวและรูปแบบคำประพันธ์ผสม มีการประดิษฐ์ถ้อยคำเป็นพิเศษ มีกลวิธีการนำเสนอว่ามีการนำเสนอแบบตรงไปตรงมา และสร้างเป็นเรื่องราว เนื้อหาที่ปรากฏบ่อย ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านโครงการในพระราชดำริ ด้านศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ ตามลำดับ ด้านกลวิธีการถวายพระพร พบว่ามีการถวายพระพรแบบถวายพระพรประการเดียว และการถวายพระพรหลายประการในบทประพันธ์

วิทยานิพนธ์เรื่อง “บทอาศิรวาทเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ” ของวิเชษฐชาย กมลสัจจะ (2561) ศึกษาจากบทอาศิรวาทในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พ.ศ. 2558 จากเทบบันทึกภาพการถวายพระพรชัยมงคลของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่าสามารถแบ่งแนวคิดในบทอาศิรวาทที่ศึกษาออกเป็น 2 รูปแบบคือ ความเป็นพระมหากษัตริย์ในอุดมคติที่สอดคล้องกับคติพุทธราชา เทวราชา และราชาธิราช และภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ มีกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อสร้างความไพเราะและการถ่ายทอดภาพลักษณ์ของรัชกาลที่ 9 ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การศึกษาทั้ง 4 ชิ้นที่กล่าวมาแล้ว มีประเด็นการศึกษาและได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกันในด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ แต่ด้านแนวคิดและเนื้อหาพบว่ามีพลวัตบางประการ เช่น การนำเสนอโครงการในพระราชดำริ และแนวคิดราชาธิราช

ต่อมามีการศึกษาคุณค่าและบทบาทของบทอาศิรวาท ในปริญญาานิพนธ์เรื่อง “คุณค่าและบทบาทของบทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” ของปราโมทย์ สกุรักษ์ความสุข (2561) โดยศึกษาจากหนังสือรวบรวมบทอาศิรวาท และรวบรวมจากนิตยสารในระหว่าง พ.ศ. 2550-2559 พบว่าบทอาศิรวาทมีคุณค่าด้านการให้ข้อมูลเกี่ยวกับรัชกาลที่ 9 คุณค่าด้านการบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ และคุณค่าในด้านการบันทึกแนวคิดที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอด ทั้งยังมีบทบาทเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดี และบทบาทในฐานะพื้นที่สืบทอดและสร้างสรรค์วรรณศิลป์

ปราโมทย์ สกุรักษ์ความสุข (2561) ได้เขียนบทความเรื่อง “บทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในฐานะบันทึกประวัติศาสตร์” ขยายจากปริญญาานิพนธ์ ผลการศึกษาพบว่าอาศิรวาทมีบทบาทในฐานะเครื่องบันทึกประวัติศาสตร์ ในการบันทึกพระราชพิธีสำคัญ และบันทึกเหตุการณ์ด้านการเมืองที่เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ ๙ ซึ่งแต่ละเหตุการณ์จะมีการนำเสนอภาพลักษณ์ของรัชกาลที่ ๙ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เป็นผู้ระงับความบาดหมาง หรือเป็นศูนย์

รวมจิตใจ อย่างไรก็ตาม การบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านบทอาศิรวาทย่อมเป็นการเฉลิมพระเกียรติซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบทอาศิรวาท และแม้ว่าจะมีการบันทึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ก็จริง แต่ก็ต้องประเมินค่าบันทึกทางประวัติศาสตร์นั้นด้วยว่าเกิดขึ้นเพื่อสนองอุดมการณ์เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ

กลุ่มที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่มุ่งศึกษาบทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประเด็นการศึกษาที่พบคือ การศึกษาเนื้อหาและกลวิธีการนำเสนอบทอาศิรวาท จากบทความเรื่อง “ ‘ทศมินทรราชสดุดี’ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัววชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ‘พระผู้ทรงเป็นความหวังของพสกนิกร’ บทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษา 28 กรกฎาคม 2560” ของ ภัทรเวช พึ่งเฟื่อง (2560) โดยศึกษาบทอาศิรวาทรัชกาลที่ 10 ที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์รายวัน เฉพาะวันที่ 28 กรกฎาคม 2560 พบว่า มีการใช้รูปแบบคำประพันธ์กลอนสุภาพมากที่สุด มีเนื้อหากล่าวถึงพระบารมีและพระบุญญาธิการ การทรงเป็นผู้สืบราชสันตติวงศ์ การที่ทรงเป็นความหวังของพสกนิกร การกล่าวถึงพระอัจฉริยภาพและพระราชจริยาวัตร และการถวายพระพร มีการใช้โวหารเปรียบเทียบเพื่อนำเสนอภาพลักษณ์

การศึกษบทอาศิรวาทในรัชกาลที่ 10 ทำให้เห็นได้ว่าแนวโน้มในการประพันธ์บทอาศิรวาทในด้านแนวคิด รูปแบบ และกลวิธีทางวรรณศิลป์ยังคงสอดคล้องกับการศึกษบทอาศิรวาทในรัชกาลที่ 9 มีเพียงด้านเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไปตามพระราชจริยาวัตรหรือโอกาสในการประพันธ์

กลุ่มที่ 3 เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาบทอาศิรวาทพระบรมวงศานุวงศ์

เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาบทอาศิรวาทพระบรมวงศานุวงศ์ มีประเด็นศึกษาสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ การศึกษาด้านแนวคิด และการศึกษาด้านเนื้อหาที่สะท้อนภาพลักษณ์ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเด็นศึกษาจะแตกต่างกัน แต่ทุกการศึกษามีการพิจารณารูปแบบการประพันธ์และกลวิธีทางวรรณศิลป์ในฐานะสื่อในการนำเสนอสาระสำคัญด้วย

การศึกษาแนวคิดและกลวิธีนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ในบทอาศิรวาท เป็นประเด็นสำคัญในการศึกษากลุ่มนี้ วิทยานิพนธ์เรื่อง “กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : แนวคิดและกลวิธีสร้างสรรค์วรรณศิลป์” ของ เก่ง แดงสกุล (2554) ศึกษาบทอาศิรวาทจากทั้งกวีนิพนธ์ขนาดสั้น 5 เล่ม หนังสือกวีนิพนธ์ขนาดสั้นในลักษณะหนังสือรวมกวีนิพนธ์ 2 เล่ม และจากนิยายสารสกุลไทย โดยศึกษาในด้านแนวคิด ก็สามารถ

แบ่งแนวคิดออกเป็นด้านสถานะ คือความเป็น ชัตติยานารี ลูกแก้ว นางแก้ว บรมราชกุมารี และพระราชจริยาวัตรส่วนพระองค์ คือ ความเป็นปราชญ์ ความเป็นเอกอัครราชูปถัมภกมรดกวัฒนธรรมไทย และความเป็นพุทธมามกะ เนื้อหามีโครงสร้างคล้ายกันเป็นส่วนมาก คือการเริ่มต้นด้วยบทประณามพจน์ มีการแทรกพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจ และลงท้ายด้วยบทถวายพระพร อาจมีการตัดบางส่วนออกไปตามความเหมาะสมของการจัดพิมพ์ ด้านกลวิธีการสร้างสรรค์วรรณศิลป์ พบว่ามีการใช้คำประพันธ์หลากหลายและใช้กลอนมากที่สุด มีการลำดับเนื้อหา และการสร้างความไพเราะ

บทความเรื่อง “บทอาศิริวาทเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ : ภาพของพระราชินีในอุดมคติ” ของ ธาณิรัตน์ จัตุหะศรี (2547) ศึกษาบทอาศิริวาทสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 72 พรรษา จากสิ่งพิมพ์รายคาบที่พิมพ์เผยแพร่ใน พ.ศ. 2547 ผลการศึกษาพบว่าบทอาศิริวาทมีแบบแผนในการประพันธ์ ได้แก่ การประพันธ์ การตั้งชื่อ เนื้อหา และกลวิธี ร่วมกัน จึงควรนับว่าเป็นกลุ่มวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติสมัยใหม่ ทั้งยังปรากฏแนวคิดอุดมคติที่แตกต่างไปจากเดิมซึ่งเน้นการสวดิ์อุดมคติแบบชาย คือพระปรีชาสามารถในทางการเมืองและการปกครอง ความชอบธรรมในพระราชอำนาจ แต่อุดมคติอย่างใหม่ที่ปรากฏนี้ได้แก่ความเป็นผู้มีเมตตาและปัญญาบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน การศึกษานี้เป็นอีกการศึกษาหนึ่งที่เสนอว่าบทอาศิริวาทนั้นมีแบบแผนในการประพันธ์ที่ชัดเจนเป็นกลุ่มเดียวกัน ขณะที่ในด้านแนวคิดจะเป็นแนวคิดแบบใหม่ที่แตกต่างไปจากบทอาศิริวาทพระมหากษัตริย์ โดยเสนอผ่านอุดมคติสำคัญคือด้านเมตตาและปัญญา

ทั้งยังมีการศึกษาในประเด็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของพระบรมวงศานุวงศ์ในบทอาศิริวาท ได้แก่วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้ภาษาเนื้อหาของบทอาศิริวาทที่สะท้อนภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์” ของนิคม รัตนปรีชาชัย (2554) ศึกษาจากบทอาศิริวาทของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จากวารสารและนิตยสารในเวลาที่ยังดำรงพระชนม์ชีพอยู่ และภายหลังการสิ้นพระชนม์ ผลการศึกษาพบว่าการใช้คำประพันธ์ประเภทกลอนมากที่สุด มีการใช้ถ้อยคำประดิษฐ์ตรงกับการศึกษาอื่น ๆ แต่ด้านเนื้อหาพบว่ามีหลากหลาย สามารถแบ่งออกได้เป็น 11 ประเด็น รวมทั้งเนื้อหาส่วนถวายพระพรและความอาลัยจากการสิ้นพระชนม์ รวมไปถึงมีการให้ภาพลักษณ์ที่หลากหลายเช่นกัน

ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาบทอาศิริวาทพระบรมวงศานุวงศ์พบว่า การใช้รูปแบบการประพันธ์และกลวิธีทางวรรณศิลป์มีความสอดคล้องกันอย่างมีแบบแผน แต่ในด้านแนวคิดและเนื้อหาที่สะท้อนภาพลักษณ์มีความแตกต่างออกไปในบทอาศิริวาทพระบรมวงศานุวงศ์แต่ละพระองค์

กลุ่มที่ 4 เอกสารและงานวิจัยที่มุ่งศึกษาบทอาศิรวาทในด้านการแต่ง องค์ประกอบ เนื้อหา และที่มา

เอกสารและงานวิจัยที่ศึกษาภาพรวมของบทอาศิรวาทโดยไม่จำกัดกลุ่มข้อมูลที่ศึกษา พบว่าศึกษาในประเด็นด้านการแต่ง องค์ประกอบ เนื้อหา และที่มา ดังนี้

การศึกษาแต่ง องค์ประกอบ และเนื้อหาของบทอาศิรวาท ได้แก่ บทความเรื่อง “การเขียนบทอาศิรวาท” ของ ชะอุ่ม โชติทอง (2547) บทความนี้ได้พยายามพิจารณาวิเคราะห์องค์ประกอบของบทอาศิรวาทที่ได้ศึกษาว่า แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนต้นบอกวัตถุประสงค์การแต่ง อาจบอกเวลาหรือสถานที่จัดกิจกรรม นิยมใช้คำขึ้นต้นที่มีความหมายถึงการกราบบังคมทูล ส่วนเนื้อหาประกอบด้วย วาระและจุดประสงค์ในการแต่ง ขอพระราชทานพระราชนุญาตในการถวายพระพร ชมความงามของบ้านเมือง กล่าวถึงพระราชกรณียกิจ เหตุการณ์สำคัญ และการถวายพระพร ในลักษณะเดียวกับความเรียง และส่วนท้ายจึงเป็นชื่อผู้ประพันธ์หรือในนามองค์กร และลงท้ายด้วยคำกราบบังคมทูลตามฐานันดรศักดิ์ ทั้งยังได้เสนอว่าบทอาศิรวาทน่าจะมามีที่มาจากบทประณามพจน์

หนังสือ “หลักการนิพนธ์บทอาศิรวาทและบทเฉลิมพระเกียรติ” ของชูศักดิ์ ศุภรนนท์ (2558) ระบุว่าบทอาศิรวาทควรแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ การเปิดเรื่อง เนื้อหาสาระ และส่วนปิดเรื่อง ด้านถ้อยคำภาษาต้องไม่ใช่ศัพท์สามัญ ควรใช้คำไพเราะสละสลวย การใช้ศัพท์สูงนั้นเพื่อแสดงความขลังและเพื่อความสมพระเกียรติ ด้านศิลปะโวหารอาจใช้รูปแบบเดียวหรือหลายรูปแบบร่วมกันก็ได้ พร้อมกับได้เสนอว่าบทอาศิรวาทมีที่มาจากการเคารพนับถือผู้อาวุโสและความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

มีการสันนิษฐานที่มาของบทอาศิรวาท นักวิชาการ เช่น สุจิตต์ วงษ์เทศ (2555) เสนอว่าบทอาศิรวาทสืบเนื่องมาจากบทประณามพจน์ กำเนิดขึ้นระหว่างพุทธศักราช 2510 จนถึงก่อน 14 ตุลาคม 2516 สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือการทำตามขนบการประพันธ์วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และการพัฒนาขนบคือการนำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ และแต่งด้วยกลอนสุภาพ อย่างไรก็ตามสุจิตต์ไม่ได้พิจารณาบทอาศิรวาทช่วงก่อนเวลานั้น และบทความนี้เขียนขึ้นเพื่อโต้แย้งคำวิจารณ์ของบทอาศิรวาทที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์มติชนรายวัน ประจำวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2555 ว่ามีเนื้อหาส่อเสียด สุจิตต์จึงมุ่งนำเสนอว่าบทอาศิรวาทมีหลายประเภท ไม่จำกัดเฉพาะแนวสืบทอดขนบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเท่านั้น

เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับบทอาศิรวาทที่ยกมานี้ ส่วนมากมีประเด็นการศึกษาใกล้เคียงกัน ได้แก่ การศึกษาเนื้อหาของบทอาศิรวาทที่สะท้อนภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์แต่ละพระองค์ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ที่ปรากฏ

ในบทอาศิรวาท และการศึกษาการนำเสนอโดยใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ต่าง ๆ กลุ่มข้อมูลที่นำมาศึกษาส่วนใหญ่เป็นบทอาศิรวาทที่แต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 9 แต่ยังไม่มีผู้ใดศึกษาบทอาศิรวาทช่วงเวลาก่อนรัชกาลที่ 9 อย่างชัดเจนนัก ทั้งยังไม่มีการศึกษาใดศึกษาบทอาศิรวาทในฐานะวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติสมัยใหม่ที่มีการสืบทอดขนบและสร้างสรรค์จากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดี ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาว่าบทอาศิรวาทที่ตีพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 มีการสืบทอดและสร้างสรรค์ใหม่จากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติได้มีรูปแบบอย่างไรเพื่อให้ยังคงรักษาขนบการเฉลิมพระเกียรติ และสอดคล้องกับการเกิดขึ้นของสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งเป็นสื่อสมัยใหม่ ทั้งศึกษาว่าบทอาศิรวาทเหล่านี้มีบทบาทความสำคัญอย่างไรในเวลานั้น

บทที่ 2

ภาพรวมของสิ่งพิมพ์รายคาบไทยและบทอาศிரวาทสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

ในบทนี้เป็นการอธิบายความหมายของคำว่า “อาศிரวาท” ทั้งความหมายตามรูปศัพท์และความหมายในฐานะรูปแบบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 อธิบายภาพรวมของสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งเป็นสื่อสิ่งพิมพ์สมัยใหม่ที่สำคัญต่อการเผยแพร่บทอาศிரวาท ตลอดจนอธิบายภาพรวมของบทอาศிரวาทที่เผยแพร่ในสิ่งพิมพ์รายคาบระหว่างรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

2.1 ความหมายของบทอาศிரวาท

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 1370) ให้นิยามของ “อาศிரวาท” หมายถึง “คำอวยพร (เป็นคำที่ผู้น้อยใช้กับผู้ใหญ่)” และเก็บศัพท์ที่เกิดจากการแปลงรูปศัพท์ ได้แก่ อาศิรพจน์ อาศิรพาท อาศิรวจนะ อาเศียรพจน์ อาเศียรพาท อาเศียรวจนะ และอาเศียรวาท

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (2459 : 106) ทรงอธิบายความหมายคำว่า “อาศิรพาท” หรือ “อาเศียรพาท” ในอภิธานศัพท์เรื่องพระนลคำหลวง ว่า “ส. ผ.³ [ส. อาศิรฺวาท] = คำให้พร ฯ จากมูลว่า “อาศิสฺ” = การขอพร ฤ การอวยพร ฯ”

A Sanskrit English Dictionary ของ Sir Monier Monier-williams (1889 : 157) ให้คำนิยามของคำ “āśis” ว่า “asking for, prayer, wish” (การขอ, การสวดมนต์, คำขอพร) ดังนั้นความหมายตามรูปศัพท์ของคำว่า “อาศิรวาท” จึงหมายถึง คำกล่าวขอพร หรืออามวยพรแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง

หลักฐานเก่าที่สุดเท่าที่พบ คำว่า “āśirvada” ปรากฏวรรณคดีสันสกฤตเรื่อง “จามกยศตกม” หรือ “สุภาสิตของจามกยพราหมณ์” ซึ่งเป็นนักปรัชญาชาวอินเดียและเป็นที่ปรึกษาของพระเจ้าจันทรคุปต์และพระเจ้าพินทุसार มีชีวิตอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 173 ถึง 260 (S.K. Agarwal, 2008 : 18) ความว่า

๑๐๑ เวทเวทางคตตวชโย

อาศิรวาทวโจยูกต

ชปโหมปรายณ:

เอษ ราชบุโรหิต:

---

³ ภาษาสันสกฤตแผลง.

จงรักภักดีรวมถึงสดุดี พระเกียรติยศในประการต่าง ๆ เป็นประเด็น
สำคัญ ...

ปัจจุบันบทอาศิรวาท มักแต่งขึ้นเฉพาะในวโรกาสวันเฉลิม
พระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า
พระบรมราชินีนาถ และวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระบรม
โอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารี เป็นบทร้อยกรองสั้น ๆ เนื้อความกล่าวสดุดีพระ
เกียรติยศ พระปรีชาสามารถในด้านต่าง ๆ อาจกล่าวถึงพระราช
กรณียกิจ และถวายพระพรขอให้ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน.

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2562 : 562)

สอดคล้องกับคำนิยามของธานีรัตน์ จัตุหะศรี (2547 : 1) ซึ่งนิยามความหมายของ
“อาศิรวาท” ว่า “บทประพันธ์ร้อยกรองขนาดสั้นที่มีเนื้อความเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพร
พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์” นิคม รัตนปรีชาชัย (2554 : 3) ให้นิยามความหมายว่า
“บทถวายพรที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ โดยใช้รูปแบบคำ
ประพันธ์ร้อยกรองชนิดต่าง ๆ” และประคอง นิมมานเหมินท์ (2538 : 25) ให้นิยามว่า “บทร้อยกรองที่
แต่งขึ้นเพื่อน้อมถวายพระพรชัยมงคลแด่องค์พระประมุขของชาติ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ใน
โอกาสสำคัญ”

โดยภาพรวมแล้ว เห็นได้ว่ามีนิยามของ “บทอาศิรวาท” 2 แนวทาง ได้แก่
“คำถวายพระพร” และ “คำสดุดีเฉลิมพระเกียรติ” ซึ่งแต่งด้วยบทประพันธ์ร้อยกรอง ซึ่งบางครั้งก็
เก็บเฉพาะความหมายใดความหมายหนึ่ง บางครั้งก็เก็บทั้งสองความหมายไว้ด้วยกัน จึงมีผู้ให้นิยามทั้ง
2 ลักษณะมาอธิบายร่วมกัน เช่น ปราโมทย์ สกลรักความสุข (2561 : 27) ให้นิยามอาศิรวาทเอาไว้ว่า
“บทร้อยกรองขนาดสั้นที่มีจุดมุ่งหมายในการถวายพระพรพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์
โดยกวีจะกล่าวถึงพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์หรือพระราชวงศ์พระองค์นั้นให้เป็นที่ประจักษ์
แล้วจึงถวายพระพรเพื่อแสดงออกถึงความจงรักภักดี” สอดคล้องกับการศึกษาของคำวง ศรีธวัช (2553
: 105) ซึ่งพบว่า “โครงสร้างสำคัญของการแต่งที่สำคัญประกอบด้วย 2 ส่วนซึ่งสามารถสลับตำแหน่ง
กันได้ ได้แก่ พระราชประวัติรวมทั้งพระราชกรณียกิจและบทถวายพระพร”

จากการศึกษาพบว่านิยามของบทอาศิรวาททั้ง 2 แนวทางดังกล่าว สามารถปรากฏได้
เพียงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือปรากฏร่วมกันก็สามารถเรียกว่า “บทอาศิรวาท” ได้ทั้งสิ้น
เพราะฉะนั้นจึงควรนิยามบทอาศิรวาทว่า หมายถึง บทประพันธ์ที่แต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ

และถวายพระพรชัยมงคลพระมหากษัตริย์รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ มักแต่งเป็นบทร้อยกรองขนาดสั้นเนื่องในโอกาสสำคัญต่าง ๆ

2.2 ภาพรวมของสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

สิ่งพิมพ์รายคาบ (periodical; periodical publication) คือสิ่งพิมพ์ที่ตีพิมพ์อย่างต่อเนื่อง มีกำหนดระยะเวลาออกแต่ละฉบับอย่างชัดเจนและไม่กำหนดจำนวนฉบับหรือระยะเวลาออกฉบับสุดท้าย เนื้อหาประกอบด้วย ข้อเขียน บทบรรณาธิการ กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น ฯลฯ ซึ่งเขียนขึ้นโดยนักเขียนหลายคน มีบรรณาธิการหรือกองบรรณาธิการเป็นผู้ควบคุมเนื้อหา (Joan M. Reitz, 2004 : 534) มีการเรียกสิ่งพิมพ์รายคาบในชื่อที่แตกต่างกันออกไปตามรูปแบบของการพิมพ์ เช่น นิตยสาร วารสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ

สิ่งพิมพ์รายคาบกำเนิดขึ้นจากการพัฒนาเทคโนโลยีการพิมพ์ในตะวันตก สิ่งพิมพ์รายคาบฉบับแรก คือ *Erbauliche Monats-Unterredungen* ออกเป็นรายเดือน พิมพ์เผยแพร่ในประเทศเยอรมนี ตั้งแต่ พ.ศ. 2206 ถึง พ.ศ. 2211 และเกิดสิ่งพิมพ์รายคาบในประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ และอิตาลีในเวลาต่อมา ส่วนเนื้อหาของสิ่งพิมพ์รายคาบเริ่มต้นจากการนำเสนอความรู้ในศาสตร์หลายแขนงเปลี่ยนแปลงมาเป็นการมุ่งนำเสนอเนื้อหาเฉพาะเจาะจงขึ้นโดยลำดับ (คณะทำงานประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย, 2549 : 305-306) ตรงกับลักษณะของสิ่งพิมพ์รายคาบไทยในระยะแรก ประเทศไทยเริ่มมีสิ่งพิมพ์รายคาบมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 เนื่องจากการรับเทคโนโลยีและวัฒนธรรมการพิมพ์หนังสือ และดำรงอยู่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2.2.1 สิ่งพิมพ์รายคาบไทยก่อนรัชกาลที่ 5 (ก่อน พ.ศ. 2411)

ก่อนมีสิ่งพิมพ์รายคาบตีพิมพ์ในประเทศไทย คนไทยรับสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งตีพิมพ์ขึ้นนอกประเทศ อาทิ พระภิกษุเจ้าฟ้ามงกุฎทรงรับหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่ส่งมาจากปีนังและสิงคโปร์ เช่น Strait Times (วิไลเลขา บุรณศิริ, 2542 : 243) ขณะเดียวกัน ในสมัยรัชกาลที่ 3 มีสิ่งพิมพ์รายคาบตีพิมพ์ในประเทศไทย 2 ชื่อเรื่อง ได้แก่ *The Bangkok Recorder* ของหมอบรัดเลย์ พิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และ *Bangkok Calendar* ของหมอจันดเล จัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ (ขจร สุขพานิช, 2508 : 17-18)

ต่อมาในรัชกาลที่ 4 สิ่งพิมพ์รายคาบในประเทศไทยตีพิมพ์เพิ่มขึ้นเป็น 7 ชื่อเรื่อง สิ่งพิมพ์รายคาบที่พิมพ์ในประเทศไทยในระยะนี้ทั้งหมดมีชาวต่างชาติเป็นเจ้าของและพิมพ์เป็น

ภาษาอังกฤษสำหรับผู้อ่านชาวต่างชาติที่เข้ามารับราชการและทำธุรกิจในประเทศไทย จึงเน้นลงพิมพ์ข้อมูลข่าวสารในประเทศซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ โดยอาจมีการพิมพ์ภาษาไทยรวมอยู่บ้าง ยกเว้นหนังสือจดหมายเหตุ (The Bangkok Recorder) ของหมอบรัดเลย์ที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทย (คณะกรรมการประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย, 2565 : 310-311)

อนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2401 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้ออกราชกิจจานุเบกษาขึ้นเพื่อเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นข้อราชการ ทั้งข่าวในพระราชสำนักและข่าวราษฎร แต่ไม่มีกำหนดออกอย่างชัดเจนในระยะแรก จึงไม่อาจนับเป็นสิ่งพิมพ์รายคาบได้ (คณะกรรมการประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย, 2549 : 367) ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงมีกำหนดออกราชกิจจานุเบกษาชัดเจนเดือนละ 4 ฉบับ เมื่อ พ.ศ. 2417

สิ่งพิมพ์รายคาบในประเทศไทยสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 ล้วนแต่เป็นสิ่งพิมพ์รายคาบของชาวต่างชาติ มีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ยกเว้นหนังสือจดหมายเหตุ (The Bangkok Recorder) ของหมอบรัดเลย์ซึ่งจัดพิมพ์ขึ้นเป็นภาษาไทยสำหรับผู้อ่านชาวไทย ขณะเดียวกันก็มีการจัดพิมพ์ราชกิจจานุเบกษาเพื่อเผยแพร่ข่าวสารของราชสำนักไทยในรูปแบบคล้ายกับสิ่งพิมพ์รายคาบแต่ไม่มีกำหนดออกอย่างชัดเจน

2.2.2 สิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2453)

สิ่งพิมพ์รายคาบช่วงต้นรัชกาลที่ 5 ยังคงมีลักษณะเป็นจดหมายข่าวเช่นเดียวกับในสมัยก่อนหน้า มีทั้งที่ดำเนินการโดยชาวต่างชาติและตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ เช่น *Bangkok Daily Advisor*, *Siam Daily Advisor* และ *Siam Free Press* สิ่งพิมพ์รายคาบที่ดำเนินการโดยชาวต่างชาติแต่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทย เช่น *จดหมายเหตุสยามสมัย* และ *มิวเซียม ฤๅ รัตนโกสินทร์* รวมถึงสิ่งพิมพ์รายคาบที่เจ้าของเป็นคนไทย เช่น *ราชกิจจานุเบกษา* และ *COURT ข่าวราชการ* โดยสิ่งพิมพ์รายคาบในลักษณะจดหมายข่าวนี้อาจคลี่คลายเป็นหนังสือพิมพ์ต่อไป

เมื่อ พ.ศ. 2417 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์ ออก*ดรุณาวาท*ในนามกลุ่ม “สยามหนุ่ม” เพื่อเผยแพร่ข่าวสารที่ไม่เกี่ยวข้องกับราชการโดยตรง เช่น ข่าวต่างประเทศ ความรู้ต่าง ๆ รวมถึงสุภาษิต ร้อยกรอง รวมถึงนิทานทั้งที่นำมาจากของเก่าและแต่งขึ้นใหม่ (คณะกรรมการประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย, 2549 : 312) แตกต่างจากราชกิจจานุเบกษาซึ่งมุ่งเผยแพร่เฉพาะข่าวสารราชการ *ดรุณาวาท*จึงนับเป็นสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับแรกๆ ที่ดำเนินการโดยคนไทย

ต่อมาเกิด*วชิรญาณ* และ *วชิรญาณวิเศษ* ดำเนินการโดยหอพระสมุดวชิรญาณ เน้นการนำเสนอเนื้อหาแนวศิลปวัฒนธรรม *วชิรญาณ*ออกเป็นรายเดือนระหว่าง พ.ศ. 2427 - 2458 มีเนื้อหา

สิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 จึงมีทั้งที่มุ่งนำเสนอข่าวสารซึ่งจะคลี่คลายไปเป็นหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์รายคาบที่มุ่งนำเสนอความรู้เชิงสารคดีและบันเทิงคดี มักมีเนื้อหาแยกจำเพาะไปตามบุคคลและหน่วยงานที่เป็นเจ้าของซึ่งมักเป็นกลุ่มเจ้านายและข้าราชการสำนักเป็นผู้กำหนด แต่ในสมัยนี้ก็เริ่มมีสิ่งพิมพ์รายคาบที่เป็นบุคคลทั่วไป มิใช่เจ้านายหรือข้าราชการสำนักด้วย สิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 แนวศิลปวัฒนธรรมและวรรณกรรมเป็นประเภทที่พบทออาศิรวาทมากที่สุด โดยเฉพาะ *วชิรญาณ วชิรญาณวิเศษ* และ *ประตู่ใหม่* ส่วนสิ่งพิมพ์รายคาบประเภทจดหมายข่าวหรือสารคดีที่ให้ความรู้ทั่วไปแทบไม่พบทออาศิรวาทเลย พบเพียงใน *จดหมายเหตุแสงอรุณ* และ *สยามประเภทสุนทโรวาทพิเศษ* เท่านั้น

2.2.3 สิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - พ.ศ. 2468)

ในรัชกาลที่ 6 นับเป็นช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการออกสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับใหม่จำนวนมากเนื่องจากเจ้านายและข้าราชการที่ได้รับทุนให้ไปศึกษาในต่างประเทศเริ่มกลับมายังประเทศไทย พร้อมกับนำวิทยาการแบบตะวันตกมาเผยแพร่ ส่วนราษฎรก็สามารถอ่านออกเขียนได้มากขึ้นจากนโยบายส่งเสริมการศึกษา เป็นเหตุให้เกิดความต้องการหนังสืออ่านเพิ่มขึ้น ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดการประพันธ์ จึงทรงส่งเสริมการพิมพ์และการพิมพ์สิ่งพิมพ์รายคาบอย่างเต็มที่ ทรงอุปถัมภ์นักหนังสือพิมพ์หลายคน เช่น ขุนสันธานอักษรศาสตร์ ขุนสารัตถ์ธรรมากร และชิต บุรทัต (จตุพร มีสกุล, 2556 : 35-36)

ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยสิ่งพิมพ์รายคาบในฐานะสื่อแนะนำพระราชทัศนะและพระบรมราโชบาย จึงพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์แก่สิ่งพิมพ์รายคาบ เช่น ทรงเป็นบรรณาธิการ *สมุทรวาร* ซึ่งออกในนามราชนาวิสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์เมื่อ พ.ศ. 2457 เพื่อระดมทุนสำหรับซื้อเรือหลวงพระร่วง ต่อมาเมื่อทรงก่อตั้งดุสิตธานีจึงมีการออกสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งเนื่องมาจากกิจการของดุสิตธานี เช่น *ดุสิตสมิต* ออกระหว่าง พ.ศ. 2461 - 2464 ลงพิมพ์เรื่องขบขัน สารคดี และร้อยกรองสุภาพต่างๆ และเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกดุสิตธานีบอกรับด้วย ต่างจาก *ดุสิตสมัย* และ *ดุสิตสักขี* ซึ่งลงพิมพ์ข่าวสารและกิจการภายในของดุสิตธานีจึงมีผู้บอกรับเฉพาะกลุ่ม (เทพ บุญตานนท์, 2559 : 239-252) ทรงให้การอุปถัมภ์สิ่งพิมพ์รายคาบ เช่น *ศัพท์ไทย* รายเดือน ของขุนเศรษฐบุตรสิริสาร (แซ่ เศรษฐบุตร) ออกระหว่าง พ.ศ. 2464 - 2467 รวมทั้งทรงพระราชนิพนธ์ข้อเขียนไปลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบต่าง ๆ ด้วย (คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย, 2565 : 333)

สิ่งพิมพ์รายคาบแนววรรณกรรมของเอกชนในลักษณะเดียวกับ *ดุสิตสมิต* ก็เฟื่องฟูขึ้น เช่นเดียวกัน อาทิ *ศรีกรุง* รายเดือน ของสุกรี วสุวัต พิมพ์เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2456-2470 *ไทยเชชม* รายเดือน ของพัน ลักษณะสุด พิมพ์เผยแพร่ระหว่าง พ.ศ. 2467-2478 เนื้อหาของสิ่งพิมพ์รายคาบเหล่านี้มีทั้งเรื่องแต่งใหม่ ร้อยกรอง เรื่องแปล และสารคดีต่าง ๆ

ในช่วงเวลานี้ สิ่งพิมพ์รายคาบแนวการเมืองมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมาก เช่น *บางกอกการเมือง* *เกราะเหล็ก* และ *วายุโม* ซึ่งมีทั้งข้อเขียนทั้งสนับสนุนและวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล เป็นเหตุให้มีการตรา “พระราชบัญญัติว่าด้วยสมุด เอกสาร แลหนังสือพิมพ์ พระพุทธศักราช 2465” เพื่อควบคุมเนื้อหาของสิ่งพิมพ์รายคาบให้มีความเหมาะสม (คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย, 2565 : 162-164)

การก่อตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรส่งผลให้เกิดความต้องการแสวงหาความรู้และพื้นที่สำหรับเผยแพร่งานเขียนของนักเรียนและนิสิตนักศึกษา ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าของวงการสิ่งพิมพ์ เป็นเหตุให้สิ่งพิมพ์รายคาบที่ดำเนินการโดยโรงเรียนเฟื่องฟูขึ้นด้วย โดยเฉพาะในช่วงเวลาหลัง พ.ศ. 2457 เป็นต้นมา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ นิยมออกสิ่งพิมพ์รายของโรงเรียน โดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน เช่น *อัสสัมชัญอุโฆษสมัย* (*Echo de l'Assumption*) ของโรงเรียนอัสสัมชัญวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2457 *เบญจมานุสาสัน* ของโรงเรียนวัดเบญจมบพิตร เมื่อ พ.ศ. 2467 และ *College News* (*คอลเลจ นิวส์*) ของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2467 รวมถึง *มหาวิทยาลัย* ออกโดยคณะนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2467 สิ่งพิมพ์รายคาบเหล่านี้มีเนื้อหาส่วนใหญ่ประกอบด้วยประกาศและข่าวสารของโรงเรียน ความรู้ทั่วไปสำหรับนักเรียน และเรื่องอ่านเล่น หากเป็นสิ่งพิมพ์รายคาบของโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมิชชันนารีก็จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาคริสต์ด้วย (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2530 : 55)

กิจการสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 6 จึงนับได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่เฟื่องฟูอย่างมาก เพราะมีผู้จัดพิมพ์สิ่งพิมพ์รายคาบจำนวนมาก ทั้งข้าราชการ นักหน่วยงานราชการและเอกชน ตลอดจนประชาชนทั่วไป ด้านผู้อ่านสิ่งพิมพ์รายคาบมีจำนวนมากเนื่องจากมีผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้น แนวเนื้อหาของสิ่งพิมพ์รายคาบก็มีความหลากหลาย ทั้งแนวจดหมายข่าว ศิลปวัฒนธรรม วรรณกรรม และสิ่งพิมพ์รายคาบของสถานศึกษาและนักเรียน ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงสนับสนุนการแต่งหนังสือวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ งานวรรณกรรมในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยนี้จึงเฟื่องฟูขึ้น รวมถึงบทอาศิรวาทที่ปรากฏว่าลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสิ่งพิมพ์รายคาบในพระบรมราชูปถัมภ์และสิ่งพิมพ์รายคาบของสถานศึกษาและนักเรียน

2.2.5 สิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2478 - พ.ศ. 2489)

สิ่งพิมพ์รายคาบส่วนใหญ่ในรัชกาลที่ 8 เป็นสิ่งพิมพ์รายคาบที่เผยแพร่เฉพาะในหน่วยงานราชการต่าง ๆ ไม่ได้ออกจำหน่ายแก่ผู้อ่านทั่วไป เนื่องจากประเทศอยู่ในภาวะสงครามและประสบปัญหาเศรษฐกิจ สิ่งพิมพ์รายคาบจึงเป็นสิ่งพิมพ์เพื่อสำหรับประชาชนทั่วไป รวมถึงเกิดภาวะขาดแคลนกระดาษด้วย (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2530 : 63-64) มีสิ่งพิมพ์รายคาบออกใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 8 เช่น กรมที่ดินและโลหกิจ ออก *ข่าวกรมที่ดินและโลหกิจ* โรงเรียนอุดรพิทยาคาร ออก *อุดรพิทยาสาร* โรงเรียนอานวยศิลป์ ออก *อานวยศิลป์สาร* ในช่วงเวลานี้ยังเกิดสื่อสารมวลชนชนิดใหม่ คือ วิทยุกระจายเสียง ซึ่งเป็นสื่อที่รัฐบาลช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองนำมาใช้ในการกระจายข่าวสารและแนวคิดการปกครอง

ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการดำเนินนโยบายตามแนวคิดรัฐนิยม ของจอมพล ป. พิบูลสงครามโดยใช้โฆษณาชวนเชื่อและนำเสนอข่าวสารเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาล ส่งผลให้มีการควบคุมสิ่งพิมพ์รายคาบเพิ่มเติมด้วยพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 โดยเข้าควบคุมหนังสือพิมพ์เป็นหลัก ส่งผลให้รูปแบบลักษณะของหนังสือพิมพ์และนิตยสารสามารถแยกกันได้ชัดเจน นิตยสารมุ่งนำเสนอเรื่องสั้นและนวนิยายเพื่อความบันเทิงและความรู้ทั่วไปเพื่อมิให้ถูกควบคุมเหมือนหนังสือพิมพ์ (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2530 : 63 - 64) และมีสิ่งพิมพ์รายคาบที่ดำเนินการโดยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม อาทิ *วรรณคดีสาร* เป็นสิ่งพิมพ์รายเดือน ออกตั้งแต่ พ.ศ. 2485 - 2487 ดำเนินการโดยวรรณคดีสมาคมแห่งประเทศไทย โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็นบรรณาธิการ เนื้อหาหลักมุ่งนำเสนอความรู้ด้านภาษาและด้านวรรณคดี ทั้งยังพบว่ามีกรนำเสนอนโยบายรัฐนิยม และภาพลักษณ์ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ร่วมกับท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม (เซอร์รี เกษมสุขสำราญ, 2555 : 88 - 89)

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2488 เป็นเหตุให้นโยบายควบคุมสิ่งพิมพ์รายคาบอย่างเข้มงวดยกเลิกไปด้วย พ.ศ. 2489 กลุ่มนิสิตเก่าที่สำเร็จวิชาอักษรศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำโดยหม่อมราชวงศ์สุนชาติ สวัสดิกุล และสมาชิก เช่น ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา วิทย์ ศิวะศรียานนท์ และเจือ สตะเวทิน รวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มวรรณคดี หรือสมาคมวรรณคดีในเวลาต่อมา และเริ่มออก *วงวรรณคดี* ซึ่งมีเนื้อหาให้ความรู้ด้านวรรณคดีและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ (พัชยาภรณ์ พูลเกตุ, 2555 : 64 - 73)

โดยสรุปแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ 8 นับเป็นช่วงเวลาที่ชอบของสิ่งพิมพ์รายคาบ สิ่งพิมพ์รายคาบที่เกิดขึ้นในช่วงนี้มักเป็นสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานราชการหรือสิ่งพิมพ์รายคาบที่ได้รับการควบคุม

ให้ผู้มีความรู้แต่งวรรณคดี โดยการทรงพระราชนิพนธ์วรรณคดีเป็นแบบอย่างแก่การแต่งหนังสือ การก่อตั้งวรรณคดีสโมสรเพื่อยกย่องหนังสือที่แต่งได้ดี และทรงให้การอุปถัมภ์กวีด้วย (ค้ายวง ศรีธวัช, 2533 : 21)

2.3.3 บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 7

สมัยรัชกาลที่ 7 พบบทอาศิรวาท 30 สำนวน ในสิ่งพิมพ์รายคาบ 16 ชื่อเรื่อง จากสิ่งพิมพ์รายคาบที่มีอยู่ทั้งหมด 160 ชื่อเรื่อง (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2526 : 258) พบในสิ่งพิมพ์รายคาบทุกแนวเนื้อหาโดยเฉพาะแนววรรณกรรม ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 7 ยังคงได้รับความนิยมต่อเนื่องมาจากสมัยรัชกาลที่ 6 เช่น *สารานุกรม สุภาพบุรุษ* และ *ไทยเชชม* พบว่าสิ่งพิมพ์รายคาบดังกล่าวมีการลงพิมพ์บทอาศิรวาทอย่างต่อเนื่องในโอกาสวันฉัตรมงคลและวันเฉลิมพระชนมพรรษา โดยเฉพาะ *ไทยเชชม* มีการจัดทำปกพิเศษเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา และออก *ไทยก่าสรด* ซึ่งเป็น *ไทยเชชม* ฉบับพิเศษแสดงความอาลัยเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต *ไทยเชชม* ยังตีพิมพ์บทอาศิรวาทในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าอินทรศักดิศจี พระบรมราชินี และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี อย่างต่อเนื่องอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475

สิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 7 อีกประเภทหนึ่งที่ลงพิมพ์บทอาศิรวาทอย่างสม่ำเสมอคือสิ่งพิมพ์รายคาบของหน่วยงานราชการซึ่งขณะนั้นยังถือว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้นำรัฐบาล จึงมีการลงพิมพ์บทอาศิรวาทซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวข้องกับการกิจของหน่วยงาน เช่น *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์* ของโรงเรียนทหารบก หรือกรมยุทธศึกษาทหารบกในเวลาต่อมา *ตำรวจ* ของกรมตำรวจ พบการลงพิมพ์บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสออกสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับปฐมฤกษ์และวันเฉลิมพระชนมพรรษา

สิ่งพิมพ์รายคาบแนวสตรีซึ่งเฟื่องฟูขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 7 สิ่งพิมพ์รายคาบแนวสตรีที่พบบทอาศิรวาท คือ *นารีนาถ* ออกเมื่อ พ.ศ. 2473 โดยความโดดเด่นของสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับนี้คือการลงพิมพ์บทอาศิรวาทสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี ในฉบับปฐมฤกษ์ ต่างจากสิ่งพิมพ์รายคาบอื่นที่นิยมลงพิมพ์บทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในฉบับปฐมฤกษ์ ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของสิ่งพิมพ์รายคาบกับการลงพิมพ์บทอาศิรวาทด้วย

บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 7 ลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบหลากหลายประเภท โดยเจ้าของสิ่งพิมพ์รายคาบมักเป็นเอกชน เช่น *สุภาพบุรุษ* เจ้าของคือกุหลาบ

สายประดิษฐ์ ร่วมกับกลุ่มนักเรียนเก่าโรงเรียนเทพศิรินทร์ หรือโพธิ์แก้ว เจ้าของคือประสาธ สุขุม
ตัวแทนของบริษัทอินเตอร์เนชั่นแนล นิวสวีล ซึ่งดำเนินการส่งภาพให้สิ่งพิมพ์รายคาบทั่วไป
(คณะทำงานประวัติการพิมพ์ในประเทศไทย, 2549 : 223-224) แต่การลงพิมพ์บทความในขณะนี้
มีความสม่ำเสมอจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของบรรณาธิการในการจัดหาบทความมา
ลงพิมพ์เนื่องในโอกาสสำคัญ เช่น โอกาสออกฉบับปฐมฤกษ์และวันเฉลิมพระชนมพรรษา บางฉบับลง
พิมพ์ในโอกาสวันฉัตรมงคลด้วย และพบว่าบทความในขณะนี้ มักไม่ระบุชื่อผู้แต่งบทความแต่
ระบุว่าแต่งในนามสิ่งพิมพ์รายคาบแต่ละฉบับมากกว่า รวมถึงมีรูปแบบการลงพิมพ์บทความ
ร่วมกับพระรูปประกอบ มีการตั้งชื่อและคำลงท้าย เช่น “ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ” แสดงให้
เห็นว่าบทความเริ่มมีรูปแบบชัดเจนในช่วงเวลานี้

2.3.4 บทความในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 8

สมัยรัชกาลที่ 8 พบบทความ 7 ส่วนในสิ่งพิมพ์รายคาบ 4 ชื่อเรื่อง จาก
สิ่งพิมพ์รายคาบที่มีอยู่ทั้งหมด 52 ชื่อเรื่อง (ระวีวรรณ ประกอบผล, 2526 : 258) ถือว่ามีจำนวน
ลดลงอย่างมากเมื่อเทียบกับรัชกาลก่อนหน้าเนื่องจากการสถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่
เปลี่ยนแปลงไปภายใต้รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประกอบกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดลที่ทรงศึกษาในต่างประเทศเกือบตลอดทั้งรัชกาล

สิ่งพิมพ์รายคาบที่ลงพิมพ์บทความอย่างต่อเนื่องในระยะนี้ คือ *วรรณคดีสาร*
ซึ่งออกในนามวรรณคดีสมาคมแห่งประเทศไทย ภายใต้การอุปถัมภ์ของรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม
แม้ว่าจะลงพิมพ์บทความเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท
มหิดลในฉบับเดือนกันยายนตลอดช่วงเวลาที่ดำเนินการ อย่างไรก็ตาม *วรรณคดีสาร* ยังมีการลงพิมพ์
บทความรองสดุดีและอำนวยการเนื่องในวันคล้ายวันเกิดของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และท่านผู้หญิง
ละเอียด พิบูลสงคราม โดยเรียกว่า “อาเสียวราท” หรือ “อาสิรวาท” เช่นเดียวกัน

เมื่อ พ.ศ. 2489 มีการรวมกลุ่มสมาคมวรรณคดีซึ่งมีแนวคิดอนุรักษ์นิยมสนับสนุน
สถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา วิทย์ ศิวะศรียานนท์ และเจือ สตะเวทิน
วงวรรณคดี จึงลงพิมพ์บทความสนับสนุนสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงมีการลงพิมพ์บทความ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ที่เป็นหนึ่งในการแสดงความมุ่งหมายในการมุ่งเทิดทูน
สถาบันพระมหากษัตริย์ของสิ่งพิมพ์ฉบับนี้อย่างชัดเจน (พิชยาภรณ์ พูลเกตุ, 2555 : 64 - 73)

สมัยรัชกาลที่ 8 พบในสิ่งพิมพ์รายคาบ 4 ชื่อเรื่อง จากสิ่งพิมพ์รายคาบที่มีทั้งหมด 52 ชื่อเรื่อง โดยมากเป็นสิ่งพิมพ์รายคาบแนววรรณกรรมและลงพิมพ์เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบเหล่านี้เป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติสมัยใหม่ซึ่งสืบทอดขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดี และมีลักษณะสร้างสรรค์ใหม่ให้สอดคล้องกับสิ่งพิมพ์รายคาบและบริบทของ ยุคสมัย

บทที่ 3

การสืบทอดขนบและสร้างสรรค์ในบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบ

สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 สืบทอดขนบการประพันธ์จากขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทย ซึ่งมีทั้งขนบการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งมีเนื้อหามุ่งสดุดีพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ทั้งเรื่อง และการเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏแทรกอยู่ในวรรณคดีประเภทอื่น ๆ โดยขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทยส่งอิทธิพลต่อบทอาศิรวาทด้านรูปแบบคำประพันธ์ เนื้อหาและแนวคิด ตลอดจนกลวิธีทางวรรณศิลป์ แต่มีการสร้างสรรค์ใหม่ให้เหมาะสมกับสิ่งพิมพ์รายคาบและบริบททางสังคมจนกล่าวได้ว่าเป็น “วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติสมัยใหม่” ดังจะได้อธิบายต่อไป

3.1 การสืบทอดขนบในบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

“ขนบ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานมีความหมายว่า “แบบอย่าง ระเบียบ แบบแผน” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า convention ซึ่งมีความหมายตามพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมของราชบัณฑิตยสภา (2560 : 132) ว่า “สัณนิยม กลการประพันธ์ หลักการ วิธีดำเนินการ หรือรูปแบบซึ่งผู้เขียนกับผู้อ่าน (หรือผู้ชม) ยอมรับกัน” คำว่า “ขนบ” หรือ “ขนบวรรณศิลป์” จึงอาจหมายความว่า “แบบแผนและกลวิธีบางประการในการแต่งวรรณคดีที่เป็นที่ยอมรับและทำตามกันโดยทั่วไป” (ปัทมา ทิมประเสริฐกุล, 2556 : 29)

การสร้างสรรค์ตัวบทวรรณคดีย่อมสัมพันธ์กับตัวบทวรรณคดีที่เคยมีอยู่ก่อนหน้า การสร้างสมวัฒนธรรมภาษาและวรรณศิลป์ของสังคมใดสังคมหนึ่งทำให้เกิดขนบซึ่งกวีสามารถสืบทอดหรือพยายามสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้แตกต่างออกไปจากขนบ (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549 : 93 - 94) โดยพบว่าวรรณคดีไทยแบบจารีตส่วนใหญ่สืบทอดขนบในการประพันธ์เดียวกัน (รินฤทัย สัจจพันธุ์, 2552 : 187)

3.1.1 ขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทย

สถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญต่อสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน พระมหากษัตริย์รวมทั้งพระราชวงศ์ทรงพระคุณแก่บ้านเมืองและพสกนิกร จึงมีการถ่ายทอดพระเกียรติคุณในรูปแบบวรรณคดี (กรมศิลปากร, 2560 : 1) ทั้งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งเป็นวรรณคดีที่มีเนื้อหามุ่งเสนอ

3.1.3 การสืบทอดขนบด้านเนื้อหาและแนวคิด

การเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีส่งอิทธิพลต่อบทอาศิรวาทด้านเนื้อหาและแนวคิด 2 ลักษณะ ได้แก่ เนื้อหาซึ่งแสดงแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ตามขนบและเนื้อหาถวายพระพรไชยมงคล แนวคิดเฉลิมพระเกียรติที่ปรากฏมีทั้งการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ตามคติพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ซึ่งบางคติได้รับการตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัยกับช่วงเวลาที่ตั้งบทอาศิรวาท นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถ ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาราษฎร และผู้มีบุญญาธิการ ส่วนเนื้อหาถวายพระพรไชยมงคลในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติส่งอิทธิพลต่อการถวายพระพรไชยมงคลในบทอาศิรวาทด้วยมีถ้อยคำถวายพระพรที่สอดคล้องกัน ตลอดจนมีการสืบทอดเนื้อหาชมบ้านเมืองและพระราชพิธีด้วย

3.1.3.1 การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

แนวคิดการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์สำคัญของการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดี ได้แก่ การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ตามคติศาสนา การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถ และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาราษฎร นอกจากนี้ยังมีการนำแนวคิดเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิมมาตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมด้วย แนวคิดเฉลิมพระเกียรติเหล่านี้แสดงให้เห็นผ่านการนำเสนอเนื้อหา ยกย่องสรรเสริญพระมหากษัตริย์ประการต่าง ๆ ดังนี้

1) การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ตามคติศาสนา

พุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ซึ่งมีอิทธิพลสำคัญต่อวัฒนธรรมไทยแต่โบราณได้แสดงคติและคำสอนเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ไว้หลายประการ คติทางพุทธศาสนา ได้แก่ คติธรรมิกราชา โพธิสัตว์ราชา และจักรพรรดิราชา ส่วนคติทางศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ คติเทวราชา

คติธรรมิกราชา

พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นพุทธมามกะ จึงทรงยึดถือธรรมะในพุทธศาสนาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติพระองค์ หรือเรียกว่า “ราชธรรม” เช่น ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุธรรม กวีจึงยกย่องพระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นธรรมิกราชา หมายถึงพระมหากษัตริย์ผู้ทรงธรรม วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่อดีตมักสรรเสริญพระมหากษัตริย์ว่าเป็นผู้ทรงทศพิธราชธรรม เช่น เรื่อง *ยวนพ่ายโคลงดั้น* ยกย่องสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถว่าทรงทศพิธราชธรรมว่า “ทศพิธธรรมโมชแท้ ทศกนธ” (กรมศิลปากร, 2540, น. 339) ขณะที่บางเรื่อง

การสรรเสริญพระมหากษัตริย์ตามคติจักรพรรดิราชยังคงปรากฏต่อมาจนถึงรัชกาลที่ 6 มีด้วยการใช้คำเรียกพระมหากษัตริย์ และกล่าวถึงช้างเผือกในฐานะช้างแก้วของพระเจ้าจักรพรรดิราช อย่างไรก็ตามไม่พบการกล่าวถึงรัตนเจ็ดประการคู่บารมีของพระจักรพรรดิราชอย่างอื่น เนื่องจากช้างเผือกเป็นรัตนของพระเจ้าจักรพรรดิราชที่ประชาชนเห็นประจักษ์ด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีช้างต้นคู่พระบารมีถึง 19 ช้าง (ช้างราชพาหนะ, 2542 : 70-75)

คติเทวราชา

พระมหากษัตริย์ไทยทรงได้รับการยกย่องในฐานะเทวราชา หมายถึง พระมหากษัตริย์คือเทพเจ้าที่อวตารมา พบแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ว่าทรงอุบัติจากเทพเจ้าหรือมีคุณสมบัติเทียบเท่ากับเทพเจ้า ดังปรากฏใน *ยวนพ่ายโคลงต้น* กวีกล่าวว่าสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงอุบัติจากเทพเจ้า 11 องค์ ทั้งยังแสดงพระคุณสมบัติของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเทียบกับคุณสมบัติของเทพเจ้า เช่น มีพระสุรเสียงไพเราะเหมือนเสียงของพระพรหม มีพระสิริโฉมงดงามเหมือนพระกามเทพ และมีพระรัศมีแผ่จากพระวรกายเหมือนพระจันทร์ แนวคิดเทวราชาปรากฏในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติอย่างต่อเนื่อง เช่น *โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช* ระบุว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์อวตารของพระนารายณ์ ในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น คติเทวราชาคลี่คลายมาเป็นการยกย่องว่าพระมหากษัตริย์ทรงเปรียบได้กับเทพเจ้า (เสาวณิต วิงวอน, 2538 : 78) เช่น *โคลงต้นเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย* ระบุว่าพระมหากษัตริย์ทรงเปรียบเสมือนพระอิศวร พระอินทร์ และพระพรหม

บทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 5 แสดงคติเทวราชาในลักษณะเดียวกับวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น กล่าวคือพบการเปรียบพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเทพเจ้า ดังตัวอย่างจากดังตัวอย่างจาก “โคลงสรรเสริญพระบารมี” ใน *วชิรญาณ* เปรียบว่ามีพระบารมีเหมือนพระอิศวร มีพระยศเหมือนพระพรหม และมีพระเดชเหมือนพระนารายณ์

๑ บารเมศพระคู่เจ้า	ตรีศูลี
พระยศปางพรหมทวิ	เฟื่องฟุ้ง
พระเดชจุจักรกรี	ปราบโลกย์ แลฤ
คุณพระยืนยั้งคั่ง	ขวบฟ้าดินเจริญ

(วชิรญาณ, 1 (4), 2427 : 353)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 คติเทวราชาได้รับความนิยมอย่างมากในบทอาศิรวาทปรากฏบทอาศิรวาทหลายบทที่สรรเสริญว่าพระองค์คือพระวิษณุหรือพระนารายณ์ หรือพระรามผู้

สมัยรัชกาลที่ 7 ไม่พบการใช้คติเทวราชาในบทอาศิรวาทอย่างกว้างขวางเหมือนสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ยังคงพบการยกย่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเป็น “หริวงศ์” หรือผู้สืบเชื้อสายจากพระนารายณ์ซึ่งเป็นหนึ่งในคำเรียกพระราม

คติเทวราชาในบทอาศิรวาทสืบทอดขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีในสมัยรัชกาลที่ 5 มักเปรียบพระมหากษัตริย์กับเทพเจ้า ขณะที่ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการกล่าวโดยตรงว่าทรงเป็นองค์อวตารของเทพเจ้าอย่างสมัยอยุธยา สอดคล้องกับการนำคติเทวราชามาประกอบการสร้างพระบารมีและความจงรักภักดีในหมู่ข้าราชการและประชาชน (วิศรุต บวงสรวง, 2021 : 32) แต่ในรัชกาลที่ 7 พบเฉพาะคำเรียกขานพระมหากษัตริย์ที่พ้องกับพระนามของพระเป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์ แสดงให้เห็นว่าคติเทวราชาเป็นคติเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่สำคัญและได้รับสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็มีพัฒนาการแตกต่างไปในแต่ละสมัย

2) การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถ

พระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องในบทอาศิรวาทสืบทอดมาจากขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีที่พบอย่างเด่นชัด ได้แก่ พระปรีชาสามารถด้านการปกครอง และพระปรีชาสามารถรอบรู้ในศาสตร์ต่างๆ

พระปรีชาสามารถด้านการปกครอง

ตามขนบเฉลิมพระเกียรติแต่เดิม กวีมักแสดงพระปรีชาสามารถในหลากหลายด้าน ด้วยเป็นการแสดงคุณลักษณะของพระมหากษัตริย์ที่จะสามารถปกครองดูแลประชาชนให้ได้รับความสุข (สันติภาพ ชารัมย์, 2560 : 29) จึงปรากฏแนวคิดพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถดังตัวอย่างจากเรื่อง *ยวนพ่ายโคลงดั้น* ยกย่องพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถด้านการปกครอง โดยระบุว่าทรงรอบรู้ระเบียบแบบแผนการปกครองของพระมหากษัตริย์ในอดีต

๑ <u>รบินรบบท้าว</u>	<u>เบาราวณ</u>
<u>รบบรบบับยล</u>	<u>ยั้งผู้</u>
รบบรบบริการย	เกลากาพย กิติ
รเบอดรบัตรู้	รอบสรรรพ์ ฯ

(กรมศิลปากร, 2540 : 343)

3) การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาราษฎร์

พระมหากษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาราษฎร์ด้วยพระมหากรุณาธิคุณและเนื่องมาจากหลักราชธรรม เช่น การบำเพ็ญทานและบริจาคตามหลักทศพิธราชธรรม และทรงอนุเคราะห์ประชาชนทุกหมู่เหล่าตามหลักจักรวรรดิวัตร จึงปรากฏแนวความคิดการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาราษฎร์สืบเนื่องจากแนวคิดธรรมิกราชาในขนบการเฉลิมพระเกียรติ ดังเห็นได้จากเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวถึงพระราชกรณียกิจในการสงเคราะห์ราษฎรด้วยการตั้งโรงงาน ทั้งยังยกย่องพระราชกรณียกิจด้านการบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยการถวายเครื่องไทยทานแก่พระสงฆ์และการบูรณะปฏิสังขรณ์พระอารามต่าง ๆ

การนำเสนอแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการสรรเสริญพระราชกรณียกิจที่พระราชทานความช่วยเหลือสงเคราะห์ราษฎรและการบำรุงพระพุทธศาสนา ยังคงสืบทอดและนำเสนอในบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 อย่างต่อเนื่อง

การพระราชทานความช่วยเหลือสงเคราะห์ราษฎร

การนำเสนอพระราชกรณียกิจด้านการสงเคราะห์ราษฎรในบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 5 มีทั้งการนำเสนอตามขนบเดิมด้วยการยกย่องว่าทรงบริจาคทานและสร้างสาธารณสถาน แต่พระราชกรณียกิจด้านการสงเคราะห์ประชาชนที่ปรากฏว่าผู้แต่งอาศิรวาทนำเสนออย่างเด่นชัดคือการตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎร ดังปรากฏใน “คำพากย์ถวายพระพรชัยมงคล” ในดุสิตสมิตฉบับพิเศษ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2464

๑ แผ่พระเมตตาบำบุญ	ราชาธิคุณ
อเนกจะนับคณนา	
๑ จำเภาะพุทธศกนี้ปรา	กฎอ้างมีอา
ทิทรงบำรุงการเรียน	
๑ ให้ทวยราษฎรรู้อ่านเขียน	ยินมลากพากเพียร
ในเชิงพิชาชำนาญ	

(ดุสิตสมิต, ฉบับพิเศษ เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2464, 2464 : 2-3)

พิมพ์ในสมุทรรสาร เมื่อ พ.ศ. 2459 กล่าวถึง โบราณวัตถุอันเป็นมงคลมาทูลเกล้าฯ ถวาย ได้แก่ พระ
แสงศรกำลังรามมาจากมณฑลนครสวรรค์ ธงพระกระบี่ธูปพระศรทพาทนัยจากมณฑลนครไชยศรี

- ๑ เสด็จถึงถวัลย์รัฐราชไศวรยศแต่ใน
ฉนำอันแรกฤนนาน
- ๑ พระเดชพระมหากบรดาไล ได้แสงศรสาร
เศวตธวัชชัยเฉลิม
- ๑ กระบี่ชูศรทพาท์เผดิม โดยเทพเธอเสริม
พระเกียรติให้เห็นมหัศจรรย์
- ๑ ธงนารายณ์ศรนาถนพพรายพริ้น พารณพิศณุพันธ์
ก็ผูกเนาะพ้องปี
- ๑ เปนศุภนิมิตรชัยศรี แสดงเดชภูมิ
ปรากฏไปทั่วทิศา

(สมุทรสาร. 3 (25), 2459 : พิเศษ)

เนื้อหาที่แสดงถึงพระบุญญาธิการในลักษณะเหตุการณ์และวัตถุนั้นเป็นมงคล
ปาฏิหาริย์ปรากฏเด่นชัดในบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 โดยเฉพาะช่วงต้นรัชกาล
เพื่อแสดงถึงพระบารมีของพระมหากษัตริย์ที่จะมาปกครองประชาชนต่อไป

เนื้อหาซึ่งแสดงแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทมี
ความสอดคล้องกับแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีที่มีมาแต่เดิม แนวคิดต่างๆ เหล่านี้ได้รับ
การนำเสนอทั้งในลักษณะตามขนบเดิม และได้รับการตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทสังคม แสดง
ให้เห็นว่าบทอาศิรวาทซึ่งลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบหนึ่งที่ยังคง
สืบทอดขนบการเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิมอย่างไม่ขาดสาย จึงยังคงยกย่องพระมหากษัตริย์ทั้งตาม
คติศาสนา ยกย่องว่าทรงพระปรีชาสามารถ บำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาราษฎร์ และมี
พระบุญญาธิการสูงส่ง อันเป็นเนื้อหาที่ปรากฏในการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีทุกยุคสมัย

3.1.3.3 การสืบทอดเนื้อหาว่าด้วยการชมบ้านเมืองและพระราชพิธี

นอกจากเนื้อหาที่แสดงแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์และการถวาย
พระพรชัยมงคลที่ได้รับการสืบทอดมาจากขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีแล้ว ยังมีการสืบทอด
ขนบเนื้อหาว่าด้วยการชมบ้านเมืองและการชมพระราชพิธี อันแสดงถึงพระเกียรติยศของ
พระมหากษัตริย์

ด้วยภักดีชุติลาบาท

๑ สรวมชีพบังคมบรมนารถ
อภิวาทขอเบื้องพระบารมี
(กรมศิลปากร, 2539 : 369)

ปรากฏคำว่า “สรวมชีพ” ในบทอาศิริวาท “คำฉันท์ถวายพระพรไชยมงคล
พระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาภาคที่ 55 ปี 127” เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว

๑ สรวมชีพโอรสศรีประนต   วรบทิราชินทร์
พระบาทสมเด็จพระปรมิน   ทรมหาจุฬาลง
กรณ์, มิ่งมกุฎราชสยาม   มสิมาสมัยทรง
พระชนม์เจริญจิราดำรง   รชนันบนานาน
(ประตู่ใหม่, 1 (10), 2451: 48)

บทอาศิริวาท “ราชสดุดี” เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ สรวมชีพอภิวาทบาทบงส์   พระผู้ดำรง
สยามรัฐฉัตรชัย
(สมุทรสาร, 3 (25), 2459 : พิเศษ)

บทอาศิริวาท “อภิวาทนันทกถา” เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ สรวมชีพพรรค “สุภาพบุรุษ” คณะนิพนธ์
ผู้ข้าพระบาทบรร-   ณกร
(สุภาพบุรุษ, พฤศจิกายน 2472: ก)

การใช้คำว่า “ศรีสิทธิ” หมายความว่า ขอความดีงามจงบังเกิด มักใช้ขึ้นต้นคำ
ประพันธ์ ปรากฏในรายน่า เรื่องยวนพ่ายโคลงฉันท์ ความว่า

๑ ศรีสิทธิสวัสดิ ชัยศดุมงคล วิมลวิบูลย์
อดุลยาติเรก เอกภูธรกรกช ทสนัษสมุขลิต วิกสิตสโรชิตม บรม
นบอภิวาท บาทโรไชพระโคดม

(กรมศิลปากร, 2540 : 345)

ปรากฏการใช้คำว่า “ศรีสิทธิ” ในบทอาศรัย “คำถวายพระพรชัย” เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ ศรีสิทธิสุกเล็ดล้ำ	ฤกษ์ชัย
ชัยฤกษ์บรรพสมัย	ปราศเศร้า
เศร้าปราศเนื่องพิธีใน	ขัตติยราช
ราชขัตติยประชาธิปกเกล้า	ปกป้องชาวสยาม

(The College News, กุมภาพันธ์ 2468 : 498)

การใช้คำว่า “ศรีสิทธิ” ในวรรณคดีแต่เดิมมักพบว่าใช้เป็นคำตันในร่ายนำ แต่ในบทอาศรัยปรับเปลี่ยนนำคำว่า “ศรีสิทธิ” มาใช้เป็นคำตันในคำประพันธ์ประเภทอื่นนอกจากร่ายด้วย

การใช้คำว่า “ไชยไชย” บางครั้งใช้ว่า “ชัยชัย” หรือ “ชัยชัย” พบในเรื่องยวนพ่ายโคลงฉันท์ ความว่า

๑ ชัยชัยศโยคเจ้า	จักรกรี
ไกรเทพศรีสาคร	เฟื่องหน้า
ชัยชัยเมื่อพูนศรี	นางนาฏ
ชัยบพิตรพันฟ้า	เฟื่องมา ฯ
๑ ชัยชัยอำนาจ้าว	คือราม
รอนราพล่วงลงกา	แผ่นแผ้ว
ชัยชัยดังติดตาม	มารมรรค นั้นฤ
ชัยชำนาญได้แก้ว	ครอบครอง ฯ

(กรมศิลปากร, 2540 : 383)

ปรากฏการใช้คำว่า “ไชยไชย” ในบทอาศรัย “คำถวายพระพรไชยมงคล” เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ ไชยไชยสยามไชย	ไชยมไหพหลเพียร
อดุลเดชชีระวิเชียร	จักรพรรดิธรรมา
...	
๑ ไชยไชยถวายไชย	ขอสมใจประชาชี
เจริญพระชนม์ศรี	สวัสดิ์เพิ่มเหิมถาวร

(จดหมายเหตุแสงอรุณ, 20 (10), 2457: พิเศษ)

การใช้คำว่า “ແລງປາງ” ใช้เมื่อกล่าวถึงเหตุการณ์พระราชกรณียกิจ พบในเรื่อง *ยวนพ่ายโคลงตัน* ความว่า

๑ <u>ແລງປາງ</u> จอมโลกยเจ้า	จอมเลื่อง เลิศนา
เสด็จคอบคั่นพลไกร	แต่งไว
<u>ແລງປາງ</u> แต่งหัวเมือง	ขุนหมื่น ไปนา
เอาสุโขทัยได้	ง่ายงาม

๑ <u>ແລງປາງ</u> ขยงขึ้นเศร้า	ใจพล พรรณา
เพราะเพื่อฤทรงงาม	ปิ่นเกล้า
<u>ແລງປາງ</u> ล่อลวงกล	ไพรศ เนืองนา
ถึงถึงเข้าตีเข้า	จึงเข้าเขาแพง

(กรมศิลปากร, 2540 : 347)

ในบทอาศิรวาท “ราชสดุดีโคลงตัน” เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏการใช้คำว่า “ແລງປາງ” ก่อนกล่าวถึงพระราชกรณียกิจในการรับพระยศพลเอก พิเศษแห่งกองทัพอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2458

๑ <u>ແລງປາງ</u> บรมราชเจ้า	จอมชนม์
สยามรัฐฉัตรไชยศรี	สิทธิเกล้า
เฉลิมพระยศนายพล	เอกพิเศษ
ทัพวิลาสพร้อมแล้ว	เลื่องถวาย

(สมุทรสาร. 2 (13), 2458 : 194)

บทอาศิรวาท “เห่เรือ” เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏการใช้คำว่า “ແລງປາງ” ก่อนกล่าวถึงพระราชกรณียกิจในการประพาสสมณชลราชบุรี เมื่อ พ.ศ. 2452

๑ <u>ແລງປາງ</u> นรินทร์ธิเบศร์	ประพาสเขตรัสมิามณ
ชลราชบุรียน	ตะนาเวศวิเศษยาน

(ประตู่ใหม่, ปักษ์ที่ 31, 2452: 17)

ปรากฏในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติยังมีการสืบทอดมาสู่บทอาศิรวาท โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความเปรียบเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์และความเปรียบเกี่ยวกับพระคุณสมบัติ

1) ความเปรียบเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์

เป็นกลวิธีการนำเสนอสถานะของพระมหากษัตริย์อันสูงส่ง โดยเปรียบเทียบพระองค์กับบุคคลหรือวัตถุที่มีความสูงส่งหรือคุณสมบัติพิเศษบางประการ

ความเปรียบพระมหากษัตริย์ว่าเป็นบิดามารดา ปรากฏในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเรื่อง *โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี* กวีใช้ความเปรียบแบบอุปลักษณ์ว่าสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเป็นบิดามารดาของแผ่นดิน ความว่า

๑ พระเดิวนบุญลามเลียง	ประชากร
เปนบิดูรมาตร	ทั่วหล้า
เปนเจ้าและครูสอน	สั่งโลก
เปนสุขทุกถ้วนหน้า	นิกรทั้งชายหญิง
(กรมศิลปากร, 2539 : 289)	

บทอาศิรวาทของนายจิบ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส ยกย่องพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงพระเมตตาต่อประชาชนเหมือนบิดามารดาเลี้ยงบุตร

๑ ทรงอารีรอบถ้วน	ทุกภา ษาเอย
ทรงเมตตากรุณา	ยิ่งล้ำ
ตั้งบิตรและมารดา	เลี้ยงนัด ดนัยแฮ
ควรกระตัญญูน้ำ	จิตรน้อมในพระคุณ

(วชิรญาณ, 18, (94), 2436 : 32)

บทอาศิรวาท “คำถวายพระพรชัยมงคล” ยกย่องพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเปรียบเหมือนพ่อผู้อุปถัมภ์ประชาชนชาวไทยเหมือนบุตร

๑ ปานว่มาหาชนก่นำ	อุปถัมภ์คนไทย
ปานว่าพระอาจารย์เเ	คุณะโทษแก่ศิษย์ผอง

(มหาวิทยาลัย, ธันวาคม 2467: พิเศษ)

ความเปรียบพระมหากษัตริย์ว่าเป็นต้นโพธิ์ อันเป็นที่พึ่งของประชาชน ปรากฏในเรื่อง *ยอพระเกียรติสามรัชกาล* พระยาไชยวิชิต (เผือก) ยกย่องพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงพระเดชานุภาพปกเกล้ากษัตริย์น้อยใหญ่ตั้งร่มโพธิ์ทอง

๑ พระเดชจรมฟ้า	เย็นดิน
คือรศอำมฤตยริน	เรียเกล้า
กระษัตร์ท้าวธรณินทร์	ในทวีป นีนนา
เอาพระเดชปกแผ้ว	อยู่เพียงโพธิ์ทอง

(พระยาไชยวิชิต (เผือก), 2459 : 2)

บทอาศรัยวาท “วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2461” เปรียบพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเหมือนดังร่มโพธิ์ซึ่งเป็นที่พักพิงของประชาชน

๑ ทวยราษฎร์ขาดเขินเย็นใจ	ฟังพระภูวนัย
ดั่งร่มพระโพธิ์พฤกษา	

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ สำหรับเป็นที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2461, 2461: 2)

บทอาศรัยวาท “ดุสิตสมิตถวายดอกไม้ธูปเทียน” ใช้กลวิธีการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์ โดยกล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเป็นร่มโพธิ์ทอง

๑ ขอพระร่มโพธิ์ทองครองข้าบาท	จนสิ้นชาตินับกว่าร้อยฉนน
ทุกข์ภัยสุขได้เป็นประจำ	ขอพระดำรงสวัสดิ์พัฒนา

(ดุสิตสมิต, 5 (199), 2465: 111)

ความเปรียบพระมหากษัตริย์ว่าเป็นฉัตร ปรากฏในเรื่อง *ยอพระเกียรติสวามิราชกาล* พระยาไชยวิชิต (เผือก) เปรียบพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชตั้งฉัตรป้องกันแผ่นดิน

๑ สมเด็จพระเพท็ญบรมนารถ	พระบาทตั้งฉัตรขึ้นกันหล้า
ทรงมหาอำนาจได้ปราบดา	เป็นมหาสมมติสุทธีวงศ์

(พระยาไชยวิชิต (เผือก), 2459 : 28)

บทอาศรัยวาท “คำถวายไชยมงคล” เปรียบพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเหมือนดังฉัตรแก้วป้องกันภัยแก่ประชาชน

๑ องค์ไศบรมเศียรล้ำ	เหลือร่า พรรณนา
ทรงอภินิหารล้ำ	เร็จแผ้ว
ผ่านพิภพสยามคำ	รบสาม
ร่วมสัตว์ตั้งฉัตรแก้ว	กั้งกันสรรพภัย

(จดหมายเหตุแสงอรุณ, 18 (10), 2455: พิเศษ)

(ดลิตสมิต ฉบับพิเศษสำหรับแปนที่ระกุกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2463, 2463 : 13)

บทอาศรัยวาท “คำถวายพระพรชัยมงคล” เปรียบพระเดชานุภาพของ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าเปรียบดังพระอาทิตย์ในเวลากลางวันซึ่งจัดเมฆหมอกและความมืด

๑ พระเดชานุภาพคุณ ประหนึ่งสุริย์ณกลางวัน
จัดเมฆและหมอกอัน ธการมืดและมัวหมอง

(มหาวิทยาลัย, 4 (8), 2469 : พิเศษ)

ความเปรียบพระมหากรุณาธิคุณกับสายน้ำ ปรากฏในเรื่อง คำฉันท์สรรเสริญ
พระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราชญ์ทอง กวีเปรียบพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้า
ปราชญ์ทองว่ามากมายจนมหานทีสีทันดรไม่อาจเทียบได้

๑ สรรเสริญคุณพระภูธร เจ็ดสีทันดร
สมุทรรูปเปรียบเทียบ แสน

(กรมศิลปากร, 2543 : 87)

บทอาศรัยวาทของนายน้อยเปรียญ อาจารย์ที่หนึ่งโรงเรียนวัดบพิตรพิมุข
ยกย่องพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยเทียบกับห้วงน้ำสร้าง
ความสุขแก่สัตว์ทั้งหลาย

๑ พระคุณพระบาทเจ้า จอมธรรม ธิราชเอย
ยวดยิ่งพันราพรรณ พจนได้
เอกโอฆอ่าวแห่งอรร ณพน่าน นองแฮ
สร้งไสรจทรวงสัตว์ให้ สุขซ้ำเสพย์เกษม

(วชิรญาณวิเศษ, 3 (12), 2430 : 90)

บทอาศรัยวาท “กลอนพระราชประวัติประจำปี” เปรียบพระมหากรุณาธิคุณ
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าเหมือนแม่น้ำนำความเย็นใจแก่ราษฎร

พระเดชเพียงภาษกรเขจรจรัส ส่องสว่างจังหวัดพระเวหา
พระคุณพระองค์คือคงคา เย็นใจไพร่ฟ้าประชาชี

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษสำหรับเป็นที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2463, 2463 : 13)

บทอาศรัยวาท “คำถวายพระพรชัยมงคล” เปรียบพระมหากรุณาธิคุณของ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าเปรียบสายน้ำซึ่งแบ่งไปหล่อเลี้ยงแหล่งน้ำทั้งหลาย หล่อเลี้ยง
สิ่งมีชีวิตทั้งหลายในแผ่นดิน

๑ ฉะนี้ข้าคะนึ่งใน	<u>พระคุณไท่เปรียบปาน</u>
<u>นทีถึงอุทกธาร</u>	เฉลี่ยแหล่งชลาลัย
๑ มนุสส์สรรพสัตว์สิ้น	ก็อาบกินสราญใจ
และเลี้ยงสรรพพืชใน	พิภพเพิ่มพัตณ์ผล

(มหาวิทยาลัย, 4 (8), 2469: พิเศษ)

ความเปรียบพระชั้นดิตรมกับแผ่นดิน ปรากฏในเรื่อง *ยวนพ่ายโคลงตั้ง*
กวีเปรียบเทียบอดทนอดกลั้น (กษมา) ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถและทวีปทั้งสี่

๑ พระทรงธรรมมิศรมแม่	พระธรรม
พระแก้วนกลไกรสร	แก้วนกล้ำ
พระญาณปางพันแสง	แสงรอบ เรืองแฮ
<u>พระกษมาเสมอหล้า</u>	<u>สี่แดน</u>

(กรมศิลปากร, 2540 : 341)

บทอาศรัยของนายภูก อาจารย์ที่หนึ่งโรงเรียนวัดประยุรวงศาวาส เปรียบ
พระชั้นดิตรมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแผ่นดิน

๑ พระเมตตาปางพัน	ภูมิพทุ ธางค์เอย
พระกรุณาเสมอสมุทร	หลากหล้า
<u>พระชั้นตยาจุ</u>	<u>ธรณิศ นั้นแฮ</u>
อำนาจดลอรินทร์กล้า	กลับน้อมสนิพนอง

(วชิรญาณ, 3 (8), 2430 : 62)

3.1.4.3 การลำดับเนื้อหา

วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติของไทยมีขนบในการลำดับเนื้อหา มีนำเสนอเรื่อง
และดำเนินเรื่องอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งโครงเรื่องออกเป็นส่วนนำเรื่อง ส่วนตัวเรื่อง และส่วนท้ายเรื่อง
โดยส่วนต้นเป็นบทประณามพจน์ ต่อมาดำเนินเนื้อหาด้วยการสรรเสริญพระเกียรติยศหรือยกพระราช
กรณียกิจสำคัญมาแสดงไว้ให้เป็นที่ประจักษ์ แล้วกล่าวถวายพระพรชัยมงคลเป็นลำดับสุดท้าย จนอาจ
กล่าวได้ว่าเป็นขนบการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่สืบทอดกันต่อมา

บทอาศรัยส่วนใหญ่มีโครงสร้างการดำเนินเนื้อหาที่คล้ายกัน กล่าวคือ ส่วน
นำเรื่องกล่าวถึงโอกาสในการแต่งบทอาศรัย ส่วนเนื้อเรื่องกล่าวสรรเสริญพระเกียรติยศ และ
ส่วนท้ายกล่าวถวายพระพรชัยมงคล ดังตัวอย่างจาก “ขอถวายพระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ใน *นักเรียน*
เมื่อ พ.ศ. 2466

ส่วนนำเรื่อง

๑ สุภมาสมกรบรร	ลณวันปฐมตรง
ฉะเพาะในสมัยม	คตราชพิธิตรง
๑ อุปการอุพารเอก	อดิเรกเจริญผล
สิริเสริมเฉลิมชน	มพิพัฒน์พระพรช

ส่วนเนื้อเรื่อง

๑ อนุสรพระการุญ	วรคุณอดุลย์งาม
กิติเดชอุดมคาม	ภิรबारมัญญาน
๑ พิรราชพระรามหก	อธิปกระชาปาน
ปิตุเพิ่มผดุงสาน	ดิประโยชน์ภโยง

ส่วนท้ายเรื่อง

๑ อภิวัตพระบาทสรวม	พรรวมประชุมจง
ทนต์สวส์ดีสง	เคราะห์สู่พระภูธร
๑ ขยสิทธิ์ประมวณนำ	ผลทำนุถาวร
ทวรัตน์วันดร	จิระเทอดเจริญเทอย

(นักเรียน. 2 (31), 2466 : 2)

การลำดับเนื้อหาในบทอาศรัวทแม้จะไม่ได้สืบทอดโครงสร้างของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติทั้งหมด โดยมีการสร้างสรรค์นำโอกาสในการแต่งบทอาศรัวทแทนบทประณามพจน์ในส่วนนำเรื่อง แต่ก็ส่งผลให้เป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของโอกาสในการแต่งบทอาศรัวทแต่ละสำนวน

3.2 การสร้างสรรค์ในบทอาศรัวทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

บทอาศรัวทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ไม่เพียงแต่สืบทอดขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทยหลายประการดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ยังปรากฏการสร้างสรรคใหม่หลายประการ ผลการศึกษาพบว่าบทอาศรัวทมีการสร้างสรรค์ใหม่ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหาและแนวคิด รวมถึงด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ โดยการสร้างสรรค์ต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นผลมาจากรูปแบบการจัดพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบและบริบททางสังคมเป็นสำคัญ

3.2.1 การสร้างสรรค์ด้านรูปแบบ

บทอาศิริวาทมีรูปแบบการประพันธ์ที่ได้รับการสร้างสรรค์จากขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทย ได้แก่ รูปแบบการประพันธ์ที่ได้รับการสร้างสรรค์และเนื้อหาได้รับการกระชับให้สั้นลง

3.2.1.1 การสร้างสรรค์รูปแบบคำประพันธ์

บทอาศิริวาทไม่จำกัดรูปแบบคำประพันธ์ไว้อย่างชัดเจน แม้บทอาศิริวาทจำนวนมากจะเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์ตามขนบการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ แต่ยังมีบทอาศิริวาทจำนวนหนึ่งที่มีการสร้างสรรค์รูปแบบคำประพันธ์ โดยการใช้รูปแบบคำประพันธ์ผสมที่วิคิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ เพื่อแสดงความสามารถในการแต่งบทอาศิริวาทด้วยรูปแบบคำประพันธ์ที่หลากหลาย โดยการสร้างสรรค์รูปแบบคำประพันธ์ที่ปรากฏในบทอาศิริวาท ได้แก่ รูปแบบคำประพันธ์ผสมโคลง รูปแบบคำประพันธ์ผสมโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และรูปแบบคำประพันธ์โคลงห่อกาพย์

1) รูปแบบคำประพันธ์ผสมโคลง เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่ประกอบด้วยโคลง 4 ประเภท ได้แก่ โคลงวิชมุขมาลี โคลงสินธุมาลี โคลงจิตตรลดา และโคลงสี่สุภาพ ไม่ปรากฏว่ามีกรรณโคลง พบการนำรูปแบบคำประพันธ์เช่นนี้มาแต่งบทอาศิริวาท “ถวายพระพรในการขึ้นพระตำหนัก” ถวายพระพรพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสขึ้นพระตำหนักในดุสิตธานี โดยโคลง 3 จาก 4 ประเภท ได้แก่ โคลงวิชมุขมาลี โคลงสินธุมาลี โคลงจิตตรลดา เป็นโคลงที่รัชกาลที่ 6 ทรงยกมาเป็นโคลงต้นแบบสำหรับฝึกแต่งโคลงเป็นโคลงต้นแบบสำหรับฝึกแต่งโคลงในเรื่องพระบรมราชาธิบายในการประพันธ์

วิชมุขมาลี

๑ ศุภวารณคาบนี้	ศรีเฉลิม
พระตำหนักน้อยน่าชม	เลิศฟ้า
สำคัญสมัยเสริม	พระพร้า
เลอพระจอมเจ้าหล้า	ผ่านเสียม

สินธุมาลี

๑ ธประดิษฐ์จิตล้วน	บรรจง
เฉกว่าอินทร์อวยลง	สุให้
งามแม่นพิมานทรง	อมเรศ
สมถิ่นประทับได้	สุขสราญ

จิตรลดา

๑ สมบุรีบุเรศร์แล้ว	ดุสิตา
สมเกียรติชานาคร	ถิ่นนี้
แคว้นไศพระราชา	ทรงประทับ
บุเรศร์นั้นจักชื้อ	เจริญ

โคลง ๔ สุภาพ

๑ พระประสงค์ทุกสิ่งล้วน	จูงสฤษฎี
เหล่าราชปักษามิตร	ระยอบเกล้า
จำเริญจตุรพิธ	พรยิ่ง
ขอพระจอมเจ็ดเกล้า	เลิศล้ำเลอปณช์

(ดุสิตสมัย, 6 (68), 2462 : 2)

2) รูปแบบคำประพันธ์ผสมโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เป็นรูปแบบ

คำประพันธ์ที่ประกอบด้วยรูปแบบคำประพันธ์ 4 ประเภท คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ และกลอน อาจมีการร้อยสัมผัสระหว่างรูปแบบคำประพันธ์ พบการนำรูปแบบคำประพันธ์นี้มาแต่งบทอาศรัยวาท เช่น บทอาศรัยวาท “โคลง, ฉันท์, กาพย์, กลอน, ยอพระเกียรติเลิกการพนัน” ของประติสมิต ลงพิมพ์ใน *ดุสิตสมัย* ฉบับพิเศษเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2461 แต่งด้วยโคลงสี่สุภาพจำนวน 1 บท วสันตดิถีฉันท 14 จำนวน 2 บท กาพย์ฉันท 16 จำนวน 4 บท และกลอนสุภาพจำนวน 2 บท มีสัมผัสระหว่างคำประพันธ์แต่ละรูปแบบ ซึ่งคล้ายกับรูปแบบคำประพันธ์ “กวีวิจนะ” ซึ่งกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ใช้ในการทรงพระนิพนธ์เรื่อง สามกฐ ซึ่งเป็นการแสดงความสามารถของกวีว่าสามารถแต่งคำประพันธ์ได้หลากหลายรูปแบบ

โคลงสุภาพ

๑ งามองค์ธิดาไซ้	รามา
ทรงพระญาณปรีชา	ถ่องแท้
นำชาติสู่ทางอา	ระยะสุข
ปวงประชาราษฎร์แล้ว	ส่งช่อดังชโย

วสันตดิถีฉันท

๑ ทรงชัยประเสริฐดุจะพระราม	นำสยามดำเนินเกิน
สู่ทางทวิสิริเจริญ	บมิแพ้นครใด

๑ ทรงสอดและส่องทิพยเนตร
บ้านเมืองสยามจะศิวิสัย

กลະເຕຸປະໂຍຊນີໄທຍ
ກີ່ເຢຣາະອຸ່ງກະທຣງຣຣຸມ

กาพย์ฉบั้ง

๑ ให้เลิกบ่อนเบี้ยการพนัน
สำหรับสยามธานี

ເປັນສິ່ງສຳຄັນ

๑ ผู้ใดหากินโดยดี
เลยทุจริตคิดพาล

ມາຟລອຍປ່ນປີ້

๑ ขโมยวิวาทอาจหาญ
เดือดร้อนต่อชนทั่วไป

ທຳໃຫ້ເກີດການ

๑ ปลอ่ยให้เจ๊กเงินไทย
โดยหาประโยชน์ปมี

ອອກຈາກເມືອງໄປ

กลอน

๑ ฉนี้บว่าองค์พระทงศรี
ราษฎรจะสุขทุกวันไป
ข้าบาทขอถวายพระพรชัย
อริราชเข้ามาสวามิภักดิ์

ພະຊົນຍິ່ງສຸດທີ່ຈະເປີຍົບໄດ້
ເຢຣາະຈອມໄທຍປະເສຣີຊູເລີຊັກ
ທຣງດຳຣງອຸ່ງໃນຣາຊັຍຊັກດີ້
ຈຣັກຟິ່ງພະບາຣມີ ຯ

(ดลิตสมิต, ฉบับพิเศษสำหรับเปนที่รึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2461, 2461 : 35)

การใช้รูปแบบคำประพันธ์สมหลายรูปแบบมีทั้งใช้รูปแบบคำประพันธ์ครบทั้ง โคลง ฉันท กากย์ และกลอน เช่น “อาศิรพาทคำนิงพระไตรรัตนาคิณแลคำถวายพระพรชัยมงคล ปราบภ เป็นปฐมฤกษ์ในการออกหนังสือพิมพ์นารีนานา” ลงพิมพ์ใน *นารีนานา* เมื่อ พ.ศ. 2474 หรืออาจขาด รูปแบบคำประพันธ์ชนิดใดชนิดหนึ่งไป เช่น “คำถวายพระพรไชยมงคล” ลงพิมพ์ใน *จดหมายเหตุแสงอรุณ* เมื่อ พ.ศ. 2462 ประกอบด้วยกาพย์ยานี กากย์ฉบั้ง โคลงสี่สุภาพ และสัททูลวิกกีฬิตฉันท

3) รูปแบบคำประพันธ์โคลงห่อกากย์ เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่พัฒนามา จากกากย์ห่อโคลงซึ่งกำหนดให้แต่งกากย์ยานีบทหนึ่งตามด้วยโคลงสี่สุภาพอีกบทหนึ่ง โดยเนื้อหาของ กากย์และโคลงต้องมีความสอดคล้องกันในแต่ละวรรค เช่น วรรคแรกของกากย์ยานีมีเนื้อความตรง กับบาทแรกของโคลงสี่สุภาพ แต่รูปแบบคำประพันธ์โคลงห่อกากย์ที่ปรากฏว่านำมาแต่งเป็นบทอาศิรพาท ปรากฏใน “ชโย” ลงพิมพ์ใน *ดลิตสมิต* เมื่อ พ.ศ. 2461

โคลง

๑ ขโยโห่อีกอื้อ	อวยไชย
ไชยชะน่านะใน	เศิกกล้า
ขโยทหารไทย	ไปปราบ ฮั่นแฮ
ไชยชะน่านะอ้า	โอฐร้องเริงรมย์

ภาพย์

๑ ขโยโห่อีกอื้อ	คือโห่ช่วยอำนาจชัย
ไชยชะน่านะใน	เศิกแขงกล้าฝ่าสงคราม
ขโยทหารไทย	ไปปราบฮั่นปครันคร้าม
ไชยชะน่านะงาม	ชาวสยามร้องก้องเริงรมย์ ฯ

(ดุสิตสมิต, 1 (1), 2467 : 1)

โคลงห่อภาพย์ที่ปรากฏมีลักษณะมีขึ้นต้นด้วยโคลงสี่สุภาพหนึ่งบทแล้วตามด้วยภาพย์ยานี 2 บท มีเนื้อความสอดคล้องกันในแต่ละบาท โดยกำหนดให้วรรคหน้าของโคลงสี่สุภาพบาทที่ 1 ถึงบาทที่ 3 ใช้คำเดียวกับวรรคที่ 1 และ 3 ของภาพย์ยานีทั้ง 2 บท ยกเว้นวรรคที่ 3 ของภาพย์ยานีบาทที่ 2 ไม่กำหนดให้ใช้คำเดียวกันทั้งวรรค อาจใช้คำขึ้นต้นตรงกันหรือมีเนื้อความสอดคล้องกันก็ได้

การใช้รูปแบบคำประพันธ์ประดิษฐ์ใหม่นี้มาแต่งบทอาศิรวาทแสดงให้เห็นว่าบทอาศิรวาทได้รับการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดว่าจะต้องสืบทอดขนบเป็นสำคัญ รวมทั้งแสดงถึงความเฟื่องฟูของวรรณกรรมในสิ่งพิมพ์รายคาบโดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงมีการสร้างสรรค์รูปแบบคำประพันธ์อย่างกว้างขวางเพื่อแสดงความสามารถของกวี และเป็นการประชันความสามารถระหว่างสิ่งพิมพ์รายคาบแต่ละฉบับด้วย

3.2.1.2 การกระชับความยาวของบทประพันธ์

บทอาศิรวาทมีขนาดสั้นและย่อให้กระชับกว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติตามขนบ เห็นได้จากบทอาศิรวาทที่ศึกษาส่วนใหญ่มีบทประพันธ์ประมาณ 10 - 30 บท แต่วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิมมักมีความยาวไม่น้อยกว่า 50 บทขึ้นไป เช่น *ยวนพ่ายโคลงดั้น* แต่งด้วยร้อย 1 บท แทรกร่ายสั้น ๆ 1 บท และโคลงดั้น 294 บท *โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช* แต่งด้วยโคลง 4 สุภาพ 78 บท และกลอนเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่งด้วยกลอนสุภาพ 261 บท

การลงพิมพ์บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบเป็นเหตุหนึ่งซึ่งทำให้ความยาวของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่นี้มีมาลงพิมพ์ต้องกระชับความยาวลง เนื่องจากในสิ่งพิมพ์ราย

คาบ 1 ฉบับ ต้องมีเนื้อหาหลากหลายและมีพื้นที่พิมพ์เนื้อหาแต่ละเรื่องจำกัด เป็นเหตุให้วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งเดิมมีขนาดยาวต้องลดทอนขนาดให้เหมาะสมกับรูปลักษณ์การจัดพิมพ์ของสิ่งพิมพ์รายคาบ

นอกจากนั้นบทอาศิริวาทยังเกิดขึ้นในช่วงเวลาใกล้เคียงกับการเกิดกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่เด่นชัดคือกวีนิพนธ์ของครูเทพ (เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) ซึ่งแต่งขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2456 - 2485 (กิริติ ณะไชย, 2547 : 40) มีลักษณะสำคัญคือบทประพันธ์มีขนาดสั้น แต่ละเรื่องมีความยาวเพียงไม่กี่บท และมุ่งแสดงความรู้สึกหรือความเห็นของกวี ต่างจากวรรณคดีไทยแต่เดิมที่มักแต่งเป็นเรื่องยาว นำเรื่องมาจากนิทานชาดก หากเป็นการแสดงความรู้สึกก็จะพรรณนาโดยละเอียด (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2556 : 1) กวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับบทอาศิริวาทด้านรูปแบบและเนื้อหา กล่าวคือ บทประพันธ์มีขนาดสั้น มีการสื่อสารมุมมองความคิดของกวีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมถึงการนำเสนอเนื้อหาที่มักมีการเลือกประเด็นในการสรรเสริญพระมหากษัตริย์เพียงประเด็นเดียวเพื่อให้สามารถสื่อสารเนื้อหาสรรเสริญพระเกียรติอย่างชัดเจน

บทอาศรัยทเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบหนึ่งที่นำเสนอเนื้อหา ย่อและกระชับลงกว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติอย่างเต็มรูปแบบ โดยพบบทอาศรัยทที่ระบุว่าจะแต่งขึ้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติอย่างย่ออาจหมายถึงการย่อให้กระชับขึ้นจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติอย่างเต็มรูปแบบนั่นเอง ดังตัวอย่างจากบทอาศรัยท “คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ในศัฟฟไทย เมื่อ พ.ศ. 2466

๑. คำพรรณนาคำนวณ

โดยนยะขบวน

บรมเดชาธิการ

๑ หลากนัยไพจิตรพิสดาร

คำอธิบาย

แต่ย่อและพอเพ่งเห็น

แต่ย่อและพองพ่งเห็น

(ศัพท์ไทย, 3 (6), 2466 : ค)

บทอาศิริวาท “คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ใน*ศัพท์ไทย* เมื่อ พ.ศ. 2467 ระบุว่ากรกล่าวขยความพระราชนิยกิจทั้งหมดอย่างละเอียดอาจเป็นสิ่งที่ “ยืดยิ่น” จึงยกพระราชนิยกิจมากล่าวอย่างกะล่อน

๑ อินอินอินันต์อา

ทิปประการะสำแดง

แต่ต้นยุบลแจ่ง

จะขยายก็ ยืดเกิน

๑ เอือนอ์ตถ์นัทศน์อ้าง

นยะอย่างละน้อยเชิญ

เปล่งถ้อย “ชโย!” เทอญ

และถวายพระพรชัย ฯ

(ศัพท์ไทย, 4 (6), 2467 : ง)

โดยเมื่อเปรียบเทียบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและบทอาศิรวาทแล้วอาจพบว่าการวิธีการยกย่องพระเกียรติด้วยการพรรณนาพระราชกรณียกิจแตกต่างกัน กล่าวคือเมื่อพรรณนาพระราชกรณียกิจประการเดียวกันมักพบว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติสามารถให้รายละเอียดได้อย่างชัดเจนกว่าแต่พระราชกรณียกิจเดียวกันในบทอาศิรวาทมักกระชับและย่อเยาะกว่า ดังตัวอย่างจากฉันทและภาพยี่ห้อโคลงของพระองค์เจ้าเพิ่มกล่าวถึงการเสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศในทวีปยุโรปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2440 เมื่อเปรียบเทียบกับบทอาศิรวาท “คำฉันทถวายไชยมงคล” ของขุนบัญญัติวรราช ลงพิมพ์ในวชิรญาณ เมื่อ พ.ศ. 2441 กล่าวถึงพระราชกรณียกิจเดียวกันทั้งยังให้ข้อมูลที่สอดคล้องใกล้เคียงกันด้วยสำนวนที่กระชับกว่า ดังตารางเปรียบเทียบ

ตารางที่ 1 ตารางแสดงการเปรียบเทียบเนื้อหาฉันทและภาพยี่ห้อโคลงของพระองค์เจ้าเพิ่มและบทอาศิรวาท “คำฉันทถวายไชยมงคล” ของขุนบัญญัติวรราชในประเด็นที่สอดคล้องกัน

ประเด็นการเฉลิมพระเกียรติ	ฉันทและภาพยี่ห้อโคลง ของพระองค์เจ้าเพิ่ม	“คำฉันทถวายไชยมงคล” ของขุนบัญญัติวรราช
ไม่เคยมีพระมหากษัตริย์ไทย พระองค์ใดในอดีตเสด็จพระราช ดำเนินเยือนต่างประเทศ	นับกาลนานล่วงเพลา แต่บุราณอยู่ชฌิยา สถิตเสถียรธำนินทร์ จนลุกรุงรัตนโกสินทร์ อยู่ธยาบุรินทร์ เจริญธำรงมณฑล หำร้อยห้าสิบปีถกล ในปรัตยบันดล บัดนี้ก็มีประมาณ แม้จะนับชาติดิยราชภูมิบาล ทรงราชศฤงคาร สืบรัชแลชาติดิยาพงศ์ ก็สามสิบเก้าพระองค์ ครองพิภพธำรง อาณาเกษตรไพศาล	ผิยั้งคิดก็ยั้งเห็น พระคุณเปนพยานเฉลย กษัตริย์ก่อนฤห่อนเคย เสด็จยาตราประพาสแดน

	ไปมีขัตติยศภูดาธาร องค์หนึ่งใดดาล เสรีจะละราชไศวรรัย เสด็จแดนชลมารคเนื่องอรร ณเวศระหว่างกัน ดารรายพิลึกราวี ประพาสทวีปอัสตงค์ศรี ยุโรปธานี ประดุจพระเดชนฤบาล	
ทรงพระวิริยะอุตสาหะ เสด็จฯ ทางเรือด้วยความ ยากลำบาก	ดำรงพระวรวงศ์ทรงธัญ ลักษณะประเสริฐสรรพ สถิตสถานชลธิ ฝ่าคลื่นฝนลมมามี ภัยอเนกพันทวี ทุกข์ทรมานที่ทรมาน ลงชลขึ้นสถลกันดาร ควรคิดสงสาร พระบาทนฤนาถนาลา	ทูรศรมชลหาหัวง ทเลหลวงพิภพแดน มหาภัยพิบัติแคลน คละแคล้วคลาศบออาจเปี้ยพ

วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเรื่อง *แหล่งเทศน์มหาชาติ* ของพระแก้ว วัดประยุรวงศ์

เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่โปรดเกล้าฯ หล่อพระพุทธรูปชินราชจำลอง โดยลำดับเหตุการณ์มีรายละเอียดตั้งแต่ตำนานการสร้างพระพุทธรูปชินราช การแสวงหาพระพุทธรูปมาเป็นพระประธานวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม การหล่อพระพุทธรูปชินราชจำลอง และขบวนแห่พระพุทธรูปชินราชจำลองตั้งแต่เมืองพิษณุโลกมาจนถึงกรุงเทพฯ ในบทอาศิรวาทของพระปลัดช้อยวัดโมฬีโลกยาราม กล่าวยกย่องเหตุการณ์เดียวกันนี้ด้วยโคลงเพียงบทเดียว ดำเนินความอย่างกระชับแต่เล่าเหตุการณ์ครบถ้วนตั้งแต่ปิดทองพระพุทธรูปชินราชองค์จริง การหล่อพระพุทธรูปชินราชองค์จำลอง การแห่พระพุทธรูปชินราช ตลอดจนการสร้างวัดเบญจมบพิตรฯ

๑ พระแสงสังข์คู่แท่น	ทางปราษฎ์
ทรงปิดทองชินราช	เสร็จได้
หล่อด้วยนวมาศ	เหมือนรูป เดิมแฮ
เชิญสู่กรุงเทพแห่ไว้	วัดสร้างโบสถ์ถวาย

(วชิรญาณ, 18 (92), 2436: 462)

บทอาศิรวาทที่ศึกษาพบว่ามีเนื้อหากระชับ สามารถใช้คำน้อยแต่สื่อความกว้างขวาง ดังตัวอย่างจากบทอาศิรวาทของพระนาถ วัดชนะสงคราม สามารถบรรจุเนื้อหาถวายพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ถึง 8 ด้าน ได้แก่ การบริหารบ้านเมือง การศึกษา การเก็บภาษี การมีช้างเผือกคู่พระบารมี การสื่อสาร เทคโนโลยี การคมนาคม และการยุติธรรม โดยใช้โคลง 4 สุภาพ เพียง 2 บท

๑ เจริญรัฐเริ่มร้อย	รังสรรค์ หลากแล
เจริญราษฎร์เรียนวรรณ	วิทย์เอื้อ
เจริญรัชฎากรรม	กลสติดัย
เจริญเสวตรคเชนทรเชื้อ	ชาติช้างธวัชสยาม
๑ สุขโสตรโศภณทิพย์	เสียงไกล สุขแฮ
สุขเนตรสุขทัศน์	แว่นกล้อง
สุขกายย้วยานไคล	ชลบก สุขนอ
สุขจิตระยติธรรมป้อง	ปิดเสียนสุขเกษม

(จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (วชิรญาณ, 18 (94), 2436 : 31)

ยังพบการกระชับเนื้อหาของบทอาศิรวาทด้วยการเลือกเนื้อหาเฉลิมพระเกียรติที่สัมพันธ์กับประเภทของสิ่งพิมพ์รายคาบหรือเนื้อหาหลักด้วย เช่น *วชิรญาณวิเศษ* เป็นสิ่งพิมพ์รายคาบของหอพระสมุดวชิรญาณ ลงพิมพ์บทอาศิรวาท “สรรเสริญพระเกียรติ” ของหลวงอุปการโกษาเมื่อ พ.ศ. 2428 มีเนื้อหาหลักกล่าวถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อหอพระสมุดวชิรญาณ

๑ พระ มหาษัตริย์เจ้า	จอมไท
องค์ ปจบันโน	ที่ห้า
ทรง พระพินิจฉัย	หอพระ สมุดแฮ
คิด เพื่อประโยชน์หน้า	โลกยนั้นสรรเสริญ ฯ

(วชิรญาณวิเศษ. 1 (10), 2428 : 175)

แถลงการศึกษาเทพศิรินทร์ เป็นสิ่งพิมพ์รายคาบของโรงเรียนเทพศิรินทร์ เมื่อลงพิมพ์พบทอาศิรวาทก็เลือกพระราชกรณียกิจด้านการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นแนวคิดหลักในการเฉลิมพระเกียรติเพื่อให้สัมพันธ์กับเนื้อหาซึ่งมุ่งนำเสนอข่าวสารและกิจกรรมของสถานศึกษา

๑ ครอบครัวรัฐสยามลุลความสุวิลาส

จรัสเจริญชาติ

ประชา

๑ การศึกษาพระประสาทประสิทธิ์หิตสถา

พรศิลปพิทยา

อุดม

(แถลงการศึกษาเทพศิรินทร์. 1 (1), 2466 : พิเศษ)

การนำเสนอเนื้อหาบทอาศิรวาทอย่างกระชับย่อเพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบของสิ่งพิมพ์รายคาบแสดงให้เห็นการพัฒนาของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมาเป็นบทอาศิรวาทซึ่งเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่ หากกวีต้องการพรรณนาพระราชกรณียกิจอย่างละเอียดรอบด้านก็อาจเลือกแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติตามขนบเดิมซึ่งมีความยาวไม่จำกัด แต่บทอาศิรวาทเปิดโอกาสให้กวีสามารถเลือกรูปแบบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติแบบใหม่ที่กระชับ สามารถบรรยายพระราชกรณียกิจได้หลากหลาย และได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง

3.2.2 การสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาและแนวคิด

บทอาศิรวาทมีการสร้างสรรค์เนื้อหาและแนวคิด โดยแบ่งออกเป็น การสร้างสรรค์เนื้อหาซึ่งแสดงถึงแนวคิดในการเฉลิมพระเกียรติที่ได้รับการสร้างสรรค์ให้แตกต่างจากขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทยเพื่อสอดคล้องกับบริบททางสังคม รวมถึงเนื้อหาที่ได้รับการเพิ่มเติมขึ้นในบทอาศิรวาทให้เด่นชัดขึ้นคือการกล่าวถึงโอกาสในการลงพิมพ์บทอาศิรวาท ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของสิ่งพิมพ์รายคาบที่มีกำหนดออกอย่างชัดเจน

3.2.2.1 การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์

การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ที่สร้างสรรค์ใหม่ในบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ซึ่งแสดงถึงแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การเฉลิมพระเกียรติในฐานะผู้รักษาความสงบสุขของโลก การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำบ้านเมืองเข้าสู่โลกสมัยใหม่และการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะพระประมุขของชาติตามรัฐธรรมนูญ

1) การเฉลิมพระเกียรติในฐานะผู้รักษาความสงบสุขของโลก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำประเทศไทยเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 โดยมีพระบรมราชโองการว่าด้วยการสงครามซึ่งมีต่อประเทศเยอรมันและออสเตรียฮังการี ความตอนหนึ่งว่า

“ได้ทรงสังเกตดูตามทางที่สมควรจะเห็นได้ใน
อาการกิริยาของประเทศท่ามกลางยุโรป คือประเทศเยอรมนี ๑
กับออสเตรียฮังการี ๑ ซึ่งได้กระทำการศึกนั้นแล้ว ก็กระทำให้เชื่อ
ได้เป็นแน่ว่าประเทศทั้งสองนั้นได้กระทำความเลวร้ายกระทำอยู่
ต่อไปในวิธีการอย่างใดที่แก่งหมิ่นประมาทต่อหัวข้อใจความสำคัญ
ของมนุษยชน ไม่ได้มีความนับถือต่อประเทศน้อยทั้งหลายเลย
และไม่ถือไม่ทำอย่างเปิดเผยตามความชอบธรรมและตามสัญญาใน
ระหว่างนานาประเทศหลายทางจนเห็นได้ว่าเป็นสงครามอันหนึ่ง
ซึ่งประเทศทั้งสองนั้นกระทำความผิดต่อการค้าขายของชาติมนุษย และ
ต่อความสงบเรียบร้อยของโลกทั่วไป ... ทรงพระราชดำริเห็นการ
ในที่สุดว่าความเป็นกลางนั้นจะใช้ไม่ได้ต่อไปอีกแล้ว แลเมื่อ
สงครามมีมาถึงความสงบเรียบร้อยของโลกแล้ว ความเป็นกลางนั้น
ไม่เป็นอันควรปรารถนาเลย อนึ่ง ย่อมเป็นหน้าที่ของกรุงสยามซึ่ง
เป็นสมาชิกอยู่ในหมู่ที่ชุมนุมประเทศทั้งปวงนั้น จะต้องรักษา
ความชอบธรรมทั้งหลายในระหว่างนานาประเทศให้เป็นที่น่าเชื่อถือ
ศักดิ์สิทธิ์อยู่สืบไป”

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อ้างถึงใน ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์, 2520 : 5-6)

จากพระบรมราชโองการดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าฝ่ายมหาอำนาจกลางกระทำการอันไม่เป็นธรรม ก่อให้เกิดความไม่สงบสุขในโลก เป็นเหตุให้ประเทศสยามต้องประกาศสงครามเพื่อรักษาความเป็นธรรมและความสงบสันติของโลก

บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 6 พบแนวความคิดเฉลิมพระเกียรติในฐานะผู้รักษาความสงบสุขของโลก ด้วยการประกาศสงครามร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร โดยนำมาเชื่อมโยงกับคติธรรมภิกษา และมีการตีความพระมหากษัตริย์ผู้รักษา “ธรรมะ” ว่าหมายถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยในโลก ดังได้ทรงอธิบายคำว่า “ธรรมะ” ไว้ในพระราชนิพนธ์อำนาจคือธรรมว่า

ธรรมะเป็นสิ่งที่บันดาลความสงบและความสุขให้บังเกิดในคณะ
และชาตินมนุษย์, เพราะฉะนั้นธรรมะที่ดีและที่เป็นธรรมะแท้ เรา
จึงเข้าใจกันว่าเป็นศัตรูของอำนาจ. คำว่า “อำนาจ” ในที่นี้
หมายความว่ากำลังซึ่งบุคคล หรือคณะ หรือชาติใดๆ ใช้สำหรับ
บารบปราบปรามผู้อื่นให้ต้องทำตามใจ

(รามจิตติ, 2460 : 2)

ใน “โคลงสรรเสริญเกียรติกรุงสยาม” ใน *สมุทรสาร* ปีที่ 4 เล่มที่ 32 พ.ศ.
2460 ได้แสดงแนวคิดไว้ในสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น เยอรมนีและออสเตรียเป็นฝ่าย “อธรรม” ที่ก่อ
สงครามและทำลายความสงบสุขของโลก ส่วนฝ่ายสัมพันธมิตร รวมถึงสยาม ซึ่งมีพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นจอมทัพนั้นเป็นฝ่าย “ธรรม”

๑ อัสตรียร่วมมิตรแมน	ขุนมาร
ผลาญมิตรผลาญธรรมผลาญ	โลกล้าง
ใช้เรือลอดชลธาร	ทำลายเหล่า เรือนอ
ไปเลือกไพร่ช้าง	ฝ่ายค้านกลาง ๆ
๑ มละทางธรรมประเทศถ้วน	ทุกสถาน
พยศยิ่งหยิ่งอหังการ	ก่อร้าย
ไปมีเมตตามผลาญ	มนุษยชาติ
คูหมิ่นทั่วถิ่นด้าว	ประเทศน้อยทั้งหลาย ๆ
...	
๑ นฤบาลบรมนาถผู้	นายก
สยามรัฐะดิลก	เลิศแก้ว
ปกาศิตสำพศก	ทราบทั่ว กันแะ
เผด็จมิตรเยอรมันแล้ว	กับทั้งอัสตรีย ๆ
๑ มิให้เสียศักดิ์สิทธิ์ข้อ	คุณธรรม
ครองโลกโลกธรรมประจำ	เจ็ดหล้า
ผู้ผลาญซึ่งธรรมนำ	พินาศสู่ ดนแล
ประกาศรบเลิกคบค้า	ร่วมผู้อธรรม ๆ

(สมุทรสาร, 4 (32), 2460 : พิเศษ)

แนวคิดเรื่อง “ธรรมะ” ที่ปราบปรามหรือเอาชนะ “อธรรม” ที่เชื่อมโยงกับ
การที่ทรงนำสยามเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 นี้ยังสอดคล้องกับพระราชนิพนธ์ *ธรรมาธรรมะสงคราม*

(อาทิตย์ ชีรวณิชกุล, 2565 : 158) กล่าวถึงธรรมเทวบุตรผู้รักษาความเป็นธรรม คอยสั่งสอนมนุษย์ให้ทำความดี และฝ่ายอธรรมเทวบุตรผู้มีประพาศิชั่วและยังแนะนำให้มนุษย์ทำชั่ว วันหนึ่งเทวบุตรทั้งสองและบริวารมาพบกันกลางอากาศ ต่างฝ่ายต่างไม่ยอมหลีกทางให้แก่อีก อธรรมเทวบุตรถือว่ากำลังมากกว่าจึงเข้าโจมตีก่อนจนธรรมเทวบุตรเป็นฝ่ายเพลี่ยงพล้ำ แต่อธรรมเทวบุตรกลับหน้ามีดพลัดจากรถถูกธรณีสูบ ในตอนท้ายเรื่องทรงระบุว่าในอนาคตจะมีผู้ทำลายธรรมะ ทำร้ายมนุษย์ ต้องการครองโลกและไม่ยึดมั่นสัญญา แต่ฝ่ายผู้ที่รักในธรรมะก็จะรวบรวมกำลังและเอาชนะได้ในที่สุด

แนวคิดดังกล่าวปรากฏเฉพาะในบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 6 ในช่วงหลังจากประเทศสยามเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 แล้วเท่านั้น เมื่อพ้นรัชกาลที่ 6 ก็ไม่พบแนวคิดในลักษณะนี้อีก

2) การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำบ้านเมืองสู่ความเป็นสมัยใหม่

ความเป็นสมัยใหม่หมายถึงภาวะที่ผู้คนตระหนักรู้ว่ามีความแตกต่างจากยุคสมัยก่อนหน้า ทั้งด้วยโลกทัศน์ของผู้คนและโครงสร้างทางสังคม (ฉัตรฯ ขมะวรรณ, 2540 : 93) การพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่ของประเทศในทวีปเอเชียส่วนมากเป็นการพัฒนาไปตามระเบียบสังคมแบบตะวันตก (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553 : 3)

สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สมัยใหม่ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 และชัดเจนขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินนโยบายปฏิรูปประเทศในด้านต่างๆ ได้แก่ ยกเลิกการปกครองระบบจตุสดมภ์เปลี่ยนเป็นมณฑลเทศาภิบาล สร้างระบบคมนาคมและสาธารณูปโภค ยกเลิกระบบไพร่และทาส ตลอดจนให้การศึกษาประชาชน ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศไทยมีความเจริญทัดเทียมอารยประเทศ ประเทศจักรวรรดินิยมก็จะไม่สามารถใช้เป็นข้ออ้างในการครอบครองเป็นอาณานิคมได้ (ยุวสินทร์ รักรวงศ์วาน, 2009 : 38)

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2553) เห็นว่าความเปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่ของไทยมีลักษณะเด่นแตกต่างจากประเทศอื่นโดยรับเทคโนโลยีและระบบการค้าขายจากตะวันตก แต่รักษารูปแบบของรัฐและวัฒนธรรมแบบจารีตไว้โดยมาก ทั้งการนำพาประเทศไทยให้เป็นสมัยใหม่ยังเป็นการกิจสำคัญของชนชั้นนำ จึงพบว่าเมื่อกล่าวถึงการพัฒนาสู่ความเป็นสมัยใหม่ของไทยก็มักยกย่องพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำของรัฐว่าเป็นผู้นำบ้านเมืองเข้าสู่โลกสมัยใหม่

แนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำบ้านเมืองเข้าสู่โลกสมัยใหม่ในบทอาศิรวาทมี 3 ลักษณะ ได้แก่ ความเจริญในเชิงวัตถุอย่างเป็นรูปธรรม การสนับสนุนการศึกษา และการนำเสนอว่าประเทศได้รับเกียรติและมีสถานะเทียบเท่าอารยประเทศ ซึ่งสะท้อนสำนึกการเข้าสู่โลกสมัยใหม่ของผู้คนในช่วงเวลาดังกล่าวในรูปแบบหลากหลายและมีพัฒนาการไปโดยลำดับ

ความเป็นสมัยใหม่ในเชิงวัตถุ การคมนาคม และสาธารณูปโภค

การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้นำบ้านเมืองเข้าสู่โลกสมัยใหม่จากบทธาสิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบในรัชกาลที่ 5 ให้ความสำคัญกับความเป็นโลกสมัยใหม่ด้านการคมนาคมและสาธารณูปโภค เนื่องจากการพัฒนาจากเดิมอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งยังสอดคล้องกับชนบเนื้อหาในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีซึ่งมักมีบทชมเมืองเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ดังตัวอย่างจากบทธาสิรวาท “โคลงสรรเสริญพระบารมี” แต่งโดยนายทองสุข ครูใหญ่โรงเรียนอนุกรมวิทยาการ วัดสระเกศ ในวชิรญาณ เล่มที่ 18 ตอนที่ 92 เมื่อ พ.ศ. 2445 กล่าวชมบ้านเมืองซึ่งแสดงความเป็นโลกสมัยใหม่ด้วยการชมถนนและอาคารตึก ตลอดจนการรักษาความปลอดภัยในบ้านเมือง

๑ ทุกตำบลเปลี่ยนไร่	ฝูงชน เดินเอย
ทรงตัดпенถนน	ใหญ่กว้าง
มีฝ่ายรถและคน	เดินต่าง กันแะ
สองฝั่งฟากก่อสร้าง	ตึกให้ขายของ
๑ ย่ำฆ้องยามมีดสั้น	สุริย์ฉาย
มีประทีปเรียงราย	สว่างฟ้า
โปลิศอีกตัวนาย	เดินตรวจ ตราแะ
สำราญรสุขทั่วหน้า	เพราะด้วยบารมี

(วชิรญาณ, 18 (92), 2445 : 457)

ความเป็นสมัยใหม่ด้านการวางระบบการศึกษา

ทั้งยังปรากฏว่าผู้แต่งบทธาสิรวาทให้ความสำคัญกับความเป็นสมัยใหม่ด้านการวางระบบการศึกษา เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อกล่าวถึงการศึกษาในฐานะสิ่งใหม่ ผู้แต่งมักใช้การเปรียบเทียบกับในอดีต เช่น “กาลก่อนบ่ห่อนได้ สดับมา” “ก่อนโพ้นฤๅเสมอ” และ “เปนของแปลกปลาตขึ้นกว่าแต่ก่อน” สะท้อนความรู้ของผู้แต่งบทธาสิรวาทซึ่งมองบ้านเมืองในรัชกาลที่ 5 เป็นสมัยใหม่ที่แตกต่างจากในอดีต ดังตัวอย่างจากบทธาสิรวาทของนายศิริ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดคฤหบดี ในวชิรญาณพิเศษ เล่มที่ 3 แผ่นที่ 9 เมื่อ พ.ศ. 2430

๑ โรงเรียนน้อยใหญ่ตั้ง	เต็มมี มากแฮ
ทำนุกทุกเดือนปี	ทั่วหล้า
ดรณชาติทั่วธานี	จบเขตร พระเอย
เจริญรุ่งศิลปศาสตร์กล้า	<u>ก่อนโพ้นฤสมอ</u> ฯ

(วชิรญาณวิเศษ, 3 (9), 2430 : 66)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 พระราชกรณียกิจสำคัญคือการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 กำหนดให้เด็กที่มีอายุ 7 ปีบริบูรณ์ทุกคนต้องเรียนหนังสือในโรงเรียนประถมศึกษาจนอายุครบ 14 ปีบริบูรณ์โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน (พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464, 2564 : 248) ดังตัวอย่างจาก “ขอถวายพระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ใน *นักเรียน* เมื่อ พ.ศ. 2465

๑ บัญญัติประณตสิก	ชะและอีกพระกังวล
หวังแต่จะฝึกฝน	กุลศิษย์ ณ วิชชา
๑ ดัดจิตและนิสัย	พลให้พิบูลย์มา
รวมส่วนประมวลสา	ระตลอดมิเลือกพรรค
๑ หญิงเล็กและเด็กชาย	ผลหมายเสมอกัน
ราโชปถัมภ์ปัน	ปริจาคะเนื่องไป

(นักเรียน, 1 (8), 2465 : 2)

ความเป็นสมัยใหม่ในด้านความทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

บทอาศรัยในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 6 ให้ความสำคัญกับการดำเนินนโยบายด้านการปกครองและกฎหมายให้ทัดเทียมอารยประเทศ ส่วนการกล่าวถึงความเจริญด้านคมนาคมและสาธารณูปโภคปรากฏน้อยลง เนื่องจากในรัชกาลของพระองค์มีการตรากฎหมายสำคัญหลายฉบับอันนำไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ เช่น พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2466 ดังปรากฏใน “คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคล” ใน *ศัพท์ไทย* เล่มที่ 3 ฉบับที่ 6 เมื่อ พ.ศ. 2466

๑ ปกป้องครองรัฐธำนา	นาकरะประชา
<u>สยามะชาติชนเจริญ</u>	
๑ เทียบราวด้าวดีดำเนิน	<u>เร็วไวไปเดิน</u>
<u>ฐานะอารยะวิถี</u>	

...

- ๑ กฎหมายเก่าใหม่ไม่ทันกาลเทศเหตุอัน
 ๑ จำเลิกเพิกถอนก่อนแรงร้ายเพลาเบาแพลง
 และพร้อมก็เพิ่มพอควร

(ศัพทไทย, 3 (6), 2466 : ค)

ทั้งยังให้ความสำคัญกับฐานะและการได้รับการยอมรับจากอารยประเทศ ดังปรากฏในบทอาศิรวาทกลุ่มที่ยกย่องพระราชกรณียกิจในการนำประเทศไทยเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 มักกล่าวถึงการได้รับเกียรติทัดเทียมกับอารยประเทศ ดังตัวอย่างจาก “ชัยวารานุสร” ในดุสิตสมัย วันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2462

- ๑ ทรงธรรมนำไทยสู่ความศรีวิไลแหล่งสยาม
 และเกริกด้วยเกียรติกำจร

(ดุสิตสมัย, 8 (119), 2462 : 1)

ในสมัยรัชกาลที่ 7 บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบยังคงกล่าวถึงความเป็นสมัยใหม่โดยการนำเสนอฐานะของประเทศไทยว่าเทียบเท่าอารยประเทศเหมือนกับสมัยรัชกาลที่ 6 เช่น “คำฉันท์ถวายพระพรชัยมงคล” ของชิต บุรทัต ในโพแทกซ์ ฉบับวันที่ 4 พฤศจิกายน 2471

- ๑ เสียมรัฐพิพัฒน์พิพิธมาสักนาคะนิงการณ
 เกื้อโสตร์เกษมสุขุมะสานดิสภาพสุผลผอง
 ๑ เพียบฐานะอารยะประเทศพิเคราะห์เหตุประมวญมอง
 เห็นเกินเจริญฤธีระประคองและประคุดสรุปลม

(โพแทกซ์, 4 พฤศจิกายน 2471 : 1)

2) การเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะพระประมุขของชาติตามรัฐธรรมนูญ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 สถานะและบทบาทของพระมหากษัตริย์ลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังเห็นได้จากการไม่พบบทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในสิ่งพิมพ์รายคาบตั้งแต่ พ.ศ. 2475 รวมถึงงดเว้นการให้ข้าราชการถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาดังแต่ พ.ศ. 2475 ด้วย

ขณะเดียวกันภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะราษฎรพยายามให้ความสำคัญกับการปกครองโดยเน้นย้ำว่ารัฐธรรมนูญเป็นสถาบันหลักของชาติเพิ่มเติมขึ้นอีกสถาบันหนึ่ง ดังปรากฏคำขวัญ “ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รัฐธรรมนูญ” ยกย่องรัฐธรรมนูญว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ควรเคารพสักการะและรักษาเทิดทูนไว้ ทั้งยังประชาสัมพันธ์ความสำคัญของรัฐธรรมนูญในฐานะความเจริญก้าวหน้าของชาติ (อิทธิพร พระเพ็ชร, 2561 : 96) เป็นเหตุให้รัฐธรรมนูญอยู่ในกระแสความคิดของผู้คนช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างมาก

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสวยสิริราชสมบัติเป็นช่วงเวลาที่ยังรัฐธรรมนูญยังได้รับการยกย่องอย่างสูง ผู้แต่งบทอาศิรวาทในสมัยรัชกาลที่ 8 จึงอาจนำแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในรัฐธรรมนูญมาสร้างสรรค์เป็นแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ในฐานะพระประมุขของชาติตามรัฐธรรมนูญ

สถานะของพระมหากษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ใช้ในสมัยรัชกาลที่ 8 นอกจากทรงเป็นประมุขซึ่งหมายถึงหัวหน้าของประเทศแล้ว ในมาตราที่ 3 ยังระบุว่า “องค์พระมหากษัตริย์ ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการ ผู้ใดจะละเมิดมิได้” (ประมวลกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475, 2495 : 10)

ขณะเดียวกันจอมพล ป. พิบูลสงครามก็สถาปนาลัทธิ “ผู้นำ” เพื่อสร้างภาพลักษณ์และบารมีในลักษณะใกล้เคียงกับพระมหากษัตริย์ (เซอร์รี เกษมสุขสำราญ, 2555 : 93) ผู้แต่งบทอาศิรวาทอ้างถึงรัฐธรรมนูญซึ่งกำหนดให้พระมหากษัตริย์มีสถานะเป็นพระประมุขของชาติ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ดังปรากฏใน “เยวากษัตริยสดุดี” ใน *ชีวิตไทย* เล่มที่ 31 เมื่อ พ.ศ. 2484 บทอาศิรวาทดังกล่าวแต่งขึ้นในช่วงเวลาที่สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์เปลี่ยนแปลงไป จึงแสดงถึงความสำคัญของบทอาศิรวาทในการสร้างความจงรักภักดีเพื่อธำรงสถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์

๑ ทุกเขตประเทศนิยمةที่	เฉพาะมิกษัตริย์ครอง
คือหมายเสมอประมุขของ	คณะชาติประชาชน
๑ ตามธรรมนูญพระนิติรัฐ	ระบุดัดประชุมคน
ของชาติก็ราชภูรณะสกล	แหละจะถึงคะเนงือ
๑ เทอดฐานประธานชนประเทศ	และเพราะเหตุฉะนี้คือ
ควรเราจะเคารพแลถ	บมหมิ่นละเมิดหยา

(ชีวิตไทย, 31, 2484 : พิเศษ)

อย่างไรก็ตามการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะพระประมุขของชาติตามรัฐธรรมนูญยังแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์มีพระราชภารกิจในการทำประโยชน์แก่ชาติรวมถึง

3.2.2.2 การกล่าวถึงโอกาสในการลงพิมพ์ทอาศิรวาท

สิ่งพิมพ์รายคาบมีลักษณะสำคัญคือมีกำหนดออกแต่ละฉบับอย่างชัดเจน โดยสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ส่วนมากมีกำหนดออกเป็นรายเดือน จึงมีบางเดือนที่สอดคล้องกับโอกาสสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งมีกำหนดจัดเป็นประจำทุกปี เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล เป็นเหตุให้สิ่งพิมพ์รายคาบสามารถร่วมฉลองโอกาสดังกล่าวด้วยการลงพิมพ์ทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสดังกล่าว จึงปรากฏว่าทอาศิรวาทมีการกล่าวถึงโอกาสในการแต่งหรือลงพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งไว้ในเนื้อหาด้วยอย่างชัดเจน แตกต่างจากขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีซึ่งมักไม่ระบุโอกาสในการเฉลิมพระเกียรติอย่างชัดเจน

โอกาสในการลงพิมพ์ทอาศิรวาท มีทั้งโอกาสที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล สิ่งพิมพ์รายคาบบางฉบับยังลงพิมพ์ทอาศิรวาทเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ด้วย และโอกาสที่ไม่เกิดขึ้นเป็นประจำ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก การประกาศทรงหมั้น การเสด็จนิวัติพระนคร รวมถึงยังมีทอาศิรวาทที่ลงพิมพ์ในโอกาสออกสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับปฐมฤกษ์ ซึ่งแม้ไม่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์โดยตรง แต่ก็เป็นการสร้างสวัสดิมงคลแก่ผู้ออกสิ่งพิมพ์รายคาบ

1) โอกาสที่เกิดขึ้นเป็นประจำ

ตัวอย่างเนื้อหาบทอาศิรวาทที่กล่าวถึงโอกาสที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ดังนี้

วันเฉลิมพระชนมพรรษา “คำถวายพระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ในวรรณคดีสาร เมื่อ พ.ศ. 2487 กล่าวถึงโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล 20 กันยายน พ.ศ. 2487

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Chulalongkorn University

๑ พุทธวารีสืบกันยายน พุทธศมาदन
สองสี่แปดเจ็ดจวบวาร

๑ คล้ายอภิลักขิตกาล สมภพภูบาล
บรมนรินทร์ปิ่นไทย

(วรรณคดีสาร, 3 (2), 2487 : 1)

วันฉัตรมงคล “ถวายพระพรชัยมงคล ในอภิลักขิตสมัยพระราชพิธีฉัตรมงคล” ลงพิมพ์ในยุพราชวิทย์ เมื่อ พ.ศ. 2471 กล่าวถึงโอกาสวันฉัตรมงคลในรัชกาลที่ 7 เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2471

๑ ยี่สิบห้ากุมภมาสเรือง รำไพ แฝวเอย
จวบดิถีสัสมไท เทิดหล้า

เสด็จเถลิงรัฐมไห
เผยพระเดชคู่ฟ้า

สุริยสีบ สันติวงศ์
เฟื่องฟุ้งกรุงศรี ฯ

(ยุพราชวิทยา. 1 (6), 2471 : พิเศษ)

วันขึ้นปีใหม่ “พรปีใหม่” ลงพิมพ์ในจดหมายเหตุแสงอรุณ เมื่อ พ.ศ. 2452 กล่าวถึงโอกาสการลงพิมพ์บทอาศิรวาทเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2452 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนจากปีวอกสู่ปีระกา

๑ เมษามาสลีนลาศเมฆะฉาย   ระกาเอกะศกย้ายนับฉนำ
บรรเลงลักษณะดิเรกฉกฉนำ   อำนาจคำพูลเกล้าฯ ถวายพร
(จดหมายเหตุแสงอรุณ. 1 (15), 2452 : พิเศษ)

2) โอกาสพิเศษ

ตัวอย่างเนื้อหาบทอาศิรวาทที่กล่าวถึงโอกาสที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ดังนี้

พระราชพิธีบรมราชาภิเษก “คำฉันท์สดุดี” ลงพิมพ์ในไทยเชชม เมื่อ พ.ศ. 2468 แต่งขึ้นเนื่องในโอกาสวันบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2468

๑ คาบนี้ประจวบมหุติฤกษ์   ศุภวาระมงคล
สมเด็จพระปกนิกรชน   พระเถลิงมไหศวรย์
(ไทยเชชม, มีนาคม 2468 : พิเศษ)

การประกาศทรงหมั้น “สักรายินดี” ลงพิมพ์ในดุสิตสมิต เมื่อ พ.ศ. 2463 แต่งขึ้นเนื่องในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงหมั้นพระวรกัญญาพทาน พระองค์เจ้าวลลภาเทวี เมื่อตุลาคม พ.ศ. 2463

๑ สักรายินดีไม่มีสู้   เมื่อรับรู้คำข่าวที่กล่าวขาน
ว่าวันเนื่องเบื้องหน้าไม่ช้านาน   จะมีการประกาศราชสมรส
พระวลลภาเทวีบดงาม   จะชื่อนามเชิดหน้าเราปรากฏ
ขอถวายพรองค์พระทรงยศ   ทุกทิศทิศทิศดีประจักษ์ เอย ฯ

(ดุสิตสมิต, ฉบับพิเศษเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2463, 2463 : 23)

การเสด็จนิวัติพระนคร “คำถวายพระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ใน *สวนกุหลาบวิทยา* เมื่อ พ.ศ. 2474 ลงพิมพ์เนื่องในโอกาสพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จนิวัติพระนครหลังจากการเสด็จประพาสสหรัฐอเมริกา แคนาดา และญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2474

๑ สุรทินที่สืบทอด	เศษมี สองแฮ
ตุลมาตามราสี	ตกต้อง
ศกสองสี่เจ็ดทวี	สี่เพิ่ม ห้ายนอ
ศุภฤกษ์ปิยราชพ้อง	นิวัตต์แคว้นแดนสยาม ฯ

(สวนกุหลาบวิทยา, 10 (7), 2474 : ก)

การออกสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับปฐมฤกษ์ กรมตำรวจ ออกสิ่งพิมพ์รายคาบ ตำรวจ ฉบับปฐมฤกษ์เมื่อ พ.ศ. 2474 ในฉบับดังกล่าวมีการลงพิมพ์ “คำถวายพระพรชัยมงคล” กล่าวถึงโอกาสในการถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในการออกสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับปฐมฤกษ์

๑ ศุภฤกษ์เบิกนำจ้านง	ข้าบาทประสงค์
สรวมฤทธิ์สิทธีศักดิ์ภูติ	
๑ เริ่มออกบรรณการสารศรี	ณโอกาสมี
มงคลพิเศษไอพาร	
๑ “ตำรวจ” อติเรกเอกสาร	เฉลิมเกียรติภูบาล

ในส่วนวิทยาสารพัน

(ตำรวจ, 1 (1), 2474 : ข)

เนื้อหาซึ่งการกล่าวถึงโอกาสในการลงพิมพ์บทอาศิรวาทเป็นการเน้นย้ำความสำคัญของการเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลว่าตรงกับวาระโอกาสสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นเนื้อหาที่ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นให้สอดคล้องกับลักษณะการจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์รายคาบที่มีกำหนดออกอย่างต่อเนื่องชัดเจน

3.2.3 การสร้างสรรค์ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์

การสร้างสรรค์ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทอาศรัยวาท ได้แก่ การเล่นคำ การใช้โวหารความเปรียบ และการนำเสนอเนื้อหา

3.2.3.1 การเล่นคำ

การเล่นคำในบทอาศรัยวาทที่ปรากฏสร้างสรรค์แตกต่างจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในสมัยก่อนหน้าคือการเล่นคำโดยใช้พระนามของพระมหากษัตริย์ เช่น บทอาศรัยวาท “สัตตมราชสดุดี” เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสครองสิริราชสมบัติถวายเป็นปฐมบรมกรรมก่อนครองราชย์ คือ “กรมหลวงสุโขทัยธรรมราชา” มาขยายความคำว่า “ธรรมราชา” และ “สุโขทัย” โดยเทียบกับพระร่วงในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี และเล่นคำว่า “ปก” ในพระนาม “ประชาธิปไตย” เพื่อแสดงว่าจะทรงปกครองประเทศให้มีความผาสุก

๑ กรมหลวงเอกภิกษิตระวี	ระบุคือสุโขทัย
สร้อยธรรมะราชะอดิศัย	พิเคราะห์เหตุพิเศษเห็น
๑ เปรงราชพระร่วงพระพิระชัต	ดียวรัชเจริญเพ็ญ
ภียโยสุโขทัยะเพราะเปน	บุระราชธานี
๑ ศัพพ์ว่าประชาธิปไตย	แหละจะปกประชามี
ความสุขทะนุกเพราะพระบดี	ศรปกพสกปวง
	(ศัพพ์ไทย, 5 (6), 2468: ข)

เช่นเดียวกับ “ดุชดาเศียรระวาท ราชสักกร” นำพระนาม “ประชาธิปไตย” ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มาใช้ในการเล่นคำเพื่อแสดงว่าทรงปกเกล้าประชาชนชาวไทย

๑ พระปกเกล้าธปกเกล้า	สยามแผ้วพานนัย
ฉลาดเลอเสมอใจ	ประจักษ์เชิงเสร็จขวัญ

(สวนกุหลาบวิทยา, 6 (2), 2469: 67)

3.2.3.2 การใช้ความเปรียบ

ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในบทอาศิรวาทส่วนใหญ่มีความสืบเนื่องจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ หากแต่ยังพบความเปรียบบางประการที่แตกต่างจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ

1) ความเปรียบพระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นดุษฎีนิมิตร เช่น “คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติแลถวายพระพรชัยมงคล” เปรียบพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าเหมือนกับดุษฎีนิมิตร

๑ เปนดุษฎีนิมิตรเปน

ครูเพนวรจารย์

ปลุกจิตรและนิสยณฐาน

คติชอบระบอบดี

(ศัพทไทย, 1 (6), 2464: พิเศษ)

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหลายองค์แสดงให้เห็นว่าทรงวางพระองค์ในฐานะดุษฎีนิมิตรผู้มีความปรารถนาดีแก่ราษฎร จึงอาจเป็นเหตุให้มีความเปรียบพระองค์เป็นดุษฎีนิมิตร ดังปรากฏในพระบรมราโชวาทพระราชทานแก่ทหารในโอกาสกลับจากราชการสงครามเมื่อ พ.ศ. 2462

ขอให้หมั่นรำลึกถึงข้อความที่ข้าพเจ้าพูดกับท่านในวันนี้ และขอให้รำลึกถึงข้าพเจ้าผู้เป็นเพื่อนทหาร ... เพราะฉะนั้นขอให้เพื่อนทหารทั้งหลายนึกเชื่อเสียเถิดว่า ถึงท่านจะอยู่ในกลางทะเลก็ดี จะอยู่ในกลางยุทธภูมิก็ดี จะบินอยู่ในอากาศก็ดี ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนกับท่านทุกแห่ง

(พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, 2514 : 47)

2) ความเปรียบพระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นดุจธงชัย เช่น บทอาศิรวาท “ฉันท – สัตตมราชสดุติ” ปรากฏความเปรียบพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเป็นดุจธงชัยเฉลิมพลป้องกันศัตรูมิให้หาญกล้าโจมตีพระนคร

๑ อาทิจักประดุจธงชัยเดิม

ชยะเพิ่มเฉลิมพล

เพื่อหมู่วิบุลย์จะผจญ

ก็มีกล้าฉัตรราเหิน

(ศัพทไทย, 5 (6), 2468: ก)

และบทอาศิริวาท “เยาวกษัตริยสดุดี” ของชิต บุรทัต กวีเปรียบ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลว่าทรงเป็นดุจธงชัยซึ่งเป็นศรีและนำความสุขมาสู่พสกนิกร

๑ โดยเปรียบประเทียประดุจธงชัย ชยะสุดสง่างาม
เป็นศรีทวิคุณและความ สุขแก่ประชากร

(ชีวิตไทย, 31, 2484, หน้าพิเศษ)

การใช้ความเปรียบพระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นดุจธงชัยหรือธงชัยเฉลิมพลนี้
คล้ายคลึงกับความเปรียบในเรื่องกฤษณาสอนน้องคำฉันท์ ว่าธงชัยเป็นเครื่องหมายแสดงสง่าแห่งรถ
คว้นเป็นเครื่องหมายแห่งไฟ กษัตริย์เป็นเครื่องหมายแห่งแคว้น และสวามีเป็นเป็นเครื่องหมายแสดง
สง่าแห่งภรรยา

๑ ธงไชยอันไพบูลในองน เปนอาภรณ์แห่งรถยนต์
ธูมาก็ปรากฏแก่กรานต์ แลเถกิงระเริงแสง
๑ ราชาก็ปรากฏเปนปิ่น นครินทร์เขตรแขวง
สวามีเป็นศรีสวัสดิ์แสดง ศักติสง่าแก่นารี

(สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2533 : 7)

ความเปรียบในกฤษณาสอนน้องคำฉันท์อาจคลี่คลายมาสู่ชุดความเปรียบในบท
อาศิริวาทซึ่งกล่าวว่าพระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นดุจธงชัย อีกทั้งยังมีการพระราชทานธงชัยเฉลิมพลแก่
กองทหารตั้งแต่ พ.ศ. 2434 ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

3) ความเปรียบพระเดชเหมือนพระขรรค์ เช่น บทอาศิริวาท “สักระวา
(ของปลายใจ)” ใช้ความเปรียบพระเดชของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าเหมือนกับพระ
ขรรค์ ซึ่งความเปรียบเช่นนี้ไม่ปรากฏในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมาก่อน ทั้งนี้อาจมีที่มาจากพระ
นามแฝงของรัชกาลที่ 6 ซึ่งใช้ในการพระราชนิพนธ์ว่า “พระขรรค์เพชร”

๑ ควรรชมรามฤทธิ์เรือง ศักดา
เผยแผ่เกียรติลือชา เด่นแผ้ว
ยี่สิบสองกรกฎา ประกาศ ศึกเฮย
เดชดุจพระขรรค์แก้ว ปราบสิ้นแดนไกล

(ดุสิตสมัย, 8 (119), 2462 : 3)

3.2.3.3 การวางเนื้อหาและการดำเนินเรื่องเพื่อสร้างความน่าสนใจ

บทอาศิริวาทส่วนใหญ่มีโครงสร้างของเนื้อหาคล้ายกัน โดยแบ่งออกเป็นสามเปิดเรื่องกล่าวถึงโอกาสในการเฉลิมพระเกียรติ ส่วนเนื้อเรื่องกล่าวสรรเสริญพระเกียรติคุณ และส่วนถวายพระพรชัยมงคลในตอนท้าย ทั้งนี้ยังมีบทอาศิริวาทที่มีการวางเนื้อหาและการดำเนินเรื่องเพื่อสร้างความน่าสนใจแตกต่างจากการวางเนื้อหาแบบบทอาศิริวาทส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์รายคาบที่เน้นเสนอเนื้อหาสร้างสรรค์และสดใหม่ รวมทั้งสิ่งพิมพ์รายคาบโดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นช่องทางการเผยแพร่ผลงานและแสดงความสามารถของกวี จึงพบการสร้างควาสนใจแก่บทอาศิริวาทด้วยการการวางเนื้อหาและการดำเนินเรื่อง ดังจะได้อธิบายต่อไป

ตัวอย่างการเปิดเรื่องบทอาศิริวาทให้มีความน่าสนใจ เช่น “ชมประทีปในงานเฉลิมพระชนมพรรษา” ของ “วิภาสสมิต” ลงพิมพ์ในดุสิตสมิตฉบับพิเศษเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2461 กวีเปิดเรื่องโดยการชมการประดับตกแต่งบ้านเรือนและถนนด้วยดวงประทีปในวันเฉลิมพระชนมพรรษา แล้วขยายภาพมาชมถนนที่มีแสงไฟประดับสว่างไสวเหมือนสายสังวาลเพื่อสรรเสริญพระเกียรติด้วยการแสดงถึงความเจริญของบ้านเมืองที่เข้าสู่ยุคสมัยใหม่ แล้วจึงเปรียบเทียบว่าดวงใจของประชาชนผู้จงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวงดงามกว่าประทีปเหล่านั้นทั้งหมด

๑ นำชมประทีปโชติ	ขวลิตลออตา
ซึ่งปวงนิกรนา	ครแต่งคหาสลอน
๑ แลดูถนนหลวง	ฤก็ปวงสง่าอน
งามแม่นมะโนหรณ์มหาวิทยาลัย	สุประดิษฐ์ประดับถนน
๑ งามปวงประทีปภา	สระระยับกระแสงชล
ราวสายสังวาลย์สน	อิสรัดน์สุราภรณ์
๑ งามดวงหทัยรัก	ดิและรักพระภุธร
ผ่องกว่าประทีปสลอน	สิริเลิดใจไทย

(ดุสิตสมิต, ฉบับพิเศษ สำหรับเป็นที่รฤกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2461, 2461 : 5)

บทอาศิริวาท “รฤกขวัญ” ลงพิมพ์ในไทยเชชม เมื่อ พ.ศ. 2467 มีการดำเนินเรื่องอย่างน่าสนใจ โดยเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงพระอาทิตย์เป็นขวัญของท้องฟ้าในเวลากลางวัน พระจันทร์เป็นขวัญของบ้านเมืองในเวลากลางคืน แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นขวัญของประเทศสยามทุกเวลา

๑ ขวัญฟ้าทิวาวัน	รพีพรรณเฉลิมศรี
กลางวันขวัญบุรี	ปวงชนหมั่นสรรหาผล
๑ ขวัญฟ้า ณ ราตรี	เฉลิมศรีจันทร์โสภณ
กลางคืนชื่นกมล	ขวัญบุรีที่คู่ชม
๑ ขวัญสยามทุกยามมี	เฉลิมศรีบรรเจิดสม
ราชาสร้านิยม	ผดุงไทยให้ไพบูลย์

(ไทยเชชม. พฤษภาคม, 2467 : 5)

บทอาศิริวาท “พรพศก” ของ “หมากพญา” แสดงความยินดีในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศหมั้นกับพระวรกัญญาพทาน พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี กวีเปิดเรื่องโดยใช้ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติมาประกอบการร่วมถวายพระพร

๑ ฝนฉ่ำน้ำฉ่ำเข้าปลาดก	ผองพศกเอิบอ้อมกระหม่อมจิต
หมดละลอกหมอกมัวทั่วทุกทิศ	ชื่นชีวิตปลิดเหงากำเดาแด
ทิวาวรรณสุริยันผยองหา	รัตยาพราดาวพรารแพร่
ระเรื่อแสงจันทร์แจ่มแอร่มแล	อยู่แค่ขอบฟ้าน่าภูมิใจ
ชาวสยามถึงยามเฉลิมนี้	ยินดีพร้อมพรั่งกว่าครั้งไหน
ชลีกรวอนไหว้ววยชัย	แต่ชมัยมิ่งถวัลย์ขวัญประชา

(ดุสิตสมิต, ฉบับพิเศษ สำหรับเป็นที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2463, 2463 : 7)

ทั้งยังพบบทอาศิริวาทที่ดำเนินเรื่องให้มีความน่าสนใจ ดังตัวอย่างจาก “พลพระราม” ของนายแช่ม ม่วงดำ ลงพิมพ์ในดุสิตสมิต กวีชมกองทหารต่าง ๆ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยการเปรียบเทียบกองทหารแต่ละกองกับพลวานรของพระรามในเรื่องรามเกียรติ์ เช่น กองทหารราบเปรียบเหมือนสุครีพ กองทหารพรานเปรียบเหมือนองคต (องคต) และกองทหารม้าเหมือนหนุมาน

๑ คือหนึ่งเหล่าราบนามขนาน	เครื่องหมายตระการ
สีแดงประกอบคากิ	
๑ เปรียบเป็นเช่นขุนกะบี	สุครีพฤทธิ
ทหารของพระสีกร	
๑ กองหนึ่งเหล่าพรานฤทธิรอน	กลั่นกล้ากลางสมร
เขี้ยวตั้งองคตพานรินทร์	

๑ อันเปนกะบี่ซิดชินธ์   หลานท้าวโกษินทร์
สร้างไว้สำหรับนารายณ์
๑ กองหนึ่งเหล้ามาเฉินฉาย   เครื่องประดับกาย
น้ำเงินหม่นประกอบคากี

(ดุสิตสมิต, 13 (111), 2463 : 98)

3.3 สรุป

ชนบทการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทยได้รับการสืบทอดมายังบทอาศิรวาทหลายประการ ทั้งการใช้รูปแบบคำประพันธ์เดี่ยว ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และรูปแบบคำประพันธ์ผสม ได้แก่ คำฉันท์ ลิลิต โดยกวีที่แต่งบทอาศิรวาทมักเลือกรูปแบบคำประพันธ์ที่ได้รับการแต่งเป็นบทเฉลิมพระเกียรติมาก่อนนำมาใช้ในบทอาศิรวาท ในด้านแนวคิดการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์บทอาศิรวาทก็ได้รับสืบทอดจากชนบทการเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิม ทั้งคติทางศาสนาที่เกี่ยวข้องพระมหากษัตริย์ ได้แก่ ธรรมิกราชา โพธิสัตว์ราชา จักรพรรดิราชา และเทวราชา นอกจากนี้ยังมีแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระปรีชาสามารถด้านต่างๆ การสงเคราะห์ราษฎร และการค้าชูพระพุทธศาสนา บางแนวคิดได้รับการตีความใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทความเป็นไปในสังคม ส่วนในด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ก็มีการรับอิทธิพลการใช้ความเปรียบและชุดถ้อยคำที่เป็นแบบแผนจากการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดี การสืบทอดชนบทในบทอาศิรวาทเหล่านี้แสดงถึงความเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติประเภทหนึ่งของบทอาศิรวาท ซึ่งมีองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ไม่ต่างจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ เพื่อยืนยันสถานะของพระมหากษัตริย์ผู้ได้รับการเฉลิมพระเกียรติว่ามีความยิ่งใหญ่สูงส่งไม่ต่างจากการเฉลิมพระเกียรติในช่วงเวลาที่ผ่านมา

ทั้งนี้ บทอาศิรวาทพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์นำเสนอแนวคิดหลักแตกต่างกันตามบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย กล่าวคือ บทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนำเสนอแนวคิดตามคติพุทธศาสนา ได้แก่ ธรรมิกราชา โพธิสัตว์ราชา และจักรพรรดิราชา ด้วยบทอาศิรวาทในรัชกาลของพระองค์แต่งโดยกวีที่เป็นพระภิกษุหลายสำนวน ทั้งยังพบแนวคิดพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำประเทศสู่ความเป็นสมัยใหม่เนื่องจากทรงดำเนินนโยบายปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ บทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพบแนวคิดผู้รักษาความสงบและสันติในสังคม แนวคิดเทวราชาตามพระนาม “สมเด็จพระรามาธิบดี” พระมหากษัตริย์ผู้มีบุญญาธิการ และพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถในศาสตร์ต่างๆ เป็นแนวคิดหลัก บทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพบแนวคิดพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถในการปกครอง ผู้นำประเทศสู่ความเป็น

สมัยใหม่เทียบกับอารยประเทศและผู้มีบุญญาธิการ บทอาศรัยวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดลพบแนวคิดที่ว่าทรงเป็นพระประมุขของชาติตามรัฐธรรมนูญเป็นแนวคิดหลักเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากการสืบทอดแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์แล้ว ยังพบการสืบทอดขนบการชมบ้านเมืองและการชมพระราชพิธีซึ่งแสดงถึงพระเกียรติยศด้วย

ทั้งนี้ด้วยบริบททางสังคมและสื่อที่นำเสนอบทอาศรัยวาทมีความเปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้บทอาศรัยวาทได้รับการสร้างสรรค์ให้มีลักษณะเฉพาะตัว ด้านรูปแบบ มีการนำรูปแบบคำประพันธ์ที่สร้างสรรค์ใหม่มาแต่งบทอาศรัยวาท เพื่อแสดงความสามารถของผู้แต่งและสร้างความน่าสนใจแก่บทอาศรัยวาท การกระชับเนื้อหาให้สั้นลงจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิมเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งพิมพ์รายคาบ มีเนื้อหาซึ่งแสดงแนวคิดใหม่อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม รวมทั้งบทบาทและฐานะของพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่แนวคิดที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำประเทศสู่ความเป็นสมัยใหม่และทรงเป็นพระประมุขของชาติตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงการเพิ่มเติมเนื้อหาว่าด้วยโอกาสในการแต่งบทอาศรัยวาทเพื่อเน้นย้ำความสำคัญของการถวายพระพรชัยมงคล ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์มีการเล่นคำโดยนำพระนามของพระมหากษัตริย์มาประกอบการเฉลิมพระเกียรติ การใช้โวหารความเปรียบที่แปลกใหม่ ทั้งยังมีการสร้างสรรค์โดยการวางเนื้อหาและการดำเนินเรื่องของบทอาศรัยวาทเพื่อสร้างความน่าสนใจ

การสืบทอดขนบและสร้างสรรค์ดังกล่าวส่งผลให้บทอาศรัยวาทเป็น “วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่” ซึ่งดำรงขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไว้ และได้รับการสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและบริบทของสื่อที่นำเสนอโดยตลอด บทอาศรัยวาทจึงได้รับความนิยมอย่างสืบเนื่อง มีความสำคัญยิ่งในหลากหลายด้าน ดังจะได้อธิบายโดยละเอียดในบทถัดไป

บทที่ 4

ความสำคัญของบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8

บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยกำเนิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 และมีมาอย่างต่อเนื่องในสมัยต่อมา โดยมีลักษณะสืบทอดและสร้างสรรค์จากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติหลายประการดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ บทอาศิรวาทมีความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความสำคัญต่อการเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ และมีความสำคัญต่อการพัฒนาการวรรณคดีไทยซึ่งสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสิ่งพิมพ์รายคาบไทยในขณะนั้น ความสำคัญเหล่านี้ส่งผลให้บทอาศิรวาทได้รับการสืบทอดอย่างต่อเนื่องโดยลำดับ

4.1 ความสำคัญต่อการส่งเสริมสถาบันพระมหากษัตริย์

บทอาศิรวาทมีเนื้อหายกย่องสวดติพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ด้วยกลวิธีต่าง ๆ เพื่อแสดงพระมหากรุณาธิคุณให้ปรากฏ ทั้งยังลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางจึงสามารถสื่อสารกับประชาชนได้ในวงกว้าง สิ่งพิมพ์รายคาบของรัฐบาลซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำรวมทั้งสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งสนับสนุนสถาบันพระมหากษัตริย์จึงนำบทอาศิรวาทมาเป็นสื่อสำหรับการส่งเสริมสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยปรากฏความสำคัญของบทอาศิรวาทต่อการส่งเสริมสถาบันพระมหากษัตริย์ 3 ด้าน ได้แก่ การเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดี การโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความจงรักภักดี และการนำเสนอพระบรมราโชบาย

4.1.1 การเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดี

บทอาศิรวาทมีความสำคัญในฐานะสื่อแสดงถึงความจงรักภักดีของคณะผู้จัดทำสิ่งพิมพ์รายคาบรวมถึงผู้เป็นสมาชิกของสิ่งพิมพ์รายคาบนั้น ๆ ก่อนจะมีบทอาศิรวาท การแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติแต่เดิมก็มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดี โดยมักปรากฏว่าวีระบุวัตอุปประสงค์ของการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติว่าแต่งขึ้นถวายด้วยความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ เช่น เพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวของนายมีระบุวัตอุปประสงค์ในตอนท้ายว่า “สรวมชีพรจนาสามัคคี เฉลิมศักดิ์บพิตรอดิศร” (หมื่นพรหมสมพัตร, 2462 : 38)

บทอาศิรวาทเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของสมาชิกสิ่งพิมพ์รายคาบ ดังตัวอย่างจากบทอาศิรวาท “โคลงถวายไชยมงคล จารึกในกระถางเงินใหญ่คู่หนึ่ง”

ลงพิมพ์ใน *วชิรญาณวิเศษ* พระนิพนธ์พระบรมวงศานุวงศ์ 7 พระองค์ ได้แก่ กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช กรมหมื่นภูธรธำรงศักดิ์ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ พระองค์เจ้าเจ้าเกษมศรีศุภโยค พระองค์เจ้าไชยานุชิต พระองค์เจ้าวัฒนาวงษ์ และพระองค์เจ้าปรีดา แสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยการกล่าวพร้อมทุกข์ร่วมสุขและคำกล่าวยกย่องทั้งปวงเป็นคำสัตย์ซึ่งกล่าวด้วยความจริงใจ ทั้งนี้ด้วยผู้แต่งเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ใกล้ชิดในราชสำนักซึ่งสามารถรับทราบความเป็นไปขององค์พระมหากษัตริย์ได้อย่างใกล้ชิด การแสดงความจริงใจและพร้อมร่วมทุกข์ร่วมสุขในฐานะพระญาติวงศ์และข้าราชการจึงเป็นกลวิธีแสดงความจงรักภักดีประการหนึ่ง

๑ พระสุขข้าบาทล้วน

ยินดี ด้วยนา

พระทุกข์ข้าบาททวิ

ทุกข์ด้วย

สรวมศรีศุภสวัสดิ์มี

แด่บาท บงสุเทอญ

เปนที่พึงถึงม้วย

อยู่ใต้ร่มมลาย

๑ คำงานจารึกล้วน

จริงใจ

ผจงสัตย์จัดจรงใน

สิ่งสร้าง

อำนาจสัตย์คุณไฉน

เชิญส่อ ผลเทอญ

ให้เสร็จสมดังอ้าง

โอษฐ์อ่อนพรถวาย

(วชิรญาณวิเศษ, 5 (3), 2431 : 267)

บทอาศิรวาทยังเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดีของคณะผู้จัดทำสิ่งพิมพ์รายคาบ เช่น “คำถวายไชยมงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช” ลงพิมพ์ใน *จดหมายเหตุแสงอรุณ* กล่าวแสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “เราเฝ้าใจจงรัก สวามิภักดิ์บรมบาท ปิยมหาราชเรืองฤทธิ์ ทรงทศพิธราชธรรม ส่ำประชาปรีเปรม เอมกระมลทุกผู้ รู้พระคุณมหันต์” (จดหมายเหตุแสงอรุณ, 17 (10), 2455 : 446) โดยการแสดง ความจงรักภักดีของ *จดหมายเหตุแสงอรุณ* เป็นการกล่าวในนามของโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยซึ่งได้รับพระราชทานพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถอย่างต่อเนื่อง เช่น พระราชทานพระราชทรัพย์ 1,600 บาท เมื่อ พ.ศ. 2459 เพื่ออุปถัมภ์การศึกษา บทอาศิรวาทจึงเป็นสื่อแสดงความจงรักภักดีสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถผู้ทรงสนับสนุนกิจการของโรงเรียน และนำมาสู่ความสำนึกจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ด้วย

บทอาศิรวาท “ถวายไชยมงคลคำโคลง” ลงพิมพ์ใน *สยามประเภท สุนทรวาทพิเศษ* เป็นสื่อแสดงความจงรักภักดีของผู้จัดทำสิ่งพิมพ์รายคาบเนื่องจาก ก.ศ.ร. กุหลาบ ผู้จัดทำสิ่งพิมพ์รายคาบดังกล่าวนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพาดพิงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่นเรื่อง “พระบรมราช

ประวัติพระเจ้าแผ่นดินรัตนโกสินทร์ 5 รัชกาล” และเรื่อง “ทรัพย์สมบัติสามอย่างต่าง ๆ กัน” กล่าวถึงที่มาของพระราชทรัพย์ว่ามาจากการ “เก็บภาษีอากรขนอนตลาดแผ่นดินทั้งสิ้น” การลงพิมพ์บทอาศรัยจึงมีความสำคัญในการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และลดความสงสัยเคลือบแคลงอันเนื่องมาจากการนำเสนอเนื้อหาว่าด้วยพระมหากษัตริย์อย่างต่อเนื่อง

๑ ขอเดชในใต้ฝ่า	ละอองบาท
ขอพระบรมราชโอราส	ปกเกล้า
ในคำที่บังอาจ	ออกโอษฐ์ แสดงเอย
ข้าพระพุทธเจ้า	จิตตั้งกตัญญู
๑ ข้าพระพุทธเจ้า	สมญา
กุหลาบชนชาวประชา	ชาติเชื้อ
เป็นผู้มีพันธกา	รีเรื่อง รวเฮย
สยามประเพณีล้วนเนื้อ	ชนบเบื้องเบาราม

(สยามประเพณี สุนทโรวาทพิเศษ, กันยายน 2441 : 241)

บทอาศรัย “ดุสิตสมิตถวายดอกไม้รูปเทียน” ลงพิมพ์ใน *ดุสิตสมิต* ในนาม “คณะดุสิตสมิต” ปรากฏการแสดง ความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้ดอกไม้รูปเทียนเป็นสัญลักษณ์แทนความจงรักภักดีและยังแสดงให้เห็นถึงความเคารพเทิดทูนพระมหากษัตริย์ การแสดงความจงรักภักดีในสิ่งพิมพ์รายคาบที่พระมหากษัตริย์พระราชทานการสนับสนุนอาจนับเป็นการสื่อสารแสดงความจงรักภักดีของข้าราชการบริพารในฐานะผู้จัดพิมพ์โดยตรงต่อพระมหากษัตริย์

๑ พร้อมคณะข้าพระพุทธเจ้า	“ดุสิตสมิต”
นบบาทบรมนาถบพิตร	ปกเกล้าฯ
สืบนี้วประนมชิด	เหนือเกษ
โดยภักดีต่อพระเจ้า	อยู่เกล้าชาวไทย

๑ อันดอกไม้รูปเทียนทั้งมวลผู้มี	เปนประหนึ่งสักขีแห่งปวงข้า
ว่าภักดีต่อองค์พระจักรา	ทุกเวลารำฤกษ์พระคุณธรรม

(ดุสิตสมิต, เล่มที่ 5, ฉบับที่ 199, 2465, 111)

บทอาศรัยของสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา ลงพิมพ์ใน *วงวรรณคดี* แสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โดยกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการออก

สิ่งพิมพ์รายคาบเพื่อเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ สอดคล้องกับที่มาและเนื้อหาของ *วงวรรณคดี* ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยกลุ่มอนุรักษ์นิยมซึ่งต้องการคืนพระราชอำนาจแก่พระมหากษัตริย์จึงลงพิมพ์บทความเผยแพร่พระราชกรณียกิจ พระปรีชาสามารถ และพระราชจริยาวัตรอันงดงามของพระมหากษัตริย์ในราชวงศ์จักรีสู่สาธารณชน (พิชยาภรณ์ พูลเกตุ, 2555 : 80) คล้ายกับการแสดงวัตถุประสงค์ของการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเพื่อแสดงความจงรักภักดีตามชนบ

๑ ปวงข้าบาทขึ้นเฝ้า

หทัยทวี ภักดีแล

จึงประดิษฐ์วรรณประเดิม

เดชไ้

วงวรรณคดีมี

สมยศ นิยมเพื่อ

เทิดพระเกียรติท้าวไ้

หว่างหัว ฯ

(วงวรรณคดี. 1 (1), 2489 : พิเศษ)

กลวิธีการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไม่ปรากฏเพียงแต่การกล่าวแสดงความจงรักภักดีเท่านั้น แต่ยังปรากฏการแสดงความจงรักภักดีด้วยการกล่าวแสดงความตั้งใจในการประกอบกิจบางประการเพื่อสนองพระมหากรุณาธิคุณ ในลักษณะ “ราชพลี” ดังตัวอย่างจากบทอาศิรวาทของนายโต๊ะ ครูโรงเรียนวัดมหรธรรพาราม แสดงความตั้งใจประกอบกิจสนองพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๑ พระคุณพระปกเกล้า

เกษ

เหมือนร่มโพธิ์สาขา

ใหญ่กว้าง

ดูข้าพักพึงพา

เย็นร่ม สราญแฮ

ผ่องจิตร์คิดก่อสร้าง

กิจเกื้อกอบแสวง

(วชิรญาณ, 18 (92), 2436 : 459)

บทอาศิรวาท “ราชสดุติ” แต่งขึ้นเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2459 ลงพิมพ์ในหนังสือ *สมุทรสาร* แสดงความจงรักภักดีโดยการถวายชีวิตเพื่อสนองพระมหากรุณาธิคุณเพื่อเป็นราชพลี

๑ ล้ำข้าประชาไทยทั้งปวง

ภักดีมีดวง

ฤตินิยมชมบุญ

๑ ขอเอาชีพอองสนองคุณ

พระมหากาญ

ล่องพระบาทราชพลี

(สมุทรสาร, 5 (มกราคม 2459) : หน้าพิเศษ)

บทอาศรัยวาท “พลพระราม” ของนายแฉ่ม ม่วงคำ ลงพิมพ์ใน *ดุสิตสมิต* แสดงความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยการกล่าวถึงความเอิกเกริกและเตรียมพร้อมของทหารและเสือป่าซึ่งเปรียบเหมือนทหารของพระราม นายแฉ่มผู้นี้ น่าจะเป็นข้าราชการสำนักใกล้ชิดพระองค์เนื่องจากพบข้อเขียน “ตามเสด็จประพาสทะเล” ระบุว่าตนได้โดยเสด็จพระราชดำเนินในการเสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันออกใน พ.ศ. 2465 การแสดงความจงรักภักดีเช่นนี้จึงน่าจะเป็นการกล่าวในฐานะตัวแทนกลุ่มทหารว่ามีความจงรักภักดีพร้อมปฏิบัติภารกิจฝึกซ้อมรบ

๑ ทิวะซ่อมยุทธดล	คณะพลอวตาร
ฤจะแน้วนสถาน	บมียาตราไฉน
๑ ผิจะช่องธรรษัต	ก็จะปัดธรรษไป
ผิจะเหน้อยก็มีไย	ฤติพรั้นบมิมิ
...	
๑ ทุกหมู่ทุกหมวดทุกกอง	ล้วนแต่ลำพอง
ปมิจะคร้ามไพริน	
๑ ทุกคนฝึกฝนกายิน	ด้วยใจจงจันต์
ภักดีต่อองค์ราม	

(ดุสิตสมิต, 3 (111), 2463 : 97 - 98)

ทั้งที่ยืนยันความจงรักภักดีด้วยการอ้างเป็นคำสัตย์ให้ส่งเสริมสิริมงคลแก่ตนเองด้วย

๑ ขอเดชะความซื่อตรง	ภักดีมั่นคง
จงเสริมสิริทุกประการ เทอญ ฯ	

(ดุสิตสมิต, 3 (111), 2463 : 99)

บทอาศรัยวาท “บทร้องสำหรับลูกเสือ” ลงพิมพ์ใน *หนังสือพิมพ์นักเรียน* กล่าวแสดงความภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยการยินดีจะปฏิบัติตามพระราชดำรัสและพร้อมพลีชีวิตถวาย การแต่งบทร้องของลูกเสือเป็นบทอาศรัยวาททั้งยังลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งมีผู้อ่านเป็น “เด็กนักเรียนชายหญิงและลูกเสือทุกคน” (นักเรียน, 1 มกราคม 2466 : 1) เป็นการปลุกฝังจิตสำนึกแก่เยาวชนให้มีความจงรักภักดีและปฏิบัติตามพระราชประสงค์ตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณ

๑ ข้าพเจ้าเหล่าลูกเสือเชื้อชาติไทย	มอบชีวิตจิตใจไว้ทั่วหน้า
เฝ้าจงรักภักดีด้วยสัตยา	แด่องค์พระรามาธิบดี
มีพระราชประสงค์ดำรงสั่ง	ก็จักบังคมรับใส่เกษิ
ทำสนองพระเดชพระคุณภูมิ	จักยอมพลีชีพถวายหมายมั่นเอย

(นักเรียน, 1 พฤศจิกายน 2468 : 15)

ในสมัยรัชกาลที่ 7 บทอาศิรวาทมีบทบาทในการแสดงความจงรักภักดีด้วยการตั้งใจสนองพระมหากรุณาธิคุณของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น บทอาศิรวาท “คำถวายพระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ใน *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์* ซึ่งมีกรมยุทธศึกษาทหารบกเป็นเจ้าของ การแสดงความตั้งใจสนองพระมหากรุณาธิคุณในบทอาศิรวาทจึงเป็นการกล่าวในนามหน่วยงานเจ้าของสิ่งพิมพ์รายคานั้น หากพิจารณาเนื้อหาจะเห็นว่าปรากฏแนวคิดพลีชีพเพื่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 6 ทั้งยังสอดคล้องกับภารกิจของทหารซึ่งเป็นเจ้าของสิ่งพิมพ์รายคาบ และในท้ายบทอาศิรวาทยังปรากฏการลงนาม “ข้าพระพุทธเจ้า คณะเสนาศึกษาและแพทยศาสตร์” อีกด้วย

๑ ข้าพระพุทธเจ้า	จิตต์จ้องประสงค์
ฉลองพระคุณคั่งอวสาน	
๑ ชีพและเลือดเนื้อเจือจาง	พลีเพื่อภูบาล
กับทั้งชาติศาสนา	
๑ มียนย่อต่อประจา	มิตรผองพาลา
จะผจญจนจวบวายปราณ	

(เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์, พุศจิกายน 2470 : ข)

เช่นเดียวกับบทอาศิรวาท “คำถวายพระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ใน *หนังสือพิมพ์ตำรวจ ฉบับปฐมฤกษ์* ซึ่งกรมตำรวจภูธรเป็นเจ้าของ จึงปรากฏการแสดงความตั้งใจสนองพระมหากรุณาธิคุณตามพระราชประสงค์ในนามหน่วยงานเจ้าของสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งเป็นข้าราชการ สามารถสนองพระมหากรุณาธิคุณได้ตามภารกิจของหน่วยงานของตน

๑ ข้าบาทมนัสตั้ง	ณกตัญญูตาหลาย
รักดีมีรู้คลาย	มนพร้อมว้างาม
๑ มอบชีพถวายราช	สละอาตม์มิเช็ดขาม
เพื่อราชกิจตาม	พระประสงค์เสมอเทียว ฯ

(ตำรวจ, 1 (1), 2474 : ค)

ความสำคัญของบทอาศิรวาทในการเป็นสิ่งแสดงความตั้งใจสนองพระมหากรุณาธิคุณมักปรากฏในบทอาศิรวาทซึ่งผู้แต่งหรือหน่วยงานเจ้าของสิ่งพิมพ์รายคาบมีภารกิจเกี่ยวข้องกับการบริหารราชการของพระมหากษัตริย์ เช่น ครู นักเรียน ทหาร ตำรวจ บทอาศิรวาทจึงมิได้เป็นเพียงการเฉลิมพระเกียรติแด่นับเป็นการแสดงสัตยาบันในการปฏิบัติหน้าที่ของตนสนองพระมหากรุณาธิคุณอย่างเต็มความสามารถด้วย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วแสดงให้เห็นว่า บทอาศิรวาทมีความสำคัญในฐานะสื่อแสดงความจงรักภักดีของคณะผู้จัดทำและสมาชิกของสิ่งพิมพ์รายคาบ ปรากฏกลวิธีในการแสดงความจงรักภักดีทั้งการกล่าวโดยตรงและการกล่าวว่าจะประกอบกิจสนองพระมหากรุณาธิคุณ การแสดงความจงรักภักดีให้ปรากฏในสื่อนับเป็นช่วยสนับสนุนสถาบันพระมหากษัตริย์ให้มั่นคงถาวรประการหนึ่ง

4.1.2 การโน้มน้าวให้ตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

บทอาศิรวาทไม่เพียงแต่สื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของคณะผู้จัดทำและสมาชิกของสิ่งพิมพ์รายคาบ แต่ยังมีบทบาทความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยกลวิธีต่าง ๆ คือ การกล่าวถึงผลดีของสถาบันพระมหากษัตริย์ และการกล่าวถึงผลร้ายเมื่อขาดสถาบันพระมหากษัตริย์

4.1.2.1 การกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

บทอาศิรวาทที่โน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความจงรักภักดีด้วยการการกล่าวถึงคุณประโยชน์ซึ่งจะได้รับจากสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น บทอาศิรวาท “ความจริง” โดย “ประชาธิปไตย” ลงพิมพ์ใน *ดุสิตสมิต* โน้มน้าวให้ผู้อ่านจงรักภักดี โดยระบุว่าคนที่คนทั้งหลายเกรงกลัวพระราชอาญาเป็นสิ่งเข้าใจผิดเนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชหฤทัยเมตตาปราณีว่าผู้ใด โดยจะลงพระราชอาญาแก่ผู้ทุจริตและขุนบำเหน็จแก่ผู้สุจริต การลงพิมพ์ใน *ดุสิตสมิต* ซึ่งมีกลุ่มผู้อ่านเป็นข้าราชการในราชสำนักและผู้ใกล้ชิด ประกอบกับการออกนามผู้แต่งอย่างชัดเจนว่าเป็นสมเด็จพระอนุชาซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดจึงน่าจะรู้จักพระราชอัธยาศัยเป็นอย่างดี กลวิธีเช่นนี้คล้ายกับในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งปรากฏการโน้มน้าวให้เกิดความจงรักภักดีโดยการระบุว่าผู้ภักดีจะได้รับบำเหน็จความชอบ ส่วนผู้ทรยศจะได้รับโทษอย่างหนัก

๑ พระเอยพระจอมปราณ	เจ้าชีวิตจิตสันดานเราทั้งหลาย
ยिनพระนามขามกลั้วระรัวกาย	ทั้งหญิงชายต่างขยาดอาชญา
แต่ความจริงนั้นเขลาเข้าใจผิด	มัวแต่คิดเกรงพระเดชและโทษา
มิรู้ในหฤทัยพระรามา	ล้วนปราณีสต์ลากว่าผู้ใด
พระเปนเจ้าจอมปราณผลาญชีวิต	ใครทุจริตเร่งกลั้วระรัวไหว
สุจริตจะบำเหน็จเสร็จสมใจ	จอมปราณใช้คือชีวาประชา - เอย ฯ

(ดุสิตสมิต, 3 (109), 2463 : 65)

บทอาศิรวาท “จงรักดี” ของสวง วิเศษศิริ ลงพิมพ์ใน *ศัพทไทย* ใช้กลวิธีการโน้มน้าวด้วยการนำเสนอพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่าทรงเมตตาประชาชนเสมอกันจึงควรจงรักภักดี และเสนอว่าหากภักดีต่อพระมหากษัตริย์และจะทรงบันดาลให้สำเร็จตามความประสงค์ โดยบทอาศิรวาทนี้ยังระบุชัดเจนว่ากล่าวในนามประชาชนสตรีหรือ “เหล่าสุรางคนารี” จึงเป็นการโน้มน้าวที่มีกลุ่มเป้าหมายชัดเจนต่อกลุ่มสตรีให้เกิดความจงรักภักดีและมุ่งก่อประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง

๑ รามาริราชทรง	คุณะองค์อเนกอนันต์
ทนต์หมู่ประชาสรรค์	บ่งเพศทั้งหญิงชาย
๑ ควรเราจัดตั้งจิต	อุทิศเพื่อบูชาถวาย
แม่ทรงประสงค์กาย	ถววงจิตชีวิตเรา
๑ มอบไว้ ณ เบื้องบาท	อย่าขยาดด้วยโฉดเขลา
ภักดีมั่นนิรันดร์เคา	ระพระผู้เพียบการุญ
๑ ไตเปนประโยชน์ชาติ	อย่าประมาทเร่งอดหนุน
สิ่งใดมิเปนคุณ	จงสลัดให้ขาดหาย
๑ แม่หวัง ณ สิ่งเจริญ	อย่าล่วงเกินคณาชาย
อันเราก้สืบสาย	จะบุรุษประดุจกัน
๑ ตั้งจิตภักดีองค์	พระผู้ทรงประศาสน์สรรพ
พระองค์จะทรงบรร	ดาลประสิทธิสิ่งประสงค์ ฯ

(ศัพทไทย, 2 (6), 2465 : 156)

สอดคล้องกับบทอาศิรวาท “คำฉันท์ถวายพระชัยมงคล” ซึ่งใช้กลวิธีสร้างความจงรักภักดีโดยการกล่าวถึงความเจริญของชาติว่าเทียบเท่ากับอารยประเทศทั้งการบริหารราชการของพระองค์ยังได้รับการยกย่องจากนานาชาติ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าผลดีซึ่งประชาชนจะได้รับจากสถาบันพระมหากษัตริย์คือที่ชาติการยอมรับจากนานาชาติอารยประเทศ

๑ เสียมรัฐพิพัฒน์พิพิธณา	สุกะนำคะเนิงการณ
เกื้อไสตถ์เกษมสุขุมะสาน	ติสภาพสุผลผอง
๑ เพียบฐานะอารยะประเทศ	พิเคราะห์เหตุประมวณมอง
เห็นเกินเจริญถิระประคอง	และประคุด์สรุปลสม

...

๑ ไตรภูมิประศาสนะวิถี	ณ วิศศิธรรม
ควรใช้ไฉนก็ทฤษฎี	สุกโกลโลบาย
๑ ปราบกษัตริย์พระกฤดา	ภินิหาระกำจ่าย
แผ่เด่นพระเดชจะปรียาย	นยะล้ำแกลงไข
๑ ไพร่ชประเทศนิยมะธรรม	เพราะพระนำประชาไทย
อ้างอาทิสาระคุณะใน	สุกนามสยามยศ

(ภาพโพแทสเซียม, 4 พฤศจิกายน 2471 : หน้าพิเศษ)

สมัยรัชกาลที่ 8 บทอาศิรวาท “เยวักษัตริย์สฤดี” ของชิต บุรทัต สร้างความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล โดยกล่าวว่าประเทศที่มีกษัตริย์เป็นประมุขจะทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนตามรัฐธรรมนูญจึงสมควรจะดูหมิ่นเหยียดหยาม โดยเปรียบพระมหากษัตริย์เป็นดังธงชัยซึ่งเป็นศรีและนำความสุขมาสู่ประชาชน ทั้งกล่าวว่าพระบารมีของพระมหากษัตริย์จะนำเกียรติมาสู่ประเทศไทย

๑ ทุกเขตประเทศนิยมะที่	เฉพาะมีกษัตริย์ครอง
คือหมายเสมอประมุขของ	คณะชาติประชาชน
๑ ตามธรรมนูญพระนิติรัฐ	ระบุดัดประชุมคน
ของชาติก็ราชภูธรระสกล	แหละจะถึงคำนึงถือ
๑ เทอดฐานประธานชนประเทศ	และเพราะเหตุฉะนี้คือ
ควรเราจะเคารพและฤ	บมิมั่นละเมิดหยาม
๑ โดยเปรียบประเทียประดุงะรุช	ชยะสุดสง่างาม
เป็นศรีทวิคุณะและความ	สุขะแก่ประชาชน
...	
๑ ด้วยราชบารมีกษัตริย์	ดุงฉัตรวัชชัย
เชิดไทยประเทศประลุพิไล	กิริติเลิศเลิงเสถียร - โสถ์เถอญ

(ชีวิตไทย, เล่มที่ 31, 2484, หน้าพิเศษ)

4.1.2.2 การกล่าวถึงผลร้ายเมื่อขาดสถาบันพระมหากษัตริย์

บทอาศิรวาทที่ใช้กลวิธีกล่าวถึงผลร้ายที่ประเทศจะได้รับหากขาดสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น บทอาศิรวาท “โคลงถวายไชยมงคล จารึกในกระถางเงินใหญ่คู่หนึ่ง” ลงพิมพ์ในวชิรญาณวิเศษ มีกลวิธีโน้มน้าวให้ผู้อ่านเกิดความจงรักภักดีโดยเสนอว่าหากสามารถเลือกผู้ปกครองคนใดก็ได้ก็ไม่ได้เห็นว่าจะมีผู้ใดเหมาะสมยิ่งกว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งยังกล่าวอีกว่า

หากขาดพระองค์ไปแล้วอาจเกิดเหตุวุ่นวายได้ บทอาศิริวาทนี้จารึกในกระถางเงิน พระบรมวงศานุวงศ์
ทูลเกล้าฯ ถวายในการเฉลิมพระที่นั่งเวหาศจำรูญ พระราชวังบางปะอิน แล้วนำมาลงพิมพ์ในวชิ
รญาณวิเศษ แสดงให้เห็นว่านอกจากบทอาศิริวาทนี้จะได้แสดงความจงรักภักดีต่อรัชกาลที่ 5 โดยตรง
แ ล้

ยังเผยแพร่บทอาศิริวาทเพื่อโน้มน้าวผู้อ่านวชิรญาณวิเศษให้เกิดความจงรักภักดีอีกด้วย

๑ แม้คัดจัดเลือกผู้	ครองไฟท
สุดแต่ชอบใครสมัย	เมื่อนี้
จำเป็นบ่เห็นไหน	ดีกว่า พระเลย
จริงจิตรจำต้องชี้	พระขึ้นเถลิงถวัลย์
๑ แม้นขาดภูวนารณนี้	เร็ววัน แล้วฮา
นำหวาดอยู่ธยาพลัน	วุ่นกลุ้ม
ไทยสุขเพราะพระบัน	เทาทุกข์ ไทยนา
ขอพระเนนนานคุ้ม	ชีพเลี้ยงเวียงเกษม

(วชิรญาณวิเศษ, 5 (23), 2431 : 266)

บทอาศิริวาท “ไทยบรรเทิง” โดย “พระศรี” ลงพิมพ์ในดุสิตสมิต มีกลวิธีโน้มน
้าวให้ผู้อ่านเกิดความจงรักภักดีโดยการเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ซึ่งไม่มีสถาบันพระมหากษัตริย์
มีความวุ่นวายต่างจากประเทศไทยที่มีความสุขด้วยพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว

ชาติอื่นอดขบถมั่วยั่วพิภพ	ไทยสงบอัมอันสำรวลระ
เพราะใครเล่าเพราะเจ้าเราปรีชา	ขอผ่านฟ้าของไทยขึ้นไซโย

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ สำหรับเป็นที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2462, 2462 : 45)

การโน้มน้าวผู้อ่านให้เกิดความจงรักภักดีในบทอาศิริวาททั้งด้วยกลวิธีการ
กล่าวถึงผลดีของการมีสถาบันพระมหากษัตริย์และผลร้ายหากขาดสถาบันพระมหากษัตริย์
เป็นความสำคัญของบทอาศิริวาทซึ่งถ่ายทอดความคิดของผู้สนับสนุนสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏ
เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในเนื้อหาอื่น ๆ ของสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งมุ่งสนับสนุนสถาบันพระมหากษัตริย์
เช่นเดียวกัน เช่นบทความ “การค้าขายของเมืองไทย” พระนิพนธ์กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ลงพิมพ์ใน
ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษถวายพระพรชัยมงคล พ.ศ. 2462 กล่าวถึงพระบรมราโชบายในการบรรเทา
ปัญหาเศรษฐกิจของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วงเวลาที่เกิดสงครามโลกครั้งที่ 1

และโน้มน้าวให้เกิดความจงรักภักดีด้วยการกล่าวถึงผลดีอันเกิดขึ้นจากการมีสถาบันพระมหากษัตริย์
 ความว่า

“อนึ่งบุรุษผู้เป็นหัวหน้าชาติในเวลานี้ ไม่มีใครมีฐานะอย่าง
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผู้ทรงอำนาจสิทธิ์ขาด, พระองค์ทรง
 ใช้อำนาจในทางที่ชอบจึงพาชาติไทยดำเนินไปได้เป็นอย่างดี ใน
 เวลาที่ความชุกชุมมีอยู่ทั่วไปในโลก. บ้านเมืองเราได้รับความคับ
 แค้นน้อยในเวลาที่เมืองอื่นมากด้วยกันได้ความคับแค้นใหญ่, และ
 ปราศจากความระส่ำระสายอันเกิดแล้วแทบจะทั่วไปในนานา
 ประเทศ”

(ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ สำหรับเป็นที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2462, 2462 : 45)

4.1.3 การเผยแพร่พระบรมราโชบายในการปกครองประเทศ

พระมหากษัตริย์ไทยในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ทรงปกครองประเทศตามแนวพระบรม
 ราโชบายของพระองค์ เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สมัยใหม่และเกิดการปรับตัวให้เข้ากับปัจจัยภายนอก
 พระมหากษัตริย์ทรงดำเนินแนวนโยบายต่าง ๆ เพื่อสร้างความเจริญมั่นคงแก่ราชอาณาจักร แต่การ
 เผยแพร่พระบรมราโชบายสู่ประชาชนในวงกว้างจำเป็นต้องใช้การสื่อสารให้เป็นที่รับรู้ในวงกว้าง เมื่อ
 ประเทศไทยได้รับเทคโนโลยีการพิมพ์ และเกิดสิ่งพิมพ์รายคาบในเวลาต่อมาส่งผลให้การสร้างและสพ
 วรรณคดีมีความตื่นตัว เนื้อหาของสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของพระมหากษัตริย์จึงเป็นหนึ่ง
 ในสื่อสำหรับเผยแพร่พระบรมราโชบาย รวมถึงบทอาศิรวาทซึ่งแต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวาย
 พระพรก็ได้รับการสอดแทรกเนื้อหาซึ่งนำเสนอและสนับสนุนพระบรมราโชบายในการปกครอง
 ประเทศด้วย

การนำเสนอพระบรมราโชบายที่ปรากฏในบทอาศิรวาทไม่เพียงแต่นำเสนอแนวปฏิบัติที่
 เหมาะสมตามพระบรมราโชบายสำหรับประชาชน แต่ยังนำเสนอผลสำเร็จของการดำเนินพระบรมรา
 โชบายต่าง ๆ เพื่อสร้างความจงรักภักดีแก่ผู้อ่านและเน้นย้ำความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มี
 ต่อประชาชน

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงก่อตั้งกองเสือป่าเมื่อ พ.ศ. 2454 มี
 พระราชประสงค์ให้คนไทยจำนวนมากสมัครเข้าเป็นสมาชิกเสือป่าและมีการซ้อมรบเป็นประจำทุกปีโดย
 พร้อมเพรียง (เทพ บุญตานนท์, 2559 : 94, 96) นอกจากจะมีหนังสือแจ้งกำลังพลแล้ว ยังปรากฏบท
 อาศิรวาท “พลพระราม” ของนายแหม่ม ม่วงดำ ชื่นชมการฝึกซ้อมของสมาชิกเสือป่าว่าเป็นไปด้วย

ความสมัครใจ มีความอึกเขิม และเป็นการ “ฝึกซ้อมวิชานักรบอย่างลูกผู้ชาย” บทอาศิรวาทจึงเป็น การปลุกใจสมาชิกเสือป่าให้สนองพระบรมราโชบายอีกทางหนึ่ง

๑ ทิวะซ้อมยุทธดล	คณะพลอวตาร
ฤจะแน้วนสถาน	บมียาตราไฉน
๑ ผิจะซ้องธรรษัต	ก็จะปัดธรรษไป
ผิจะเหน้อยก็มีไย	ฤติพรันบมิมิ

...

๑ ทุกปีทุกเหล่าได้มา	ฝึกซ้อมวิชา
นักรบอย่างลูกผู้ชาย	
๑ สมเปนนทหารนารายณ์	สมศักดิ์กำจาย
ว่า “เสนารักษาพระองค์”	

(ดุสิตสมิต, เล่มที่ 3, ฉบับที่ 111, 2463 : 97, 99)

เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง ประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร ขณะเดียวกันพระบรมวงศานุวงศ์และคนไทยจำนวนมากมีทัศนคติโน้มเอียงเข้าข้างฝ่ายเยอรมนี จึงต้องทรงดำเนินพระบรมราโชบายโน้มน้าวให้ประชาชนสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรร่วมกับพระองค์ โดยทรงพระราชนิพนธ์เรื่องที่มีเนื้อหาน่าเสนอความ เป็นฝ่ายผู้รักษาระบอบแก่ฝ่ายสัมพันธมิตร (เทพ บุญตานนท์, 2559 : 194 - 197) เช่น เรื่อง *คิรีทาส* การสนับสนุนพระบรมราโชบายในการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ปรากฏในบทอาศิรวาทด้วย

บทอาศิรวาท “โคลงสรรเสริญเกียรติกรุงสยาม” ลงพิมพ์ใน *สมุทรวาร* แสดง ความสำคัญของบทอาศิรวาทในฐานะสื่อแนะนำเสนอพระบรมราโชบาย โดยการแสดงความจำเป็นของ ประเทศไทยที่ต้องเข้าร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อรักษาความเป็นธรรม และความจำเป็นในการ ตัดสัมพันธ์ไมตรีกับฝ่ายเยอรมนีด้วยเป็นฝ่ายที่ประพฤติกการอันไม่ถูกต้อง เช่น ใช้เรือดำน้ำทำลายเรือ สินค้าที่เป็นกลาง

๑ ยามนี้ทุรยุคร้าย	แรงหาญ
แหล่งโลกราวเพลิงผลาญ	แผดกล้า
สงครามลูกกลามปาน	ประลัยโลก ลงฮือ
พินาศทรัพย์ดับชีพ้อ	อนาถด้าวอัชฌงค์ ฯ
๑ การณรงค์ในระหว่างผู้	สัมพันธมิตร ไทยเพื่อน
ไทยมันธรรมสุจริต	อยู่แล้ว

แต่เริ่มยุทธการสถิต	เปนท่าม กลางนา
ฤเพ็ญเอยเอนแม่	หนึ่งน้อยมีเอน ฯ
๑ ปันไผห้วยวัชเรื่อง	รามา จิราชฤ
แผ่พระปรีชาญาณ	หยั่งถ้วน
แน้ตระหนักประจักษ์สา	เหตุเคิก สิ้นแฮ
เห็นว่าเยอรมันล้วน	หยายข้าประดาเสีย ฯ
๑ อัสเตรียร่วมมิตรแม่น	ขุนมาร
ผลาญมิตรผลาญธรรมผลาญ	โลก้าง
ใช้เรือลอดชลธาร	ทำลายเหล่า เรือนอ
ไปเลือกไพร่ข้าง	ฝ่ายค้ำคนกลาง ฯ
๑ มละทางธรรมประเทศถ้วน	ทุกสถาน
พยศยั้งหยิ่งอหังการ	ก่อร้าง
ไปมีเมตตาผลาญ	มนุษยชาติ
ดูหมิ่นทั่วถิ่นด้าว	ประเทศน้อยทั้งหลาย ฯ
๑ ความร้ายสองชาติดี้อ	ดิงทำ
สยามประเทศได้ส่งคำ	คัดค้าน
สองมิตรหอนหันสำ	เหนียกเพิก เฉยแฮ
ยอมหมดหนทางต้าน	ตัดทิ้งทางสหาย ฯ
๑ เหตุหมายกำเริบตั้ง	ตัวเปน
เจ้าโลกโลกร้อนเห็น	ชัดแล้ว
ไฉนโลกจักพึงเอ็นดูมิตร	โลกเฮย
โลกยอมถูกรานแผ้ว	พินาศเสี้ยนสมพอง ฯ
๑ กองผสมสัมพันธมิตรสู้	สาหัส
ปวงประเทศเปนกลางตัด	มิตรไ้
สยาเมศร์เล็งเหตุชัด	ชาติโหด ร้ายเฮย
ไฉนจักละเว้นไว้	พัคตร์ผู้อันธพาล ฯ
๑ นฤบาลบรมนาถผู้	นายก
สยามรัฐะติลก	เลิศแก้ว

ปกาศิตสำพศก	ทราบทั่ว กันแฮ
เผด็จมิตรเยอรมันแล้ว	กับทั้งออสเตรีย ฯ
๑ มิให้เสียศักดิ์สิทธิ์ข้อ	คุณธรรม
ครองโลกโลกธรรมประจำ	เจ็ดหล้า
ผู้ผลาญซึ่งธรรมนำ	พินาศสู่ ตนแล
ประกาศรบเลิกคบค้า	ร่วมผู้ธรรม ฯ

(สมุทรสาร, 4 (32), 2460 : หน้าพิเศษ)

สงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2461 โดยฝ่ายสัมพันธมิตรได้รับชัยชนะ ประเทศไทยจึงอยู่ในสถานะผู้ชนะสงครามร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร และมีโอกาสแก้ไขสัญญาระหว่างประเทศหลายฉบับให้เป็นประโยชน์กับฝ่ายไทยยิ่งขึ้น การดำเนินพระบรมราโชบายจนกระทั่งได้รับชัยชนะของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งนี้ได้รับการนำเสนอในบทอาศิริวาทเพื่อเน้นย้ำความสำคัญของการเข้าร่วมสงครามในฐานะผู้ดำรงความเป็นธรรมของโลก ดังตัวอย่างจากบทอาศิริวาท “ชัยวารานุสร” ลงพิมพ์ใน *ดุสิตสมัย* เนื่องในโอกาสครบรอบ 2 ปี การประกาศสงครามเข้าร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร

๑ โปรดให้ประกาศสงคราม	สองชาติผู้ทราม
คือออสเตรีย - เยอรมัน	
๑ เข้าร่วมรบด้วยสัมพันธมิตรผู้มั่น	
ในอารยธรรมสัมมา	
๑ ฝ่ายพหุลตันสมุทรยุทธนา	บมิได้ช้า
สัตว์ประลัยแหลกลาญ	
๑ ธงไทยไชยเชิดเฉิดฉาน	เผยเกียรติอยู่นาน
ตระหนักนิยมสมคนึง	

(ดุสิตสมัย, 22 กรกฎาคม 2462: 1)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ยกเลิกอากรบ่อนเบี้ยและหวย ก ข ตามการออกประกาศยกเลิกอากรหวย เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2459 บทอาศิริวาทก็มีความสำคัญด้วยการสนับสนุนพระบรมราโชบายดังกล่าว ดังปรากฏในบทอาศิริวาท “โคลง, ฉันท, กาพย์, กลอน, ยอพระเกียรติเลิกการพนัน” แสดงความสำคัญของการยกเลิกบ่อนเบี้ยไว้ว่า

๑ ให้เลิกบ่อนเบี้ยการพนัน	เปนสิ่งสำคัญ
สำหรับสยามธานี	

๑ ผู้ที่หากินโดยดี

มาพลอยปั่นปี

เลขทูลจิตคิดพาล

๑ ขโมยวิวาทอาจหาญ

ทำให้เกิดการ

เดือดร้อนต่อชนทั่วไป

(ดลิตสมิต, ฉบับพิเศษ สำหรับเปนที่รูกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2461, 2461 : 35)

บทอาศิรวาทในฐานะสื่อนำเสนอพระบรมราชูปถัมภ์ปรากฏเป็นจำนวนมากในรัชกาลที่ 6 เนื่องจากทรงอุปถัมภ์สิ่งพิมพ์รายคาบหลายฉบับ ทั้งในลักษณะการสนับสนุนและแสดงความสำคัญของพระบรมราชูปถัมภ์ที่ทรงดำเนินหรือการแสดงผลสัมฤทธิ์ของพระบรมราชูปถัมภ์อีกด้วย

4.2 ความสำคัญต่อการเป็นบัณฑิตกึ่งวิชาชีพ

วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีการดำเนินเรื่องส่วนหนึ่งอาศัยเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และเหตุการณ์บ้านเมืองเป็นส่วนประกอบ จึงมีคุณค่าในการสอบเทียบยืนยันประวัติศาสตร์ให้แน่นอนชัดเจน สำหรับเหตุการณ์ที่ไม่มีในประวัติศาสตร์วรรณคดีก็สามารถเป็นหลักฐานเบื้องต้นชั้นหนึ่ง เหตุการณ์ที่กวียกมาประกอบการเฉลิมพระเกียรติมีทั้งการนำข้อมูลมาจากเหตุการณ์ที่ร่วมสมัยกับกวีและเป็นประสบการณ์จริงและใช้ข้อมูลจากเอกสารที่มีมาก่อน (เสาวณิต วิจารณ์, 2530 : 395, 551) อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ที่กวียกมาประกอบในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีทั้งลักษณะการเล่าพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ พระราชจริยาวัตรในภาพรวม และการเล่าเหตุการณ์ในลักษณะจดหมายเหตุหรือบันทึก

บทอาศรัยวาทซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติยังใช้กลวิธีเฉลิมพระเกียรติด้วยการยกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์มาประพันธ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติให้เห็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยเหตุที่บทอาศรัยวาทเป็นรูปแบบของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่แต่งขึ้นโดยมีความสัมพันธ์กับโอกาสพิเศษและระยะเวลา กวีจึงมักยกเรื่องราวที่พันเหตุการณ์มาประกอบบทอาศรัยวาทเพื่อให้เนื้อหาแตกต่างออกไปในแต่ละโอกาส บทอาศรัยวาทจึงมีความสำคัญต่อการเป็นบันทึกประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตามบทอาศิริวาทเกิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่พบเอกสารทางประวัติศาสตร์บันทึกเหตุการณ์ไว้หลากหลายด้านแล้ว ทั้งบทอาศิริวาทยังมีพื้นที่บรรยายความอย่างจำกัดจึงไม่อาจพรรณนาพระราชกรณียกิจได้โดยละเอียดเช่นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติหรืองานเขียนประเภทบันทึก แต่ความสำคัญของบทอาศิริวาทในฐานะบันทึกทางประวัติศาสตร์ คือการนำเสนอเหตุการณ์ในมุมมองของกวีและผู้คนร่วมสมัย ทั้งยังแสดงทัศนะของกวีต่อพระมหากษัตริย์พระบรมวงศานุวงศ์ และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ยกมาแสดงในบทอาศิริวาท ทั้งนี้ จะแสดง

ความสำคัญของบทอาศิริวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ในฐานะบันทึกทางประวัติศาสตร์ของแต่ละรัชกาล ดังนี้

4.2.1 เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 5

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เหตุการณ์ที่ได้รับการยกมาประกอบการเฉลิมพระเกียรติในบทอาศิริวาท เช่น การก่อตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรและการเสด็จฯ เยือนประเทศในทวีปยุโรป โดยบทอาศิริวาทได้บันทึกเหตุการณ์เหล่านี้ในมุมมองของผู้แต่งซึ่งมีประสบการณ์ร่วมอยู่ในเหตุการณ์สำคัญเหล่านี้

4.2.1.1 การตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎร

การก่อตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรในสมัยรัชกาลที่ 5 ตามทัศนะของผู้แต่งบทอาศิริวาท “คำถวายไชยมงคล ปีกอัฐศก 1248” ซึ่งน่าจะเป็นนักเรียนในโรงเรียนหลวง แต่งขึ้นใน พ.ศ. 2429 ระบุว่า การตั้งโรงเรียนนับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่ง เพราะพระราชทานพระราชทรัพย์จ้างอาจารย์สอน ทั้งยังโปรดเกล้าฯ ให้เรียบเรียงแบบเรียนเป็นกลอนสุภาพ และแสดงให้เห็นว่าการมีอาชีพอาจารย์สอนหนังสือภาษาไทยเป็นสิ่งที่ชาวต่างประเทศชื่นชมอีกด้วย

ท่านตั้งแบบให้เรียนเขียนอักษร	เป็นคำกลอนสุภาพไม่สาบสูญ
ไปเบื้องหน้าที่ได้เรียนตามสกุล	ได้เพิ่มมูลสั่งสอนกันต่อไป
คงเอาแบบอย่างนี้เป็นที่ตั้ง	ได้สอนสั่งเรื่องนี้อย่างไสย
บุญพระบารมีสู่แผ่ไป	ทั้งเหนือใต้ทั่วทิศคิดโปรดปราน
ชาวประเทศเขตรแดนแคว้นนอก	มาบางกอกรู้แจ้งแถลงสาร
ว่ากรุงศรีอยุธยาอาจารย์	ประกอบการเรียนวิชาอักษรไทย
(วชิรญาณ, 6 (32), 2431 : 3230)	

สอดคล้องกับบทอาศิริวาท “สรรเสริญพระเกียรติ” ซึ่งแต่งเป็นรายแสดงทัศนะต่อการจัดการเรียนการสอนในสมัยรัชกาลที่ 5 ว่าเป็นสิ่งที่แตกต่างจากเดิม โดยโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนในพระอารามหลายแห่ง ทั้งยังมีแบบเรียนที่แต่งใหม่ช่วยให้การเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

“ทรงพระกรุณาทั่วไป ในกุมภาพันธ์ เพื่อจะให้มิปัญญา
เชี่ยวชาญในหนังสือไทย ทรงอุทิศให้ถาปนการโรงสอน ให้สภารใน
ราชนิเวศน์หลายตำแหน่งที่ กับให้มีอาจารย์สั่งสอนสวดเรียน เขียน
ชูปใช้ได้ตามสติปัญญา เปนของแปลกปลาตขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่
ราษฎรท่านสอนให้อ่านเล่า ว่า ก ข ค เปนของเก่าเล่าเรียนมา สมมติ
เรียกกันว่า ก ข เล็ก ผู้ใหญ่เด็กอ่านเล่าทุกเช้าเย็น ครั้นผันไม้เอก

โทเหนว่อ่านยาก ไม่ไว่ร้องคล่องปากเพราะไม่เคยใช้ เหมือนอ่าน
ความฉลาดไ้ได้แต่ความเขลา อักษรไทยที่จะเรียนเล่าก็ไม่มีครู ที่จะ
ยกเชิดชูให้บันจงงาม อักษรไทยจึงได้ทรมานชูดเสื่อมาช้านาน ครั้น
ถึงในสมัยกาลปัจจุบันนี้ ด้วยอำนาจพระบารมีสมมติเทวราช มีเอก
อรรคนักปราชญ์ปฤชาชาญ แต่งมธูรสปจมาลย์สารเสี่ยมสอน เปนก
ลบทบ่อน ๆ หลายคำภีร์ เชิดชูวิธีตามความฉลาด ดุจพระจันทร์โอ
ภาสงแสงในวันจันทร์สีให้สว่างหล้า ฝ่ายครูผู้จะมาสั่งสอนศิษย์ใน
โรงสกูล ก็รู้อุดมสมบูรณ์เพราะคำภีร์ที่แต่งใหม่ สั่งสอนศิษย์ได้โดย
สะดวกดี ให้เล่าความตามวิธีสามสำเนียง เป็นคำกลางสูงต่ำเพียง
กำหนดพอ ว่า ก ข ข ค ค หง พอจำได้”

(วชิรญาณวิเศษ. 1 (8), 2428: 153)

การตั้งโรงเรียนหลวงและโปรดเกล้าฯ ให้เรียบเรียงแบบเรียนสำหรับใช้
ประกอบการเรียนการสอนนี้ สอดคล้องกับ “ประกาศเรื่องโรงเรียน” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้ประกาศเชิญชวนพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการให้
ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนหลวง เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2414 ความว่า

“... การรู้หนังสือนี้เป็นคุณสำคัญข้อใหญ่ เป็น
เหตุจะได้รู้วิชาและขนบธรรมเนียมต่าง ๆ จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้จัดโรงเรียนไว้ที่ในพระบรมมหาราชวัง แล้วจัดคนใน
กรมพระอาลักษณ์ ตั้งให้เป็นขุนนางพนักงานสำหรับเป็นครูสอน
หนังสือไทย สอนคิดเลข และขนบธรรมเนียมราชการ พระราชทาน
เงินเดือนครูสอนให้สมควรพอใช้สอย ส่วนผู้เรียนหนังสือนั้นก็จะ
พระราชทานเสื้อผ้าถุงห่ม กับเบี้ยเลี้ยงกลางวันเวลาหนึ่งทุกวัน ครู
สอนนั้นจะให้สอนโดยอาการเรียบร้อยไม่ให้ด่าตีหยาบคาย”

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2480 : 2)

เมื่อ พ.ศ. 2428 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้
จัดตั้งโรงเรียนขึ้นตามพระอาราม จึงโปรดเกล้าฯ ให้ออก “ประกาศเรื่องโรงเรียน” อีกฉบับหนึ่งเพื่อให้
ราษฎรส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นใหม่

“...ทรงพระราชดำริจะให้ตั้งโรงเรียนสำหรับให้มีสำหรับพระอาราม
หลวงทุก ๆ พระอาราม เพื่อจะให้บุตรหลานไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินได้

เล่าเรียนโดยสะดวก ไม่ต้องเสียเงินทองอะไรเลย ... พระราชดำริ
ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้จัดการ
โรงเรียนทั้งปวงนี้ ก็เพราะทรงพระมหากรุณาแก่ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน
และมีพระประสงค์จะให้วิชาหนังสือไทยรุ่งเรืองแพร่หลายเป็นคุณ
แก่ราชการและเป็นความเจริญแก่บ้านเมืองยิ่งขึ้นไป"

(สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2480 : 16-17)

ส่วนการที่บทอาศรัยทกล่าวยกย่องแบบเรียนว่ามีรูปแบบการเรียนการสอน
พยัญชนะไทยแตกต่างจากเดิม น่าจะหมายถึงการสอนเรื่องพยัญชนะในหนังสือ *มูลบทบรรพกิจ* ของ
พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ซึ่งสอนให้อ่านอักษรแยกเป็นสามหมู่ คือ อักษรกลาง
อักษรสูง และอักษรต่ำ ต่างจากตำราเดิมที่ให้นักเรียนท่องคล้ายพยัญชนะวรรคในภาษาบาลี เรียกว่า
“ก ข ใหญ่” และ “ก ข เล็ก” (กรมศิลปากร, 2564 : 51, 63) ทั้งยังมีแบบเรียนที่นำแบบเรียนหลวง
มาแต่งเป็นกลอนสุภาพด้วย คือ *นิตินาสารสัท* และ *ไวพจน์ประพันธ์*

4.2.1.2 การเสด็จฯ เยือนประเทศในทวีปยุโรป

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ เยือนประเทศในทวีปยุโรป
2 ครั้ง ได้แก่ เมื่อ พ.ศ. 2440 และ พ.ศ. 2450 รายละเอียดการเสด็จประพาสแต่ละครั้งได้รับการ
บันทึกไว้ในหนังสือประเภทพระราชหัตถเลขาถึงบุคคลต่าง ๆ อย่างชัดเจน แต่บทอาศรัยทกมี
ความสำคัญในฐานะบันทึกทางประวัติศาสตร์ซึ่งแสดงทัศนคติของประชาชนต่อการเสด็จฯ แต่ละครั้ง
ดังตัวอย่างจาก บทอาศรัยทกของนายฉันทน์ กรมไพรชนียโทรเลข ซึ่งแสดงความรู้สึกว่าการเสด็จฯ
ทวีปยุโรป พ.ศ. 2440 เต็มไปด้วยความยากลำบากในการเดินทาง แต่ด้วยพระเมตตาทำให้ทรงยอมสละ
ความสุขส่วนพระองค์ ซึ่งไม่เคยมีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดทรงทำเช่นนั้นมาก่อน

๑ หลายสิ่งพระทรงจัด	ทุระรัฐะบรรเทือง
ดั่งเมื่อเสด็จเมือง	คณมิตรอำรุงไม
๑ ตรีย่อมพยายาม	จรข้ามทะเลไคล
ถึงถิ่นประเทศใน	ทิปทิศประจิมโดย
๑ การุณนิกรราชภูรี	ขณะยাত্রก็ลำโบาย
สู่ละพระศุขโปรย	ศุขให้ประชากร
๑ ไปมีบดีใด	จะประดุจนรินทร์
พระเกียรติพระกำจรร	อพิเพื่อพระคุณธรรม

(ประตู่ใหม่, ฉบับที่ 10, 2451 : 48)

บทอาศิริวาท “ถวายเป็นมงคลอย่างอื่น” ของขุนสารัตถ์ธรรมากร บัณฑิต
เหตุการณ์และความรู้สึกของราษฎรเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ทวีปยุโรป
ทั้ง 2 ครั้ง เอาไว้ว่า

๑ พระทรงไชโยไกลห่าง	เสด็จต่างภารา
สงสารข้าเฝ้าเหล่าประชา	คิดถึงพระบารมี
๑ พอเสด็จกลับรับเสด็จ	เสียงอิงเอ็ดทั่วธานี
ต่างปรีเปรมเกษมศรี	ประชาชีชื่นบาน
๑ ครั้งที่สองทรงประจวร	เสด็จด่วนโดยสำราญ
ประพาศยุโรปแรมสถาน	จนพระอาการสดวกดี
๑ ในคราวหลังครั้งเดิม	พระชนม์เฉลิมการปี
เหลือแต่ไพร่ฟ้าข้ารัฐ	จัดพิธีกันตามเคย
๑ เสด็จไม่อยู่สุด	แสนกำสรวทรวงเอย
เห็นพระฉายลักษณ์ประจักษ์เขย	ก็ไม่เสวยเบิกบานเอย

(ประตู่ใหม่. 1 (10), 2451 : 55)

ความรู้สึกของประชาชนว่าการเสด็จฯ ทวีปยุโรปเป็นความเสียสละอย่างยิ่ง
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งยังรับทราบว่าการเสด็จฯ เป็นไปด้วยความ
ยากลำบาก นำมาซึ่งความห่วงใยของประชาชนที่ปรากฏในบทอาศิริวาท ก็ปรากฏในเอกสารทาง
ประวัติศาสตร์ด้วย เช่น “คำถวายพระพรของชาวเมืองสมุทรปราการ แลเมืองนครเขื่อนขันธ์” เนื่องใน
การรับเสด็จกลับจากประพาสยุโรปครั้งแรก พ.ศ. 2440 ความว่า

“การเสด็จพระราชดำเนินประเทศยุโรปครั้งนี้ ก็ย่อมทราบได้ฝ่า
ละอองธุลีพระบาทแล้วว่าต้องทรงสละพระบรมสุขุทรมานพระองค์
ฝ่าไปด้วยความยากลำบากในมรรคาหาสมุทพเนที่ทุรคณันดาร ยัง
ทรงพระราชอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินไป ก็เพื่อจะทรง
ประกอบภาระให้เป็นคุณประโยชน์แก่กรุงสยาม”

(กรมศิลปากร, 2557 : 6 - 7)

4.2.2 เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 6

เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งได้รับการบันทึกไว้ในบทอาศรัย เช่น การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก การได้ช้างเผือกและวัตถุโบราณอันเป็นมงคลมาสู่พระบารมี การรับเรือรบหลวงพระร่วง และเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1

4.2.2.1 การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเมื่อ พ.ศ. 2454 พบบทอาศรัย “แสนเกษม” ของ ชิตรณ เปரியุ บันทึกว่าวันประกอบพระราชพิธีเกิดฝนฟ้าคะนอง ซึ่งตามทัศนะของกวีถือเป็นมงคลเหตุที่เกิดขึ้นเนื่องด้วยพระบารมี

๑ ควรเสริญมหัศจรรย์	ยะมหันต์คะนองสาย
ฟ้าแลบประแปลบปราย	ทศทิศสะท้อนไหว
๑ ฝนทิพย์ก็ชุ่มทราบ	ชลอาบไฟทไทย
ธรณีประหนึ่งไหว	สุริยอ่อนน้อมศรี
๑ คล้าย ๆ จะแย้มโอษฐ์	ประสรวโรดมพระบารมี
บุรุษย์รตน์เกลิงศรี	อยู่ทวยาสถาวร
๑ ครั้นครีมีกระหิมหวน	พยุพ่วนทิมมกร
หากเทพสังหร	จรจักรราชี
๑ ชี้อคมหาราช	ปิยนารถประชาชี
สยามยศโมลี	จะประเทืองไฟเกษม

(ประตู่ใหม่, ปักษ์ที่ 58, 2454 : 403 - 404)

สอดคล้องกับบทอาศรัยของ “รจันรัก” ซึ่งบันทึกเหตุการณ์วันบรมราชาภิเษกว่าท้องฟ้าครีมี ปราศจากแสงอาทิตย์ นับเป็นมงคลเหตุเหมือนท้องฟ้ามารวมถวายพระพร

๑ พร้อมเอ๋ยพร้อมสำเนียง	ปิ่นระฆังแดรสังข์เสียงสะท้อนไหว
พระจอมราชมงกุฎกรุงผดุงไทย	เสด็จในที่สนานผ่านบุรี
ฟ้าพายับอับแสงภาณุมาศ	เหมือนถวายพรราชาภิเษกศรี
ขอพระองค์ภูลพิพัฒน์สวัสดิ์	เปนมณีนครไชยของไทยเอ๋ย

(ประตู่ใหม่, ปักษ์ที่ 59, 2454 : 430)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงบันทึกเหตุการณ์ฝนตกในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกว่าเกิดขึ้นในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2453 ในพระราชนิพนธ์ “ประวัติต้นรัชกาลที่ 6” ว่า “ในวันที่ 9 นี้ อากาศอบอุ่นตลอดวัน, จนถึงเวลาหลังเที่ยงฝนจึงได้ตกมาก, ซึ่งร้องกันว่า ‘พระฤกษ์เย็น’” เนื้อหาในบทอาศรัยจึงมีความสำคัญฐานะเป็นบันทึกประสบการณ์ของผู้ร่วมเหตุการณ์นั้น ๆ

4.2.2.2 การได้ช้างเผือกและวัตถุโบราณอันเป็นมงคลมาสู่พระบารมี

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับการน้อมเกล้าฯ ถวาย พระเศวตวชิรพาหุ ช้างเผือกช้างแรกในรัชกาลจากเมืองนครสวรรค์มาสู่พระบารมีมาสู่พระบารมีเมื่อ พ.ศ. 2454 และมีผู้นำโบราณวัตถุอันเป็นมงคลมาทูลเกล้าฯ ถวาย ได้แก่ พระแสงศรกำลังรามมาจาก มณฑลนครสวรรค์ ธงพระกระบี่ธนูพระครุฑพ่าห์น้อยจากมณฑลนครไชยศรี ใน พ.ศ. 2453 ซึ่งเป็น ระยะเวลาแรกในรัชกาล บทอาศิรวาทบันทึกเหตุการณ์ดังกล่าวว่าเป็น “ศุภนิมิตร์” ซึ่งแสดงพระบุญญาธิการของพระองค์ สอดคล้องกับพระราชหัตถเลขา ที่มีถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ว่า

หม่อมฉันรู้สึกปลื้มอื้นใจเป็นอย่างยิ่ง รู้สึกว่าคล้าย ๆ ได้ช้างเผือก เป็นอันเข้าใจดีว่าพระราชหฤทัยพระราชาธิบดีแต่ก่อน ๆ มาท่านจะทรงรู้สึกอย่างไร เมื่อมีช้างเผือกเพราะรู้อยู่ว่าวันนั้นจะหายากเข้าทุกที ได้โดยนิกเสียดายตะหงิดๆ นี่ก็นับว่าเป็นโชคดี เป็นบุญนักหนาที่ได้ของสำคัญๆ เช่น กระบี่ธนู ครุฑพ่าห์ และศรโบราณนี้มาภายใน ปีต้นแห่งรัชสมัย นับเป็นสวัสดิมงคลแก่ตัวหม่อมฉันและพระราชบรมวงษ์จักรี

(สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 1, 2540 : 174)

บทอาศิรวาท “ราชสดุดี” ลงพิมพ์ใน *สมุทสรสาร* เมื่อ พ.ศ. 2459 บันทึกเหตุการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับพระราชหัตถเลขาว่า

๑ เสด็จถึงถวัลย์รัฐราชโฆ ศวรรยศแต่ใน

ฉนวนอันแรกฤพานาน

๑ พระเดชพระหากบรรดาล ได้แสงศรสาร

เศวตธวัชชัยเฉลิม

๑ กระบี่ธนูครุฑพ่าห์เฒ่ามิม โดยเทพเธอเสริม

พระเกียรติให้เห็นมหัศจรรย์

๑ ธงนารายณ์ครนารายณ์พรายพริ้น พารณ์พิศณพันธ์

ก็ผุดเงาะพ้องปี

๑ เปนศุภนิมิตร์ชัยศรี แสดงเดชภูมิ

ปรากฏไปทั่วทิศา

(สมุทสรสาร. 3 (25), 2459 : พิเศษ)

4.2.2.3 เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1

สงครามโลกครั้งที่ 1 อับติขึ้นในทวีปยุโรปในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2457 ระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตร นำโดยอังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสหรัฐอเมริกาซึ่งเข้าร่วมในระยะเวลาต่อมา กับฝ่ายมหาอำนาจกลาง ประกอบด้วย เยอรมนี ออสเตรีย ฮังการี บัลแกเรีย และตุรกี ในช่วงแรกประเทศไทยประกาศวางตัวเป็นกลางในระหว่างสงคราม (สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 2, 2524 : 690) อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและชนชั้นนำของไทยมีท่าทีสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรยิ่งขึ้นโดยลำดับเนื่องจากทรงเคยศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษและทรงคาดหวังว่าหากสยามเข้าร่วมกับฝ่ายอังกฤษ สนธิสัญญาต่างที่ไม่เป็นธรรมต่าง ๆ อันเนื่องมาจากสนธิสัญญาเบาว์ริงจะได้รับการแก้ไข โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์แก่ภรรยาและบุตรธิดาทหารในกรมทหารราบเบาเดอรัม ประเทศอังกฤษที่เสียชีวิตระหว่างสงคราม เป็นเหตุให้พระเจ้าจอร์จที่ 5 พระราชทานยศนายพลเอกพิเศษแห่งกองทัพบกอังกฤษแด่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (เทพ บุญตานนท์, 2559 : 192-200) เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2458 ดังปรากฏในบทอาศิรวาท “ราชสดุดีโคลงฉันท์” ลงพิมพ์ใน *สมุทสรสาร* เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2458

๑ พุทธศกสองสี่ห้า	แปดชาติ ตัวแสบ
ศุภมาสกัณยาเวียน	วากยรู้
ที่ยี่สิบสองราช	โทรเลข ถึงแล
จากพระเจ้ายอร์ชผู้	ผ่านทิวา
๑ เชิญธำรงพระยศเรื้อง	ราชฤทธิ์
พลเอกพิเศษปรา	กฎอ้าง
แห่งทัพบกอังกฤษ	ทั้งหมด
สมพระเกียรติเจ้าช้าง	เผือกพงศ์
๑ เครื่องทรงยงยุทธแก้ว	กำยำ
หากว่าพระจะทรง	สิทธิ์ไว้
ทหารราบเบาตะรำ	ราชเก่า
คือราบที่ไท่ได้	อดีตครอง
๑ รุ่งวันพลันเทพเจ้า	จอมธรรม์ เรานอ
ตอบราชไมตรีสนอง	เกียรตินั้น
ถวายพระยศสยามอัน	โอภาส
สองราชสองหล้าหมั่น	เหมาะเหลือ

(สมุทรสาร. 2 (13), 2458 : 194-196)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศสงครามต่อฝ่ายมหาอำนาจกลางในวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2460 โดยทรงชี้แจงเหตุผลว่าเพื่อรักษาความเป็นธรรมและรักษากฎหมายระหว่างประเทศ ดังปรากฏในบทอาศิริว่าท “โคลงสรรเสริญเกียรติกรุงสยาม” ลงพิมพ์ในสมุทรสารเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2460 แสดงถึงที่มาของสงครามและความจำเป็นในการประกาศสงครามว่าเนื่องจากฝ่ายมหาอำนาจกลางละทิ้งความเป็นธรรมเนื่องจากใช้เรือดำน้ำทำลายเรือสินค้า ประเทศสยามจึงออกหนังสือคัดค้านแต่ฝ่ายมหาอำนาจกลางเพิกเฉย จึงเป็นเหตุให้ฝ่ายประเทศสยามประกาศสงคราม พร้อมทั้งจับกุมตัวประชาชนประเทศศัตรูซึ่งอาศัยอยู่ในประเทศได้โดยละม่อม

๑ การณรงค์ในระหว่างผู้	สัมพันธมิตร ไทยเพื่อน
ไทยมันธรรมสุจริต	อยู่แล้ว
แต่เริ่มยุทธการสถิต	เบนทาม กลางนา
ฤเพ็ญเืองเืองเอนแม่	หนึ่งน้อยมีเือง ๖

๑ ปันไฟห้วยธวัชเรื่อง	รามา อิราชฤ
แผ่พระปรีชาญาณ	หยั่งถ้วน
แน้ตระหนักประจักษ์สา-	เหตุเศิก สิ้นแฮ
เห็นว่าเยอรมันล้น	หยาบข้าประดาเสีย ๖

๑ อัสเตรียร่วมมิตรแม่น	ขุนมาร
ผลาญมิตรผลาญธรรมผลาญ	โลก้าง
ใช้เรือลวดชลธารทำลายเหล่า	เรือนอ
ไปเลือกไพร่ข้าง	ฝ่ายค้าคนกลาง ๖

๑ มละทางธรรมประเทศถ้วน	ทุกสถาน
พยศยั้งหยิ่งอหังการ	ก่อร้าง
ไปมีเมตตาผลาญ	มนุษยชาติ
ดูหมิ่นทั่วถิ่นด้าว	ประเทศน้อยทั้งหลาย ๖

๑ ความร้ายสองชาติคือ	ดิงท่า
สยามประเทศได้ส่งคำ	คัดค้าน
สองมิตรหอนหันสำ	เหนียกเพิก เฉยแฮ
ยอมหมดหนทางต้าน	ตัดทั้งทางสหาย ๖

๑ เหตุหมายกำเริบตั้ง	ตัวแปน
เจ้าโลกโลกร้อนเห็น	ชัดแล้ว
ไฉนโลกจักพึงเอ็น	คูมิตร โลกเฮย
โลกย่อมลูกรานแผ้ว	พินาศสิ้นสมพอง ฯ
๑ กองผสมสัมพันธมิตรสู้	สาหัส
ปวงประเทศเปนกลางตัด	มิตรไฉ
สยามเฮอร์เล็งเหตุชัด	ชาติโหด ร้ายเฮย
ไฉนจักละเว้นไว้	พักรู้ผู้อันธพาล ฯ
๑ นฤบาลบรมนาถผู้	นายก
สยามรัฐะดิลก	เลิศแก้ว
ปกาศิตล้ำพศก	ทราบทั่ว กันแฮ
เผด็จมิตรเยอรมันแล้ว	กับทั้งออสเตรีย ฯ
๑ มิให้เสียศักดิ์สิทธิ์ข้อ	คุณธรรม
ครองโลกโลกธรรมประจำ	เจ็ดหล้า
ผู้ผลาญซึ่งธรรมนำ	พินาศสู่ ตนแล
ประกาศรบเลิกคบค้า	ร่วมผู้ธรรม ฯ
๑ ไทยประจำตำแหน่งเข้า	กุมตน
มวญหมู่ศัตรุชน	ทั่วถ้วน
อันพึงรัฐมณฑล	สยามประเทศ อยู่เนา
ปราศจากเหตุร้ายล้วน	ละม่อมพร้อมพึงชม ฯ

(สมุทรสาร. 4 (32), 2460 : พิเศษ)

4.2.2.4 การรับเรือรบหลวงพระร่วง

เมื่อ พ.ศ. 2457 ข้าราชการและประชาชนกลุ่มหนึ่งเห็นว่าประเทศไทยควรมีเรือรบหลวงที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันชายทะเล จึงจัดตั้งเป็นราชนาวีสยามแล้วนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ เมื่อ พ.ศ. 2459 เพื่อเรียไรเงินจัดซื้อเรือรบหลวงพระร่วง โดยใช้เวลาดำเนินการประมาณ 6 ปี จนถึง พ.ศ. 2463 จึงสามารถซื้อเรือหลวงราเดียนท์ (HMS Radient) ของกองทัพเรืออังกฤษเข้ามายังประเทศไทย โดยเรือรบหลวงพระร่วงมาถึงยังประเทศสยามเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2463 และจัดให้มีการฉลอง

ตั้งแต่วันที่ 8 - 10 ตุลาคม พ.ศ. 2463 การรับเรือหลวงพระร่วงและฉลองปรากฏรายละเอียดใน
“กลอนพระราชประวัติประจำปี” ลงพิมพ์ใน *ดุสิตสมิต* เมื่อ พ.ศ. 2463

วันที่แปดตุลาคมอุดมฤกษ์	เอิกเกริกทั่วกันด้วยहरษา
เปนวันที่เรือพระร่วงล่องเข้ามา	ถึงมหานครขจรชัย
เวลาบ่ายฝ่ายองค์พระทรงเดช	เสด็จประเวศริมมหาชลาลัย
ประทับยังพระที่นั่งอันอำไพ	ราชกิจวินิจฉัยวิไลตา
พระสงฆ์พร้องซ้องสวดพุทธมนตร์	ประสิทธิชัยมงคลคาถา
เพื่อเจริญศรีสวัสดิ์วัฒนา	แก่นาวาพระร่วงให้ฤทัย
วันที่เก้าตุลาคมอุดมดี	เวลาสิ้นาฬิกาหลังเที่ยงได้
สมเด็จพระจอมอินทรปิ่นไผท	เสด็จไปประทับยังฝั่งนที
พระบรมวงศาเสนามาตย์	ทั้งทวยราษฎร์เฝ้าเบื้องบาศรี
จึ่งนายกแห่งราชนาวิ	กราบบังคมทูลคดีในทันใด
ถวายเรือรบพระร่วงเปนหลวงแล้ว	ก็พ้องแผ้วปรีดีเปรมเกษมใส
บันลือเสียงไชโยให้อาชัย	ถวายได้บทรชัวัฒนา
มีพระราชดำรัสตรัสบรรหาร	ทรงขอบใจกรรมการเปนหนักหนา
ตลอดถึงสมาชิกสมาชิกา	ให้พ้องผาศุภสวัสดิ์ก่าจัตถัย
โปรดประสาทพระราชทานตรา	มหาวิกรมกฎเปนใหญ่
แก้ท่านเจ้าพระยาอภัย	ราชาได้เปนสมานายก
แห่งราชนาวิสมาคม	เป็นประธาโนดมช่วยป้องปก
จนได้เรือพระร่วงล่องอุทก	มาอุ้นอกเปนศรีธานีไทย
เวลาค่ำชะอำนภาภาศ	โปรดพระราชทานเลี้ยงเปนการใหญ่
พร้อมพระราชวงษาเสนาใน	ที่ศาลาสหทัยสมาคม
วันที่สิบนี้ก็มีงาน	กระทรวงทหารเรือเลี้ยงเยี่ยงคีนปฐุม
ลครหลวงเล่นฉลองสองคีนระดม	ประชาชนชื่นชมมาดูงาน

(ดุสิตสมิต, ฉบับพิเศษ สำหรับเปนที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2463, 2463 : 13-18)

4.2.3 เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 7

ในสมัยรัชกาลที่ 7 เหตุการณ์ซึ่งได้รับการบันทึกไว้ในบทอาศรัย เช่น การเสด็จ เลียบมณฑลฝ่ายเหนือและมณฑลพายัพ พ.ศ. 2469 และการเสด็จกลับจากการรักษาพระเนตรที่ ประเทศสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2474

4.2.3.1 การเสด็จ เลียบมณฑลฝ่ายเหนือและมณฑลพายัพ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี เสด็จฯ เลียบมณฑลฝ่ายเหนือและมณฑลพายัพ เมื่อ พ.ศ. 2469 บทอาศรัย “ถวาย พระพรชัยมงคล” ลงพิมพ์ใน *ยุพราชวิทยา* บันทึกความรู้สึกปลื้มปิติของบุคลากรโรงเรียนยุพราช วิทยาลัยในการเสด็จมาพระราชทานธงลูกเสือ ความว่า

๑ พระผ่านพิภพลี้น	โพนนำ กาลเฮย
เสด็จเลียบลีมนำ	สุขเรื่อง
สู่เขตต์พัยพำ	โดยราช ประสงค์แอ
เหตุพระหมายปลดเปลื้อง	ทุกข์ข้าฝำรุลี
๑ นี่เป็นปฐมราชผู้	เผ่าไผท
บรมราชจักรีไซ	เยศร์หล้า
เสด็จฉลนนาไทย	เทศลิน
แรงพระคุณเจ้าหล้า	หลากลิ้นสรรเสริญ
๑ ธมิตดรุ่นรุ่นลิ้น	ลูกเสือ มากมาย
เผ่าพระบาทเหลือเฟือ	มากหน้า
ระลึกพระคุณเจ้า	เคารพ ท่านแล
พระราชทานผืนผ้า	ธวัชด้วยการรุ่ม
๑ พระคุณยิ่งลิ้น	ฤหา ไตปาน
ประสาทพระโอวา	ทถ้อย
ปวงเหล่าลูกเสือปรา	โมทย์ยิ่ง นกนา
เพราะธโปรดดรุ่นน้อย	เนตรผู้รักดี

(ยุพราชวิทยา. 1 (4), 2471 : พิเศษ)

ในหนังสือจดหมายเหตุเสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลฝ่ายเหนือ พระพุทธศักราช 2469 เรียบเรียงโดย รองอำมาตย์ตรีกรม มโนชญากร จำจังหวัดน่าน กล่าวถึงเหตุการณ์เดียวกันนี้ว่า

“เวลา 16.00 น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี ทรงเครื่องยศปกติทรงรถยนต์ พระที่นั่งออกจากที่ประทับ มีรถนายตำรวจภูธรนำเสด็จ เข้าประตูโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยทางประตูด้านเหนือ เสด็จขึ้นพลับพลายก ที่หน้าโรงเรียน เจ้านายข้าราชการเฝ้าตามตำแหน่ง กองลูกเสือ มณฑลพายัพตั้งโอบหน้าพลับพลารูปพระจันทร์ครึ่งซีก กองเกียรติยศทหารบกที่ ๘ ตั้งพลับพลาด้านใต้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่กองลูกเสือ ... เมื่อพระราชทานพระบรมราโชวาทแล้วจึงประทานธงแก่กองลูกเสือ”

(กมล มโนชญากร, 2474, 114 - 118)

หนังสือจดหมายเหตุและบทอาศิรวาทแสดงให้เห็นรายละเอียดการบันทึกเหตุการณ์ที่แตกต่างกัน เนื่องจากในจดหมายเหตุบรรยายพระราชกรณียกิจโดยมีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นศูนย์กลาง แต่บทอาศิรวาทเป็นบันทึกซึ่งเล่าในมุมมองของผู้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทและแสดงให้เห็นความรู้สึกปิติยินดี และแสดงให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์ดังกล่าวต่อโรงเรียนยุพราชวิทยาลัยจนกระทั่งได้รับการยกมาเฉลิมพระเกียรติในบทอาศิรวาทเพียงเหตุการณ์เดียวในปีนั้น

4.2.3.2 การเสด็จกลับจากการรักษาพระเนตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา

พ.ศ. 2474 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ กลับจากการรักษาพระเนตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา บทอาศิรวาท “คำถวายพระพรชัยมงคล” ของขุนจงจัดนิสสัย กล่าวถึงความรู้สึกของประชาชนต่อการรับเสด็จคราวนั้นว่า

๑ ความปองเพื่อพบเจ้า	จอมนรา กรเอย
ซึ่งเสด็จจากอเมริกา	ถิ่นโพ้น
บรรจบสัต์มาสมา	คำรบ แล้วแล
บัดเสด็จจากเทศโน้น	สู่แคว้นแดนเดิม

๑ ข้าบาท “สวนกุหลาบ” ปลื้ม	ปรีดี ท้วม
สดับข่าวว่าทรงมี	สุขแล้ว
อีกหนึ่งพระเนตรทวี	กระจ่าง
หายจากมัวมลแล้ว	ผ่องด้วยถนัดดี
๑ จึงมีปิติพร้อม	เพรียงกัน
ปราโมทย์ในข่าวอัน	ประจักษ์นี้
สำแดงเกษมสันต์	ต้อนรับ พระนา
สมดั่งน้ำจิตต์ซี้	ชัดได้โดยนิม

(สวนกุหลาบวิทยา, 10 (7), 2474 : หน้าพิเศษ)

4.2.4 เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 8

เหตุการณ์ในสมัยรัชกาลที่ 8 ซึ่งได้รับการบันทึกไว้ในบทอาศรัย ได้แก่ การเสด็จฯ นิวัติพระนคร พ.ศ. 2481

4.2.4.1 การเสด็จฯ นิวัติพระนคร (พ.ศ. 2481)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จฯ นิวัติพระนครเมื่อ พ.ศ. 2481 ปราบภูบทอาศรัย “ขอถวายพระพรชัย” บันทึกความรู้สึกประทับใจพระราชจริยาวัตรอันงดงาม และบันทึกเหตุการณ์ครั้งนั้นผ่านสายตาของกวีไว้ว่า

๑ ครั้นหวนระลึกถึง	และรำพึงคำนึง
ปางเมื่อเสด็จคืน	พระนครบรรเลง
๑ ผู้คนคึกคัก	และประนังคนในเมือง
เพื่อชมพระพักตร์มิ่ง	และมั่งคั่งรุ่ง
๑ ส่องแสงหทัย	พระปรานีอารี
เมตตาละไมปรี	ดิเกเสมอเปรมปราน
๑ ท่วงทีสง่างาม	วรราชมงคลมรด
เกรียงภาคะภูม	อิริยาธาสัย

(วรรณคดีสาร, 2 (2), 2486: 1)

เมื่อพิจารณาการอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในบทอาศรัยจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ โดยแม้จะมีได้นำเสนอรายละเอียดด้านเวลาอย่างชัดเจน แต่มักเป็นเหตุการณ์ซึ่งอยู่ในความทรงจำของกวีและอยู่ในความรู้สึกของบุคคลร่วมสมัย จึง

แสดงให้เห็นความสำคัญของเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ ทั้งยังให้มุมมองที่ก่อให้เกิดจินตภาพเพื่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจและประทับใจในความสำคัญของของเหตุการณ์อันเนื่องด้วยพระมหากษัตริย์ นำมาสู่ความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันเป็นจุดประสงค์สำคัญร่วมกันของบทธาสิรวาทและวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ

4.3 ความสำคัญต่อการพัฒนาการของสิ่งพิมพ์รายคาบไทย

บทธาสิรวาทมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของสิ่งพิมพ์รายคาบไทยเนื่องจากก่อให้เกิดคอลัมน์สำหรับลงพิมพ์บทธาสิรวาทซึ่งเป็นบทร้อยกรองที่มีเนื้อหาเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลในวาระสำคัญต่าง ๆ เป็นพิเศษแตกต่างออกไปจากสิ่งพิมพ์รายคาบของต่างประเทศ ทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงความเฟื่องฟูของวรรณกรรมในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 6

4.3.1 การก่อให้เกิดคอลัมน์สำหรับลงพิมพ์บทธาสิรวาท

ในระยะแรกเริ่ม บทธาสิรวาทที่ลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบไม่ได้จัดให้เป็นคอลัมน์ประจำ หรือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ต้องลงพิมพ์บทธาสิรวาทในโอกาสสำคัญ จึงเห็นได้ว่าบทธาสิรวาทในสมัยรัชกาลที่ 5 ใน *วชิรญาณ* และ *วชิรญาณวิเศษ* ลงพิมพ์ในวาระเริ่มออกสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับปฐมฤกษ์ และลงพิมพ์บทธาสิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาบางปีเท่านั้นที่มีผู้ส่งบทธาสิรวาทมาลงพิมพ์เป็นคราว ๆ ไป เช่น หลวงอินทร์มนตรีแต่ง “โคลงถวายไชยมงคล” มาลงพิมพ์ใน *วชิรญาณวิเศษ* เมื่อ พ.ศ. 2429 โดยระบุมาพร้อมกับคำประพันธ์ว่า “ในเวลานี้ เปนเวรของข้าพเจ้า ๆ จะจัดหาเรื่องอันใดที่เป็นการแปลกปลาดก็ยังไม่ทัน จำเพาะประจวบในรัชกาลเฉลิมพระชนมพรรษา ข้าพเจ้าจึงได้คิดเปนโคลงกระทู้อวยไชยมงคลมาโคลงหนึ่ง” (วชิรญาณวิเศษ, 1 (36), 2429 : 386) แสดงให้เห็นว่าการลงพิมพ์บทธาสิรวาทยังไม่ใช่กิจประจำที่บรรณาธิการต้องจัดหาในโอกาสสำคัญ อาจลงพิมพ์ต่อเมื่อมีผู้ส่งบทธาสิรวาทมาลงพิมพ์ รวมทั้งบทธาสิรวาทใน *วชิรญาณ* และ *วชิรญาณวิเศษ* จำนวนมากยังเป็นการรวบรวมบทธาสิรวาทที่แต่งขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เช่น บทธาสิรวาทที่อาจารย์ตามโรงเรียนต่าง ๆ แต่งถวายในการเสด็จฯ พระราชทานผ้าพระกฐิน เมื่อ พ.ศ. 2430

บทธาสิรวาทเริ่มเป็นคอลัมน์ที่มีอย่างสม่ำเสมอในระยะต่อมา ดังเห็นได้จาก *วัฒนาวิทยาลัย* มีคอลัมน์บทธาสิรวาทเพิ่มเติมจากเนื้อหาปกติในฉบับเดือนมกราคม ซึ่งเป็นเดือนพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ พ.ศ. 2454 - 2461 และ *ดุสิตสมิต* ซึ่งมีการออกฉบับพิเศษในเดือนมกราคมเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2461-2463 ในฉบับพิเศษมีการลงพิมพ์บทธาสิรวาทเป็นเนื้อหาลำดับแรก ในส่วนเนื้อหาหมวกกล่าวถึงพระราชกรณียกิจประการต่าง ๆ เพื่อเทิดพระเกียรติ

สิ่งพิมพ์รายคาบอีกหลายฉบับในรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7 มีคอลัมน์บทอาศรัยทอย่างสม่ำเสมอในเดือนพระบรมราชสมภพของพระมหากษัตริย์ โดยไม่จำกัดว่าเป็นสิ่งพิมพ์รายคาบแนวใด เช่น *นักเรียน* (แนวสาระความรู้) *ไทยเชชม* (แนววรรณกรรม) และ*ตำรวจ* (แนวจดหมายข่าว) จนถึงสมัยรัชกาลที่ 9 มีสิ่งพิมพ์รายคาบที่ลงพิมพ์บทอาศรัยทอย่างสม่ำเสมอ เช่น *สยามรัฐสัปดาหวิจารณ์* *สกุลไทย* และ*ศิลปวัฒนธรรม*

การลงพิมพ์บทอาศรัยทในสิ่งพิมพ์รายคาบน่าจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่บรรณาธิการของสิ่งพิมพ์รายคาบจำเป็นต้องจัดหาเพื่อลงพิมพ์เนื่องในโอกาสสำคัญอย่างสม่ำเสมอ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ดังเห็นได้จากข้อเขียนของหลวงวิจิตรวาทการกล่าวถึงธรรมเนียมการลงพิมพ์บทอาศรัยทในสิ่งพิมพ์รายคาบว่า “ตามธรรมเนียมหนังสือพิมพ์ทุกฉบับจะต้องเริ่มต้นด้วยคำ ‘ยอพระเกียรติ’ เมื่อหนังสือพิมพ์รายวันงานกาชาดเป็นหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง ตามระเบียบจะต้องมีคำนำ เช่นนั้นบ้าง บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับนี้จึงได้มาขอให้ข้าพเจ้าเขียน ข้าพเจ้าก็ยอมรับ” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2505 : ค)

บทอาศรัยทจึงมีความสำคัญต่อพัฒนาการของสิ่งพิมพ์รายคาบไทยคือการก่อให้เกิดคอลัมน์บทอาศรัยทสำหรับลงพิมพ์ทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ อันเป็นคอลัมน์ที่มีอยู่เฉพาะในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยเท่านั้น ไม่ปรากฏในสิ่งพิมพ์รายคาบของต่างประเทศ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ใกล้ชิดของคนไทยได้เป็นอย่างดี

4.3.2 ความสำคัญต่อความเฟื่องฟูของกวีนิพนธ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบ

วรรณกรรมในสมัยรัชกาลที่ 6 เฟื่องฟูเป็นอย่างมากด้วยทั้งด้วยจากพระมหากษัตริย์ทรงสนับสนุนการกวีและทรงอุปถัมภ์กวี และมีสิ่งพิมพ์รายคาบเป็นช่องทางในการเผยแพร่ผลงานวรรณกรรม โดยเฉพาะสิ่งพิมพ์รายคาบแนววรรณกรรม อย่างไรก็ดีสิ่งพิมพ์รายคาบทุกประเภทมีการลงพิมพ์บทอาศรัยทอย่างต่อเนื่องในฐานะประเภทวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติประเภทใหม่ซึ่งใช้ภาษาอย่างประณีตบรรจง เป็นหนึ่งในปัจจัยก่อให้เกิดความเฟื่องฟูของกวีนิพนธ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 6

การกำเนิดขึ้นของบทอาศรัยทซึ่งมีจุดประสงค์ในการเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพร เป็นเนื้อหาสำคัญหนึ่งของสิ่งพิมพ์รายคาบ ด้วยก่อให้เกิดการแสดงผลฝีมือของกวีผู้แต่งบทอาศรัยทเนื่องจากบทอาศรัยทส่วนมากลงพิมพ์เนื่องในวาระโอกาสสำคัญของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ บรรณาธิการสิ่งพิมพ์รายคาบจึงต้องจัดหาบทอาศรัยทสำหรับโอกาสต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง กวีจึงมีโอกาสรสร้างผลงานในสิ่งพิมพ์รายคาบ โดยเฉพาะสิ่งพิมพ์รายคาบแนววรรณกรรมที่พบการลง

พิมพ์บทธาจิรวาทมากที่สุดเนื่องจากเป็นโอกาสที่จะได้แสดงฝีมือและประชันความสามารถในการแต่งบทธาจิรวาท จึงอาจมีการลงพิมพ์บทธาจิรวาทมากกว่า 1 ส่วนในสิ่งพิมพ์รายคาบ 1 ฉบับ และด้วยบทธาจิรวาทมีรูปแบบและเนื้อหาใกล้เคียงและสืบทอดจากขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีซึ่งกวีสามารถใช้ภาษาอย่างประณีตงดงาม แสดงฝีมือได้อย่างเต็มที่เพื่อแสดงความยกย่องพระมหากษัตริย์อย่างสูงสุด

กวีสามารถแสดงฝีมือในการแต่งบทธาจิรวาทอย่างเต็มที่ จึงปรากฏว่ามีบทธาจิรวาทซึ่งแต่งขึ้นอย่างประณีตงดงาม ใช้ภาษาพิเศษกว่าการแต่งกวีนิพนธ์ทั่วไป ดังตัวอย่างจากบทธาจิรวาท “คำถวายพระพรไชยมงคลในมงคลสมัยเฉลิมพระชนม์พรรษา” ของ “แก้วก่องศรี” แต่งด้วยวสันตดิถีฉันท 14 และโคลงสี่สุภาพ ลงพิมพ์ใน*ประตูลิณี* ฉบับเดือนมกราคม พ.ศ. 2453 ดังนี้

๑ ขอเดชพระจอมจุฬารโง	ภพเทพกรุงศรี
แดนด้าวสยามรัฐบุรี	บริรักษ์ประชาชุม
๑ ชำนาญประณตศิริภาวน	วรบาทพระจอมจุ
พลเนกสุรินทรกรกุม	วชิราวุธราช
๑ กาลนี้แหละเป็นสมยอม	คลราชนริศ
ขอมวณูสวัสดิ์ศิริบรร	อดิเรกเนื่องนันต์
๑ จูงมีแต่องค์ปรมิน	ทรมเหศร์พระธรรม
ปวงสิ่งประเสริฐคุณมหัน	ตมบุษย์ประสงค์มาน
๑ มีความเจริญทุกขกา	ยูและศุขเกษมสานต์
อีกทั้งนฤทุกขภัยพาล	นฤโรคภัยไสยสูญ
๑ เปนอาทิสั่งขิตสุภา	พรไชยเพิ่มพูล
แห่งองค์องค์นรณกุล	อภิราชนาถา
๑ ด้วยเดชพระไตรรัตนจ	ผดุงป้องภิบาลบา
ไท่ท้าวธำรงศิริตมา	ทิพรัตติกาลเทอญ

(โคลงสี่สุภาพ)

๑ ชำนาญอันชื่อแก้ว	ก่องศรี
มานมนต์ศกตเวที	ต่อไท่
ขอยอฝ่าธุลี	บัวบาท
อย่ากระหม่อมทูลไวั	หว่างเกล้ากรวมผม

๑ อัญขยมนบบาทเปื้อง	บทศรี
ขอเพิ่มเสริมสรรวจี	สตั๋อ้าง
ประพันธ์เต็มต่อวาที	ฉันทพากย์ พุ้นแฮ
ถวายเป็นบาทพระเจ้าข้าง	เอ่ยเอื่อนผสารเสียง
๑ จอมเวียงบรมราชเจ้า	ควรเสริญ บุญเฮย
ขอพระชนม์พระเจริญ	จวบร้อย
ไภยพาลอย่าพรเอิญ	เปียบบาท ยุคลนา
ใครนีกุณยาน้อย	หนึ่งให้ทัศน
๑ พุทธานุภาพทั้ง	ธรรมสงฆ์
เป็นที่สรณมง	เคลศล้ำ
จงให้พระบาททรง	เกษมสุข เสถียรเทอญ
ปวงหมู่ภัยพาลกล้า	ปลาตสิ้นมลายสูญ ฯ

(ประตู่ใหม่, ปีขัที่ 55, 2453 : 371 - 372)

เมื่อพิจารณาบทอาศิรวาทข้างต้นจะพบว่ากวีได้แสดงความสามารถของตนในบทอาศิรวาทหลายประการ โดยเฉพาะการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์ ดังเห็นได้จากการเล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ เช่น เล่นเสียงสัมผัสพยัญชนะ /ป/ /ส/ ในบทประพันธ์ว่า “*ปวงสิ่งประเสริฐคุณมหัน ตมมนุษย์ประสงค์มาน*” การเล่นคำว่า “นฤ” ในบทประพันธ์ว่า “*อีกทั้งนฤทุกภัยพาล นฤโรคภัยสูญ*” พบการใช้อุปมาโวหารว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปรียบเหมือนเทวดาผู้เป็นใหญ่ซึ่งทรงวชิราวุธ (พระอินทร์) ปรากฏการหลากคำและการสร้างคำซึ่งมีความหมายถึงพระมหากษัตริย์ ได้แก่ พระจอมจุฬารโลงภพ พระจอมจุฬพล นริศร ปรมินทร องค์นรกุล อภิราชนาถา ไทท้าวธำรงศิริตมา พระเจ้าข้าง และจอมเวียงบรมราช การใช้คำภาษาบาลีสันสกฤตและเขมร เช่น ทฤษฏายุ (อายุยืนยาว) ไภย (สิ้นไป) ทิพริตกาล (เวลากลางวันและกลางคืน) อาทิสัจจิตสุภาพร (พรอันดีงามโดยย่อเพียงเบื้องต้น) กรวม (เหนือ) อัญขยมน (ข้าพเจ้า) รวมทั้งการใช้ศัพท์โบราณ เช่น พรเอิญ จง บัวบาท ทั้งยังสอดแทรกชื่อผู้แต่งไว้ในคำประพันธ์ด้วยแสดงให้เห็นว่าบทอาศิรวาทสามารถเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่กวีสามารถนำเสนอชื่อและความสามารถของตนสู่ผู้อ่านสิ่งพิมพ์รายคาบได้ จึงพบว่ามิกวีสำคัญที่มีผลงานแต่งบทอาศิรวาทอย่างต่อเนื่อง เช่น พระยาศรีสุนทรโวหาร (ภมล สาลักษณ) ขุนสารัตถ์ธรรมากร (วอน) และชิต บุรทัต

บทอาศรัยจึงมีความสำคัญต่อความเฟื่องฟูของกวีนิพนธ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบ ด้วยเป็นรูปแบบวรรณคดีที่ใช้ภาษาอย่างประณีตบรรจง มีโอกาสให้แต่งขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง ทั้งยังสามารถลงชื่อผู้แต่งเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และสร้างชื่อเสียงให้ปรากฏด้วย

4.4 ความสำคัญต่อการพัฒนาการของวรรณคดีไทย

บทอาศรัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของวรรณคดีไทย เนื่องจากเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่ที่ต่อยอดมาจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติตามขนบที่มีมาแต่เดิม และยังก่อให้เกิดขนบการสร้างวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในชั้นหลังให้มีความสัมพันธ์กับโอกาสสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์

4.4.1 การเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่

ดังที่ได้อภิปรายเรื่องการสืบทอดขนบและสร้างสรรค์ของบทอาศรัยในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 จากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งเป็นประเภทวรรณคดีที่สำคัญของไทย ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหาและแนวคิด ตลอดจนกลวิธีทางวรรณศิลป์แล้วโดยละเอียดในบทที่ 3 จึงอาจกล่าวได้ว่าบทอาศรัยเป็น “วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่” ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการของวรรณคดีไทย

วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมีอยู่อย่างต่อเนื่องมาโดยลำดับตั้งแต่สมัยสุโขทัย มุ่งสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ให้เป็นที่ประจักษ์ อาจเกิดแรงบันดาลใจจากพระปรีชาสามารถและความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง หรือผู้แต่งเป็นผู้ใกล้ชิดพระยุคลบาทจึงแต่งขึ้นเพื่อประดับพระบารมี (เสาวณิต วิงวอน, 2530 : 7) เช่น นายสวนมหาดเล็กแต่งโคลงยอพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทูลเกล้าฯ ถวาย หรือเจ้าฟ้าพรแต่งโคลงชะลอพระพุทธรูปไสยาสน์ถวายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระผู้เป็นสมเด็จพระเชษฐา ทั้งยังมีการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเพื่อแสดงความปรารถน้าย้ายตำแหน่งราชการ คือ นายมีแต่งเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยระบุในตอนท้ายเรื่องว่าต้องการย้ายหน้าที่จากช่างเขียนเป็นอาลักษณ์ จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติส่วนใหญ่แต่งขึ้นโดยผู้รับใช้ใกล้ชิดหรือกวีราชสำนัก มีการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติอย่างต่อเนื่องมาโดยลำดับ

ในสมัยรัชกาลที่ 5 กิจการสิ่งพิมพ์รายคาบไทยเริ่มเฟื่องฟูขึ้นอย่างมากเนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีการพิมพ์ มีการลงพิมพ์วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่ได้รับการสร้างสรรค์ลักษณะใหม่ให้สอดคล้องกับสิ่งพิมพ์รายคาบ คือ มีค่าประพันธ์ขนาดสั้นกว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิม มีเนื้อหาส่วนหนึ่งกล่าวถึงโอกาสในการเฉลิมพระเกียรติเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการจัดพิมพ์ของสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งมักออกเป็นรายเดือน รวมทั้งเป็นการเน้นย้ำความสำคัญของการ

การแต่งบทอาศรัยเฉลิมพระเกียรติว่ามีความสัมพันธ์เนื่องกับโอกาสสำคัญของพระมหากษัตริย์ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล หรือโอกาสสำคัญของสิ่งพิมพ์รายคาบ เช่น การออกฉบับปฐมฤกษ์

บทอาศรัยซึ่งเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่นี้ มีการตอบสนองความต้องการและวัตถุประสงค์ในการแต่งทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเดิม กล่าวคือ เป็นวรรณคดีที่แสดงความประทับใจในพระปรีชาสามารถ พระราชกรณียกิจ ตลอดจนพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อประชาราษฎร์ การลงพิมพ์บทอาศรัยในสิ่งพิมพ์รายคาบที่พระมหากษัตริย์พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ เช่น *ดุสิตสมิต* *สมุทรสาร* และ*คัพพัฏฐ* ก็สอดคล้องกับวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติแต่เดิมที่ผู้ใกล้ชิดพระยุคลบาทแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติขึ้นฉลองพระเดชพระคุณ และแสดงความจงรักภักดี ขณะเดียวกัน เนื่องจากบทอาศรัยหลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบ จึงได้รับการเผยแพร่อย่างกว้างขวางด้วยความนิยมอ่านสิ่งพิมพ์รายคาบ บทอาศรัยจึงมีวัตถุประสงค์เพิ่มเติมจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ การเป็นสื่อเผยแพร่พระบรมราโชบาย สามารถเผยแพร่พระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ได้ในวงกว้าง รวมทั้งเป็นรูปแบบวรรณคดีที่มีการแต่งขึ้นอย่างต่อเนื่องในสิ่งพิมพ์รายคาบโดยเฉพาะในโอกาสสำคัญ ส่งผลให้ผู้แต่งบทอาศรัยสามารถแสดงความสามารถในการแต่งบทอาศรัยเฉลิมพระเกียรติให้เป็นที่ประจักษ์ด้วย

บทอาศรัยจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของวรรณคดีไทย ด้วยเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะและวัตถุประสงค์ในการแต่งแตกต่างหลากหลายขึ้นจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิม มีการแต่งอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

4.4.2 การก่อให้เกิดชนบทการสร้างวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่สัมพันธ์กับโอกาส

วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิมส่วนมากไม่ได้แต่งขึ้นโดยเนื่องในโอกาสสำคัญ อาจสรรเสริญพระเกียรติโดยกล่าวถึงพระราชพิธีหรือเหตุการณ์สำคัญในรัชกาล เช่น *โคลงดั้นปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน* กล่าวสรรเสริญพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวในการโปรดเกล้าฯ ให้บูรณะวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม แต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงพระนิพนธ์เรื่องนี้ภายหลังการปฏิสังขรณ์มากกว่า 10 ปี (ยุพ ร. แสงทักษิณ, 2537 : 231)

จนกระทั่งเกิดบทอาศรัยขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของบทอาศรัยคือแต่งขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยมักกล่าวถึงโอกาสในการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ไว้อย่างชัดเจนในส่วนต้นของบทอาศรัย (ดูเพิ่มเติมในหัวข้อ 3.2.2.2 การกล่าวถึงโอกาสในการลงพิมพ์บทอาศรัย) ทั้งนี้เพื่อให้การเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลในบทอาศรัยมีความสำคัญชัดเจนยิ่งขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติซึ่งแต่งขึ้นใหม่ตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในรัชกาลที่ 9 ต่างแต่งขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น ดังตัวอย่างจากตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงตัวอย่างวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่แต่งขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญ

ปีที่แต่ง (พ.ศ.)	วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ	โอกาสในการเฉลิมพระเกียรติ
2465	ลิลิตสุภาพสดุดีพระราชบัญญัติประถมศึกษา	การตราพระราชบัญญัติ ประถมศึกษา พ.ศ. 2464
2469	โคลงลิลิตสุภาพพระบรมราชาภิเษก สัปตมราชมหาจักรีวงศ์	พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. 2468
2514	บทอาศรัยท้าวราชสดุดี (นายวงศ์ เชาวนะทวี)	พระราชพิธีรัชดาภิเษก พ.ศ. 2514
2515	เพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระราชประวัติ และพระราชกรณียกิจพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชของ (เกื้อ ณ นคร)	พระราชพิธีรัชดาภิเษก พ.ศ. 2514
2525	เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (ท่านผู้หญิงสมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา)	สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี พ.ศ. 2525

วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติดังที่ยกตัวอย่างมาแล้วแต่งขึ้นโดยมีความสัมพันธ์กับโอกาสสำคัญทั้งสิ้น เห็นได้จากการที่มีระบุโอกาสสำคัญในแต่งวรรณคดีไว้ในส่วนต้นของเรื่อง เช่น *โคลงลิลิตสุภาพพระบรมราชาภิเษก* ระบุโอกาสในการเฉลิมพระเกียรติว่า “สัปตมราชมหาจักรีวงศ์ อวยอาเศียรวาทวิศิษฐ์ จึ่งผูกลิลิตสดุดี เย็นราชะพะลิบทะมัลย์ งานพระบรมราชาภิเษก” (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, 2472 : 1) ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่ปรากฏในบทอาศรัยจำนวนมาก

การสร้างวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติอย่างเต็มรูปแบบจึงน่าจะสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของบทอาศรัย เนื่องจากบทอาศรัยเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่ซึ่งเริ่มอ้างถึงโอกาสสำคัญในการเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคล และมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มักอ้างถึงโอกาสสำคัญของการแต่งในช่วงต้นของวรรณคดีเช่นกันในเวลาต่อมา

4.5 สรุป

บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 มีความสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยเป็นสื่อซึ่งสามารถแสดงความจงรักภักดีของพระบรมวงศานุวงศ์ คณะผู้จัดทำสิ่งพิมพ์รายคาบ และประชาชนผ่านการแต่งบทอาศิรวาทถวาย โดยพบการแสดงความจริงรักภักดีโดยการกล่าวหาว่าสามารถถวายชีวิตเป็นราชพลีและแสดงความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถในลักษณะการตั้งสัตยาบัน มีบทบาทในการโน้มน้าวความคิดของผู้อ่านให้เกิดความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ด้วยการกล่าวถึงผลดีของการมีสถาบันพระมหากษัตริย์และแสดงผลร้ายหากขาดสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งในสมัยรัชกาลที่ 6 บทอาศิรวาทยังมีบทบาทในการเป็นสื่อเผยแพร่พระบรมราโชบายในการปกครองประเทศด้วยการแสดงความสำคัญยกย่อง และแสดงผลสัมฤทธิ์ของพระบรมราโชบาย เช่น การประกาศเข้าร่วมสงครามโลกร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร การประกาศยกเลิกอากรหวาย บทอาศิรวาทมีบทบาทต่อการเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ โดยได้บันทึกเหตุการณ์สำคัญระหว่างรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ไว้หลายเหตุการณ์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสอบเทียบยืนยันสร้างความชัดเจน และเข้าใจความคิดของผู้คนในอดีตผ่านมุมมองของกวี บทอาศิรวาทมีความสำคัญต่อพัฒนาการของสิ่งพิมพ์รายคาบ ด้วยก่อให้เกิดคอลัมน์สำหรับลงพิมพ์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลเพิ่มเติมจากรูปลักษณ์ของสิ่งพิมพ์รายคาบที่รับอิทธิพลมาจากตะวันตกอันเป็นเอกลักษณ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบไทย รวมทั้งยังมีความสำคัญต่อพัฒนาการของวรรณคดีไทย ด้วยเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่ที่มีลักษณะเด่น และมีวัตถุประสงค์ในการแต่งหลากหลายมากขึ้นจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิม ทั้งยังส่งอิทธิพลการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในชั้นหลังต่อไปด้วย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “บทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 : วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในสื่อสิ่งพิมพ์สมัยใหม่” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 จากสิ่งพิมพ์รายคาบ 28 ชื่อเรื่อง จำนวน 247 สำนวน ว่ามีการสืบทอดขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีและมีการสร้างสรรค์ใหม่ ตลอดจนศึกษาว่า บทบาทความสำคัญ โดยมีสมมติฐานว่าบทอาศิรวาทเหล่านี้สืบทอดขนบจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ และการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทยทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อหาและแนวคิด รวมถึงกลวิธีทางวรรณศิลป์ รวมทั้งมีการสร้างสรรค์ใหม่ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการนำเสนอของสิ่งพิมพ์และบริบทของยุคสมัย ทั้งยังมีความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ มีความสำคัญต่อสิ่งพิมพ์รายคาบและพัฒนาการวรรณคดีไทย

บทอาศิรวาทที่ศึกษาจำนวน 247 สำนวน แบ่งออกเป็นบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 5 จำนวน 154 สำนวน บทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 6 จำนวน 56 สำนวน บทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 7 จำนวน 30 สำนวน และบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 8 จำนวน 7 สำนวน จากสิ่งพิมพ์รายคาบจำนวน 28 ชื่อเรื่อง ในจำนวนนี้เป็นสิ่งพิมพ์รายคาบแนววรรณกรรมจำนวนมากที่สุด 10 ชื่อเรื่อง เช่น *ดุสิตสมิต ประตูลิขิต* และ *สมาคมนวนคดี* พบในสิ่งพิมพ์รายคาบของสถานศึกษาหรือสำหรับผู้อ่านที่เป็นนักเรียนจำนวน 9 ชื่อเรื่อง เช่น *จดหมายเหตุแสงอรุณ มหาวิทยาลัย* และ *นักเรียน* และพบในสิ่งพิมพ์รายคาบประเภทจดหมายข่าวหรือหนังสือพิมพ์ จำนวน 5 ชื่อเรื่อง เช่น *ดุสิตสมัย สารานุกรม* และ *ศรีกรุง* ลำดับสิ่งพิมพ์รายคาบที่พบบทอาศิรวาทจำนวนมาก ได้แก่ *วชิรญาณ* จำนวน 67 สำนวน *ประตูลิขิต* จำนวน 57 สำนวน *วชิรญาณพิเศษ* จำนวน 33 สำนวน และ *ดุสิตสมิต* จำนวน 17 สำนวน

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษามหาวิทยาลัยในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 พบว่าบทอาศิรวาทหมายถึงบทประพันธ์ที่แต่งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลพระมหากษัตริย์ รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์เป็นบทร้อยกรองขนาดสั้น มักแต่งขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญ

บทอาศิรวาทพระมหากษัตริย์ในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยดังกล่าวสืบทอดขนบจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติและการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทย ซึ่งอาจเรียกโดยรวมว่า “ขนบการเฉลิมพระ

เกียรติในวรรณคดีไทย” ทั้งยังได้รับการสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับรูปลักษณะของสิ่งพิมพ์รายคาบและบริบททางสังคม การสืบทอดขนบและสร้างสรรค์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหา และแนวคิด ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์

บทอาศิริวาทสืบทอดขนบด้านรูปแบบคำประพันธ์ โดยใช้รูปแบบคำประพันธ์ตามขนบนิยมในการประพันธ์วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้แก่ โคลงสี่สุภาพ โคลงฉันท์ และกลอน ใช้รูปแบบคำประพันธ์ฉันทลักษณ์และกาพย์ซึ่งนิยมนำมาแต่งเป็นบทประณามพจน์เพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กวีเคารพ รวมถึงพระมหากษัตริย์ด้วย ทั้งยังใช้รูปแบบคำประพันธ์ผสมตามรูปแบบวรรณคดี ได้แก่ คำฉันท์ และ ลิลิต ซึ่งได้รับการแต่งเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติมาก่อนหน้าการสืบทอดขนบการใช้รูปแบบคำประพันธ์จากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในบทอาศิริวาทแสดงถึงความสำคัญของบทอาศิริวาทว่าแม้จะมีขนาดสั้นกว่าวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติตามขนบ แต่เป็นรูปแบบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติประเภทหนึ่งที่อยู่ภายใต้ขนบการประพันธ์เดียวกันกับขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดีไทย และเป็นการยืนยันสถานะอันศักดิ์สิทธิ์สูงส่งของบทอาศิริวาทในฐานะวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติประเภทใหม่ว่ามีสถานะไม่ต่างจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิม

บทอาศิริวาทมีการสร้างสรรค์ด้านรูปแบบ โดยใช้คำประพันธ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ได้แก่ รูปแบบคำประพันธ์ผสมโคลง ประกอบด้วยโคลง 4 ประเภท ได้แก่ โคลงวิชมุขมาลี โคลงสินธุมาลี โคลงจิตรลดา และโคลงสี่สุภาพ รูปแบบคำประพันธ์ผสมโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และรูปแบบคำประพันธ์โคลงห่อกาพย์ แสดงให้เห็นว่าบทอาศิริวาทได้รับการสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง แสดงถึงความเฟื่องฟูของวงวรรณกรรมในสิ่งพิมพ์รายคาบ จึงมีการสร้างสรรค์รูปแบบคำประพันธ์อย่างหลากหลายเพื่อแสดงความสามารถของกวี รวมถึงมีการกระชับความยาวของบทประพันธ์ด้วยการกระชับและเลือกประเด็นสำคัญในการเฉลิมพระเกียรติเพื่อให้เหมาะสมกับรูปลักษณะของสิ่งพิมพ์รายคาบซึ่งมีพื้นที่จำกัด สรุปการสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านรูปแบบตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงการสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านรูปแบบของบทอาศิรวาท

การสืบทอด	การสร้างสรรค์
รูปแบบคำประพันธ์เดี่ยว	รูปแบบคำประพันธ์ผสมขึ้นใหม่
โคลงสี่สุภาพ (รัชกาลที่ 5)	รูปแบบคำประพันธ์ผสมโคลง
โคลงฉันท์	รูปแบบคำประพันธ์ผสมโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน
กลอนสุภาพ	รูปแบบคำประพันธ์โคลงห่อกาพย์
กาพย์	การกระชับความยาวของบทประพันธ์
ฉันท์ (รัชกาลที่ 6)	
รูปแบบคำประพันธ์ผสม	
คำฉันท์ (รัชกาลที่ 6)	
ลิลิต	

โดยรวมแล้วบทอาศิรวาทมักสืบทอดการใช้รูปแบบคำประพันธ์ตามวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิม ในรัชกาลที่ 5 พบว่าใช้รูปแบบคำประพันธ์โคลงมากที่สุด ส่วนในรัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 8 เปลี่ยนมานิยมใช้รูปแบบคำประพันธ์คำฉันท์ สืบเนื่องมาจากพระราชานิยมแต่งวรรณคดีประเภทคำฉันท์ในสมัยรัชกาลที่ 6 ส่วนการสร้างสรรค์ด้านรูปแบบคำประพันธ์พบมากที่สุดในสมัยรัชกาลที่ 6 เนื่องจากเป็นเวลาที่วรรณคดีในสิ่งพิมพ์รายคาบเฟื่องฟูขึ้น

การสืบทอดขนบด้านเนื้อหาและแนวคิด พบว่าบทอาศิรวาทมีเนื้อหาซึ่งแสดงแนวคิดเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ตามขนบการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ โดยยกย่องพระมหากษัตริย์ทั้งตามคติพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์ ได้แก่ คติธรรมิกราชา ยกย่องว่าพระมหากษัตริย์ทรงราชธรรมข้อต่าง ๆ แต่มีการตีความธรรมะที่ทรงดำรงหมายถึงความปกติสุขเรียบร้อยในสังคม เพื่อเชื่อมโยงกับการที่สยามประกาศร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร และตีความว่าการทรงธรรมะของพระมหากษัตริย์คือการดำรงความสงบสุขในบ้านเมืองด้วยการตรากฎหมาย คติโพธิสัตว์ราชาปรากฏเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 ยกย่องว่าทรงบำเพ็ญโพธิสัตว์จรรยา โดยเฉพาะบทอาศิรวาทชุดที่อาจารย์ตามโรงเรียนในพระอารามต่าง ๆ แต่งถวายเมื่อเสด็จพระราชทานผ้าพระกฐิน อันเป็นการบำเพ็ญพระราชกุศลสำคัญ คติจักรพรรดิราชา พบการกล่าววาทรงเป็นพระจักรพรรดิราชา หรือผู้ปราบได้ทั้งจักรวาล มีการเปรียบเทียบว่าพระมหากษัตริย์กับเทพเจ้าในบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 6 คติเทวราชาจึงเฟื่องฟูโดยพบการยกย่องว่าทรงเป็นอวตารปางหนึ่งของพระ

นารายณ์ สอดคล้องกับการเปลี่ยนพระปรมาภิไธยเป็น “พระรามาธิบดี” ตามพระนามของพระมหากษัตริย์สมัยอยุธยาซึ่งมีที่มาจากพระราม อวตารปางหนึ่งของพระนารายณ์ บทอาศิรวาทยังสรรเสริญพระมหากษัตริย์ว่าทรงพระปรีชาสามารถด้านการปกครองและทรงรอบรู้ศาสตร์ต่าง ๆ บางสำนวนมีการกล่าวถึงพระอัจฉริยภาพส่วนพระองค์ เช่น กวีนิพนธ์หรือการดนตรีนาฏศิลป์ มีการสรรเสริญพระเกียรติพระมหากษัตริย์ว่าทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาราษฎร์ โดยการยกย่องว่าทรงสงเคราะห์ราษฎร ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และทรงมีบุญญาธิการ นอกจากนี้ยังมีการสืบทอดขนบเนื้อหาว่าด้วยการชมบ้านเมืองและพระราชพิธีซึ่งแสดงถึงพระเกียรติยศของพระมหากษัตริย์ บทอาศิรวาทยังมีเนื้อหาถวายพระพรชัยมงคลทั้งถวายพระพรแก่พระมหากษัตริย์และขอความสวัสดิมงคลแก่กวีและคณะผู้จัดพิมพ์บทอาศิรวาท เนื้อหาและแนวคิดดังกล่าวล้วนแล้วแต่เป็นขนบการเฉลิมพระเกียรติและขนบนิยมในการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ แสดงให้เห็นว่าบทอาศิรวาทเป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่ดำเนินเนื้อหาตามขนบหลายประการ แต่ก็พบการตีความคติแนวคิดตามบริบททางสังคมในหลายยุคสมัยด้วยกัน

การสร้างสรรคดีด้านเนื้อหาและแนวคิด พบการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ในฐานะผู้รักษาความสงบสุขของโลก อันเนื่องมาจากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำประเทศสยามเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 การสรรเสริญพระเกียรติในฐานะผู้นำบ้านเมืองสู่ความเป็นสมัยใหม่ซึ่งเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 5 มีทั้งการกล่าวถึงความเจริญในเชิงวัตถุ การคมนาคม และสาธารณูปโภค การวางระบบการศึกษา และความมีเกียรติศักดิ์เทียบเท่ากับนานาประเทศ รวมถึงแนวคิดพระมหากษัตริย์ในฐานะพระประมุขของชาติตามรัฐธรรมนูญโดยการอ้างอิงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ซึ่งพบอย่างเด่นชัดในสมัยรัชกาลที่ 8 แนวคิดดังกล่าวได้รับการสร้างสรรค์ในบทอาศิรวาทเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมโลกาภิวัตน์และสถานะของพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป ยังมีเนื้อหาของบทอาศิรวาทที่กล่าวถึงโอกาสในการลงพิมพ์บทอาศิรวาท ทั้งโอกาสประจำ ได้แก่ วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล วันขึ้นปีใหม่ และโอกาสพิเศษ ได้แก่ พระราชพิธีบรมราชาภิเษก การประกาศทรงหมั้น การเสด็จนิวัติพระนคร รวมถึงโอกาสออกสิ่งพิมพ์รายคาบฉบับปฐมฤกษ์ เนื้อหาที่กล่าวถึงโอกาสมักจัดวางไว้ส่วนต้นของบทอาศิรวาทเพื่อเป็นการเน้นย้ำความสำคัญของการเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลว่าตรงกับวาระโอกาสสำคัญ และสอดคล้องกับลักษณะการจัดพิมพ์สิ่งพิมพ์รายคาบที่มีกำหนดออกอย่างต่อเนื่องชัดเจน

การสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้
 ตารางที่ 4 แสดงการสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านเนื้อหาและแนวคิดของบทอาศิรวาท

การสืบทอด	การสร้างสรรค์
แนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์	
ธรรมิกราชา (รัชกาลที่ 5)	แนวคิดผู้รักษาความสงบสุขของโลก (รัชกาลที่ 6)
โพธิสัตว์ราชา (รัชกาลที่ 5)	แนวคิดผู้นำบ้านเมืองสู่ความเป็นสมัยใหม่ (รัชกาลที่ 5)
จักรพรรดิราชา (รัชกาลที่ 5)	แนวคิดพระประมุขของชาติตามรัฐธรรมนูญ (รัชกาลที่ 8)
เทวราชา (รัชกาลที่ 6)	
แนวคิดผู้รักษาความสันติสุขในโลก (รัชกาลที่ 6)	
แนวคิดพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถ (รัชกาลที่ 6 ถึงรัชกาลที่ 7)	
แนวคิดพระมหากษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจฯ (รัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 6)	
เนื้อหาว่าด้วยการชมบ้านเมือง พระราชพิธี เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์	
เนื้อหาถวายพระพรชัยมงคล	

การสืบทอดด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ บทอาศิรวาทใช้ถ้อยคำซึ่งมีแบบแผนตามขนบการเฉลิมพระเกียรติในวรรณคดี โดยเฉพาะการขึ้นต้นบทประพันธ์ ดังตัวอย่างคำว่า “สรรวมชีพ” “ศรีสิทธิ” “ไชยไชย” “แกลงปาง” และ “ขอพระ” มีการสืบทอดชุดความเปรียบ ทั้งความเปรียบเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นเสมือนบิดามารดา ต้นโพธิ์ ฉัตร และความเปรียบเกี่ยวกับพระคุณสมบัติ เช่น มีพระเดชเหมือนพระอาทิตย์ มีพระมหากรุณาธิคุณเหมือนสายน้ำ มีพระขันติธรรมหนักแน่นเหมือนแผ่นดิน ทั้งยังมีการกลวิธีการลำดับเนื้อหาตามขนบวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติโดยแบ่งออกเป็น ส่วนนำเรื่อง ส่วนเนื้อหาสรรเสริญพระเกียรติคุณประการต่าง ๆ และส่วนท้ายมักเป็นการถวายพระพรชัยมงคล แสดงให้เห็นว่ากวีผู้แต่งบทอาศิรวาทนำกลวิธีทางวรรณศิลป์จากขนบการเฉลิมพระเกียรติใน

วรรณคดีมาใช้ในการแต่งบทอาศรัยหลายประการ เพื่อประโยชน์ในการเน้นย้ำความสูงส่งของบทอาศรัยในฐานะวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่อีกทางหนึ่ง

การสร้างสรรค์ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ ได้แก่ การเล่นคำโดยนำพระนามของพระมหากษัตริย์มาประกอบการสรรเสริญพระเกียรติคุณ การใช้ความเปรียบว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นกัลยาณมิตร เป็นเหมือนธงชัย และเปรียบพระเดชเหมือนพระขรรค์ ทั้งยังมีการสร้างสรรค์ลำดับเนื้อหาเพื่อสร้างความน่าสนใจแก่บทอาศรัย เช่น การชมความงามของบ้านเมือง ความสมบูรณ์ของธรรมชาติ แล้วจึงกล่าวเฉลิมพระเกียรติเป็นส่วนต่อมา เป็นลักษณะที่พบมากในบทอาศรัยสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งสะท้อนความเฟื่องฟูของกวีนิพนธ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบ กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ได้รับการสร้างสรรค์ในบทอาศรัยแสดงความคิดสร้างสรรค์ของกวีในการแต่งบทอาศรัยและการมุ่งโน้มน้าวให้ประชาชนซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณและก่อให้เกิดความจงรักภักดี

การสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์สามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้
ตารางที่ 5 แสดงการสืบทอดและสร้างสรรค์ด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์ในบทอาศรัย

การสืบทอด	การสร้างสรรค์
การใช้ถ้อยคำที่มีแบบแผน	การเล่นคำด้วยพระนามของพระมหากษัตริย์
การสืบทอดความเปรียบ	การสร้างสรรค์ความเปรียบ
การสืบทอดลำดับเนื้อหา	การสร้างสรรค์ลำดับเนื้อหาให้มีความน่าสนใจ

บทอาศรัยในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 มีความสำคัญหลายประการ กล่าวคือ มีความสำคัญต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เนื่องจากเป็นสื่อสำหรับถ่ายทอดความจงรักภักดีของประชาชน ด้วยการกล่าวแสดงความตั้งใจกระทำการสิ่งตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณ ทั้งการถวายชีวิตเป็นราชพลีและการทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ เป็นสื่อที่ช่วยโน้มน้าวให้ประชาชนทวี่ความจงรักภักดีและตระหนักถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ด้วยการกล่าวถึงประโยชน์และกล่าวถึงผลร้ายหากขาดสถาบันพระมหากษัตริย์ ขณะเดียวกันในสิ่งพิมพ์รายคาบที่พระมหากษัตริย์ทรงมีส่วนร่วมก็พบว่ามีการใช้บทอาศรัยเป็นสื่อสร้างความเข้าใจและแสดงผลสัมฤทธิ์ของพระบรมราโชบาย เช่น การออกกฎหมายต่าง ๆ ปรากฏชัดในบทอาศรัยสมัยรัชกาลที่ 6 ซึ่งลงพิมพ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้การอุปถัมภ์ ได้แก่ *ดุสิตสมิต* *สมุทรสาร* และ *ศัพท์ไทย*

บทอาศิริวาทที่ศึกษาสรรเสริญพระมหากษัตริย์โดยใช้พระราชกรณียกิจและเหตุการณ์สำคัญที่เนื่องด้วยองค์พระมหากษัตริย์มาประกอบการเฉลิมพระเกียรติ จึงมีบทบาทต่อการเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ระหว่างรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ได้แก่ การตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎร การเสด็จฯ เยือนประเทศในทวีปยุโรป ในสมัยรัชกาลที่ 5 การพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พ.ศ. 2454 การได้ช้างเผือกและวัตถุโบราณอันเป็นมงคลมาสู่พระบารมี การรับเรือรบหลวงพระร่วง การประกาศเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตร พ.ศ. 2460 ในสมัยรัชกาลที่ 6 การเสด็จฯ เลียบมณฑลฝ่ายเหนือและมณฑลพายัพ พ.ศ. 2469 การเสด็จกลับจากการรักษาพระเนตรที่ประเทศสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2474 ในสมัยรัชกาลที่ 7 การเสด็จฯ นิวัติพระนคร พ.ศ. 2481 ในสมัยรัชกาลที่ 8 การเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ของบทอาศิริวาทช่วยสอบเทียบยืนยันสร้างความชัดเจนแก่เหตุการณ์ในอดีต รวมถึงช่วยให้เข้าใจความคิดของผู้คนในอดีตต่อเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

บทอาศิริวาทมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของสิ่งพิมพ์รายคาบเนื่องจากเมื่อบทอาศิริวาทได้รับการลงพิมพ์อย่างสม่ำเสมอจนกระทั่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของบรรณาธิการต้องจัดทำบทอาศิริวาทมาลงพิมพ์ ส่งผลให้สิ่งพิมพ์รายคาบไทยหลายประเภทมีคอลัมน์สำหรับบทอาศิริวาทเพิ่มเติมจากเนื้อหาเฉพาะของตน อันเป็นเอกลักษณ์ของสิ่งพิมพ์รายคาบไทย ทั้งยังมีความสำคัญต่อความเฟื่องฟูของกวีนิพนธ์ในสิ่งพิมพ์รายคาบไทยเนื่องจากเป็นรูปแบบวรรณคดีที่ประณีตงดงาม มีการแต่งขึ้นใหม่อย่างต่อเนื่อง

บทอาศิริวาทยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาการของวรรณคดีไทย ด้วยการเป็น “วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่” ที่มีลักษณะที่แตกต่างและมีวัตถุประสงค์ในการแต่งหลากหลายมากขึ้นจากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิม นอกจากนั้นขนบนิยมในการแต่งบทอาศิริวาทเนื่องในโอกาสสำคัญยังส่งอิทธิพลต่อวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยกับบทอาศิริวาทและวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในชั้นหลัง จึงปรากฏว่ามักแต่งขึ้นเนื่องในโอกาสสำคัญและระบุโอกาสในการแต่งวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติไว้ในส่วนต้นตามลักษณะของบทอาศิริวาท

5.2 อภิปรายผล

วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเป็นประเภทวรรณคดีที่สำคัญของไทย ที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติอย่างกว้างขวางในหลากหลายประเด็น ทั้งในภาพรวม เช่น วิทยานิพนธ์ “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมยอพระเกียรติ” ของเสาวณิต วิงวอน (2530) การศึกษาการสืบทอดและส่งอิทธิพลในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเฉพาะเรื่อง เช่น วิทยานิพนธ์ “ยวนพ่ายโคลงฉันท์ : ความสำคัญที่มีต่อการสร้างขนบและพัฒนาการของวรรณคดีประเภทยอพระเกียรติของไทย” ของ ปัทมา ฑิตยประเสริฐกุล (2556) และการศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในประเด็นต่าง ๆ

โดยเฉพาะเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ เช่น วิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ของศักดิ์ชัย ตระกูลเลิศงาม (2557) การศึกษาบทอาศิรวาทในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ครั้งนี้ เป็นการต่อยอดผลการศึกษาเกี่ยวกับวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติเพื่อแสดงให้เห็นว่าบทอาศิรวาทมีการสืบทอดขนบด้านรูปแบบเนื้อหาและแนวคิด ตลอดจนกลวิธีทางวรรณศิลป์ จากวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่มีมาแต่เดิม แต่ขณะเดียวกันก็มีการสร้างสรรค์จนกระทั่งมีลักษณะเฉพาะตัว และอาจกล่าวได้ว่าเป็น “วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติรูปแบบใหม่” ทั้งยังมีส่วนช่วยเติมเต็มความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ให้กว้างขวางและครอบคลุมยิ่งขึ้น

ขณะเดียวกัน การศึกษาบทอาศิรวาทที่ผ่านมาโดยมากศึกษาบทอาศิรวาทที่แต่งขึ้นในรัชกาลที่ 9 โดยมีทั้งการศึกษาในประเด็นแนวคิดและกลวิธีสื่อสารแนวคิดในบทอาศิรวาท เช่น วิทยานิพนธ์ “บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ” ของวิเชษฐชาย กมลสัจจะ (2561) และการศึกษาในประเด็นคุณค่าและบทบาทของบทอาศิรวาท เช่น วิทยานิพนธ์ “คุณค่าและบทบาทของบทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช” ของปราโมทย์ สกุศลรักความสุข (2561) การศึกษาบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ครั้งนี้ เป็นการขยายความรู้เกี่ยวกับบทอาศิรวาทให้ครอบคลุมถึงลักษณะของบทอาศิรวาทก่อนรัชกาลที่ 9 ว่ามีลักษณะสอดคล้องกับบทอาศิรวาทสมัยรัชกาลที่ 9 ที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วหลายประการ ทั้งในด้านรูปแบบคำประพันธ์ บทประพันธ์ มีขนาดสั้น ทั้งยังแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ที่ตรงกันหลายประการ เช่น ธรรมิกราชา พระมหากษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาราษฎร์ และพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระปรีชาสามารถ รวมถึงกลวิธีทางวรรณศิลป์ซึ่งพบว่าบทอาศิรวาทใช้ภาษาอย่างประณีตก็เป็นลักษณะที่พบอย่างต่อเนื่องในบทอาศิรวาททุกยุคสมัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาบทอาศิรวาทพระมหากษัตริย์ระหว่างรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 ยังมีบทอาศิรวาทพระบรมวงศานุวงศ์อื่น ๆ ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายใน เช่น สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ลงพิมพ์อยู่ในสิ่งพิมพ์รายคาบที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก บทอาศิรวาทเหล่านี้เป็นวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา

2. ยังมีบทร้อยกรองถวายพระพรชัยมงคลและอำนวยพรเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ขึ้นปีใหม่ และวันวิสาขบูชา ซึ่งผนึกลงในบัตรอวยพร เป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 เก็บรักษาไว้ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติอีกเป็นจำนวนมาก อาจมีการศึกษาบทร้อยกรองในบัตรอวยพรเหล่านี้ในแง่วรรณคดีสำหรับการอวยพรโดยเฉพาะซึ่งมีความสัมพันธ์กับการถวายพระพรชัยมงคลในบทอาศิรวาท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ก.ศ.ร. กุหลาบ (นามแฝง). (2442). ถวายไชยมงคลคำโคลง. สยามประเภา สุนทโรวาทพิเศษ. 2 (24).
- กมล มโนชญากร. (2474). จดหมายเหตุเสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลฝ่ายเหนือ พระพุทธศักราช 2469. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.
- กรมศิลปากร. (2510). ลิลิตพระลอ. พระนคร: โรงพิมพ์พระจันทร์.
- กรมศิลปากร. (2530). วรรณคดีสมัยอยุธยา เล่ม 2. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร. (2539). วรรณกรรมสมัยธนบุรี เล่ม 1. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร. (2540a). บทละครเรื่องรามเกียรติ์ : พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- กรมศิลปากร. (2540b). วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- กรมศิลปากร. (2543). คำฉันท์สรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปราชญ์สยาม. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร. (2555). ไตรภูมิอภินิหาร. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร. (2557a). จดหมายเหตุเรื่องรับเสด็จแลสมโภช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จกลับจากยุโรปคราวแรกใน พ.ศ. 2440. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- กรมศิลปากร. (2557b). ประชุมนิราศต่างประเทศ เล่ม 1. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร. (2558). จินตนิพนธ์ เล่ม 1 และจินตนิพนธ์ ฉบับใหญ่ปรับปรุง. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2560). โสมสรวงศ์ธิราชนิพนธ์ วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติสมัยอยุธยาตอนต้น. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กวีพจน์ปรีชา, กรมหมื่น. (2463). กลอนพระราชประวัติประจำปี. ดุสิตสมิต (ฉบับพิเศษ สำหรับเป็นที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2463).
- กาญจนา ธรรมเมธี. (2518). วิเคราะห์วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2325 - 2411. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
- เก๋ แดงสกุล. (2556). กวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : แนวคิด และกลวิธีการสร้างวรรณศิลป์. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

- ขจร สุขพานิช. (2508). ก้าวแรกของหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย. พระนคร: บริษัทไทยพานิชยการ.
- ขอมถวายพระพรชัย. (2486). วรรณคดีสาร. 2 (2) : 1-2.
- ขอมถวายพระพรชัยมงคล. (2465). นักเรียน. 1 (7) : 2.
- ขอมถวายพระพรชัยมงคล. (2466). นักเรียน. 2 (31) : 2.
- คณะกรรมการประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย. (2549). สยามพิมพ์การ : ประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.
- คณะกรรมการประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย. (2565). สยามพิมพ์การ : ประวัติศาสตร์การพิมพ์ในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: มติชน.
- คณะหนังสือพิมพ์ดุสิตสมัย. (2462a). ชัยวารานุกร. ดุสิตสมัย. 8 (119) : 1.
- คณะหนังสือพิมพ์ดุสิตสมัย. (2462b). ถวายพระพรในการขึ้นพระตำหนัก. ดุสิตสมัย. 6 (68) : 1.
- คณะหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต. (2462). คำพากย์ถวายพระพรชัยมงคล. ดุสิตสมิต. (ฉบับพิเศษ สำหรับเป็นที่ระลึกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2464).
- คณะหนังสือพิมพ์ศัพทไทย. (2464). คำฉันทเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา. In ศัพทไทย. 1 (6) : 5-8.
- คณะหนังสือศัพทไทย. (2465). คำฉันทเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา. In ศัพทไทย. 2 (6) : 5 - 8.
- คณะหนังสือศัพทไทย. (2466). คำฉันทเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา. In ศัพทไทย. 3 (6) : ก - จ.
- คณะหนังสือศัพทไทย. (2467). คำฉันทเฉลิมพระเกียรติและถวายพระพรชัยมงคลในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา. In ศัพทไทย. 4 (6) : ก - จ.
- คณิตา หอมทรัพย์. (2556). กลวิธีการเล่าเรื่องและกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อนำเสนอภาพพระโพธิสัตว์ในมหาชาติคำหลวง กัณฑ์ที่ 8 - 13. (ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คุรุโรงเรียน. (2453). ถวายไชยมงคล. ประตูใหม่. 55 : 374-375.
- คำโคลงที่เด็กนักเรียนในโรงเรียนวัดเทพศิรินทราวาสร้องถวายในวันเสด็จพระราชทานพระกฐิน วันที่ 27 ตุลาคม ร.ศ. 115. (2439). วชิรญาณ. 28 (มกราคม 2439) : 2815-2816.
- คำโคลงที่นักเรียนร้องถวายในเวลาเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐิน ร.ศ. 121 รวมทั้งวัดในกรุงและหัวเมือง. (2445b). วชิรญาณ. 92 (พฤษภาคม 2445) : 455-472.
- คำฉันทถวายชัยมงคล. (2466). In แถลงการศึกษาเทพศิรินทร์. 1 (1) : พิเศษ.
- คำฉันทถวายพระพรชัยมงคล. (2470). สารานุกรม. 2 (11), พิเศษ..
- คำฉันทสดุดี เฉลิมพระเกียรติในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก. (2468). ไทยเชชม. มีนาคม 2468 : พิเศษ
- คำถวายไชยมงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช. (2454). In

จดหมายเหตุแสงอรุณ. 17 (10) : 445-447.

คำถวายพระพรชัยในมหาศุภมงคลสมัยงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก. (2468). The College News.

กุมภาพันธ์, 2468 : 498.

คำถวายพระพรชัยมงคล. (2469). มหาวิทยาลัย. 4 (11) : พิเศษ.

คำถวายพระพรชัยมงคล. (2474). ตำรวจ. 1 (1) : ก-ค.

คำถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระพุทธศักราช 2471. (2471).

เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์. 13 (11) : ก-ง.

คำถวายพระพรไชย. (2455). จดหมายเหตุแสงอรุณ. 18 (10) : พิเศษ.

คำถวายพระพรไชยมงคล. (2452). ประตูใหม่. 25 (10) : พิเศษ.

คำถวายพระพรไชยมงคล. (2457). จดหมายเหตุแสงอรุณ. 9 (45) : 529.

คำถวายพระพรไชยมงคล ปีจออัฐศก 1248. (2440). วชิรญาณ. 32 (พฤษภาคม 2440) : 3229-3233.

คำถวายพระพรในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2470. (2470). ไทยเชชม. พุทธศักราช : พิเศษ.

คำโคลงที่นักเรียนร้องถวายในเวลาเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐิน ร.ศ. 121 รวมทั้งวัดใน
กรุงและหัวเมือง. (2445a). วชิรญาณ. 92 (กรกฎาคม) : 22-34.

โคลงถวายไชยมงคล อาจารย์โรงเรียนตามพระอารามแห่งทูลเกล้าถวายเมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนิน
พระราชทานพระกฐิน. (2430b). วชิรญาณพิเศษ. 3 (8) : 62.

โคลงถวายไชยมงคล อาจารย์โรงเรียนตามพระอารามแห่งทูลเกล้าถวายเมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนิน
พระราชทานพระกฐิน. (2430a). วชิรญาณพิเศษ. 3 (12) : 90.

โคลงสรรเสริญเกียรติกรุงสยาม. (2460). สมุทรสาร. 4 (32) : พิเศษ.

โคลงสรรเสริญบารมี. (2427). วชิรญาณ. 1,1 (เดือนสิบสอง) : พิเศษ.

จงจัดนิสสัย, ขุน. (2474). คำถวายพระพรชัยมงคล. สวนกุหลาบวิทยา. 10 (7) : ก-ข.

จตุพร มีสกุล. (2556). การศึกษา "วรรณคดีไศกาลัย" ในฐานะวรรณคดีเฉพาะประเภท. (ปริญาญาดุษฎี
บัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

จารุมาลย์. (2473). อาเศียรพาทราชสดุดี ในอภิลักขิตสมัยพระราชพิธีเฉลิมฉัตรรัชพรรษา พุทธศักราช
2573. นารีนารถ. 1 (2) : พิเศษ.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2553). ลิลิตนิทราชาคริต. กรุงเทพฯ: วิสดอม.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ และ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2514).

พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว. สามมิตร.

จุลจักรพงษ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า. (2514). เจ้าชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.). พระนคร: คลังวิทยา.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). การเป็นสมัยใหม่ของไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 36.

- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2538). คติเรื่องพุทธราชาในวรรณคดีไทย. In วรรณกรรม-ศิลปะ สดุดี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชลดา ศิริวิทย์เจริญ. (2519). การศึกษาลิลิตตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์. (ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ชะอุ่ม โชติทอง. (2547). การเขียนบทอาศรัยวาท. ไทยทรรศน์. 7 (กรกฎาคม) : 13-22.
- ชัยรัตน์ พลมุข. (2552). วรรณคดีประกอบพระราชพิธีสมัยรัตนโกสินทร์ : แนวคิดธรรมราชากับกลวิธีทางวรรณศิลป์. (ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์. (2520). พระมงกุฎเกล้าฯ กับสงครามโลกครั้งแรก. นนทบุรี: ประพันธ์สาร.
- ชำนาญหาร, พระ. (2546). โคลงสรรเสริญพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- ชิต บุรทัต. (2468). ฉันท - สัตตมราชสดุดี. ศัพทไทย. 5 (6) : ก-ง.
- ชิต บุรทัต. (2471). คำฉันท์ถวายไชยมงคล. โพธิ์แก้ว. 4 พฤศจิกายน : พิเศษ.
- ชิต บุรทัต. (2472). อภิวัตน์ฉันทกถา. สุภาพบุรุษ. 1 พฤศจิกายน : ก-ง.
- ชิต บุรทัต. (2484). เยาวกษัตริย์สดุดี. ชีวิตไทย. 17 กันยายน : พิเศษ.
- จิตรณ เปரிய. (2453). แสนเกษม. ประตู่ใหม่. 58 : 403.
- ชีรวณิชย์กุล, อาทิตย์. (2565). ชาตกกับวัฒนธรรมวรรณศิลป์ไทย. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศักดิ์ ศุภรณันท์. (2545). วิเคราะห์บทร้อยกรองเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในโอกาสพระราชพิธีกาญจนาภิเษก จากวารสารและนิตยสาร. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 20, 2 : 1-23.
- ชูศักดิ์ ศุภรณันท์. (2558). หลักการนิพนธ์บทอาศรัยวาทและบทเฉลิมพระเกียรติ. มหาสารคาม: อภิชาดิการพิมพ์.
- เซอร์รี เกษมสุขสำราญ. (2555). วรรณคดีสารกับการสร้างภาพลักษณ์และบารมีของผู้นำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม. วารสารมนุษยศาสตร์. 19 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2555).
- ไชยวิจิต (เผือก), พระยา. (2518). ยอพระเกียรติสามรัชกาล. กรุงเทพฯ: บางกระบือการพิมพ์.
- ญาณินทร์ รักวงศ์วาน. (2009). บริบทที่แตกต่างของความเป็นสมัยใหม่ในประเทศไทย. วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล. 9 (January - June 2009).
- ดร.โนวาท. (2512). พระนคร: โรงพิมพ์แพร่การช่าง.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2480). ประวัติสังเขปแห่งการจัดการศึกษาปรดิยุบันแห่งประเทศสยาม ภาคที่ 1 (พ.ศ. 2414-2434). ม.ป.ท.
- ดุสิตสมิตฉายดอกไม้รูปเทียน. (2465). ดุสิตสมิต. 15 (199) : 111.

ตรัง, พระยา. (2547). วรรณกรรมพระยาตรัง. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

ถวายพระพรชัยมงคล. (2467). ยุพราชวิทยา. 1 (1) : พิเศษ.

ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสจิตสมัยพระราชพิธีฉัตรมงคล. (2471). ยุพราชวิทยา. 1 (6) : พิเศษ.

เทพ บุญตานนท์. (2559). การเมืองในการทหารไทย ในสมัยรัชกาลที่ 6. กรุงเทพฯ: มติชน.

ธนพงศ์ จิตต์สง่า. (2552). "วชิรญาณ" กับการแสวงหาความรู้ของชนชั้นนำของสยาม พ.ศ. 2427-2448.

(ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ธรรมศักดิ์มนตรี, พระยา. (2458). ราชสดุดีโคลงดั้น. สมุทรสาคร. 2 (13) : 194-196.

ธานินทร์ จิตฺตาศรี. (2547). บทอาศรัยทูลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ : ภาพของพระราชินีในอุดมคติ. วารสารภาษาและวรรณคดีไทย, 21 (ธันวาคม 2547).

ธานินทร์ จิตฺตาศรี. (2555). ลิลิตกระบวนพยุหยาตราสถลมารคและชลมารค : จากพระราชพิธีสู่วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ. วารสารมนุษยศาสตร์. 19 (มกราคม-มิถุนายน 2555).

นครเขตรเกษมศรี, ขุน. (2428). สรรเสริญพระเกียรติ. วชิรญาณพิเศษ. 1 (8) : 150-153.

นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. (2469). ดุขญาเศียรราชสักร.

สวนกุหลาบวิทยา. 6 (2) : 66-70.

นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. (2472). โคลงลิลิตสุภาพ ตำรับพระบรมราชาภิเษก สัปตมะราชมหาจักรีวงศ์ เมื่อพุทธศก 2468. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรนิติ.

(ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานในมหุริตมมงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา คำรบตรีจุลจักรแห่งทวารหนักษัตริย์ธรรมาธิ ปีมเสงพุทธศก 2472 ศุภมาส).

นิคม รัตนปรีชาชัย. (2554). การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้ภาษาและเนื้อหาบทอาศรัยที่สะท้อนภาพลักษณ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิตยา แก้วคัลณา. (2542). ภาพสะท้อนเกี่ยวกับสถานภาพของกษัตริย์ในวรรณกรรมไทย. ธรรมศาสตร์. 25(มกราคม - เมษายน 2542).

บุญเดือน ศรีวรพจน์. (2564). อธิบายจินตภาพ และ จินตภาพ ฉบับนายมหาใจภักดี ฉบับพญาธิเบศ. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

โบราณราชธานินทร์, พระยา. (2508). ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 63 เรื่องกรุงเก่า (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ปรมาณูชิตชิโนรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระ. (2533). คำภาษณี. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ "ทุนสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า" ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ประคอง นิมนานเหมินทร์. (2542). ภาพของพระมหากษัตริย์ในวรรณคดีของพระเกียรติ. วารสารภาษา

และวรรณคดีไทย, 16 (ธันวาคม 2542).

ประติสมิต. (2461). โคลง, ฉันท์, กาพย์, กลอน, ยอพระเกียรติเลิกการพนัน. ดุสิตสมิต. ฉบับพิเศษ

สำหรับแป้นที่รูกในงานเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2461 : 35.

ปราโมทย์ สุกุลรักความสุข. (2554). ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในวรรณคดียอพระเกียรติสมัยกรุงศรีอยุธยาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปราโมทย์ สุกุลรักความสุข. (2561a). คุณค่าและบทบาทของบทอาศิรวาท พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. (ปริญญาดุขุฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปราโมทย์ สุกุลรักความสุข. (2561b). บทอาศิรวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในฐานะบันทึกประวัติศาสตร์. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 15 (มกราคม - เมษายน 2561).

ปัทมา ทิมประเสริฐกุล. (2547). ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ไทยในวรรณคดีสมัยอยุธยา. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ปัทมา ทิมประเสริฐกุล. (2556). ยวนพ่ายโคลงฉันท์ : ความสำคัญที่มีต่อการสร้างขนบและพัฒนาการของวรรณคดีประเภทยอพระเกียรติของไทย. (ปริญญาดุขุฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญณก (พุ่ม), เจ้าอธิการ. (2430). คำฉันท์สดุดีพระเกียรติ. วชิรญาณวิเศษ. 3 (10) : 74-75.

แปลก พิบูลสงคราม. (2483). ประมวลรัฐธรรมนูญและคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี ในรอบปี พุทธศักราช 2482. พระนคร: โรงพิมพ์เจริญกลา.

ผดุงสุลกฤตย์, พระ. (2427). โคลงสรรเสริญพระบารมี. วชิรญาณ. 1, 4 (เดือนสาม) : 353.

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา. (2552). กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2552). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมไทย ภาคฉันท์ลักษณ์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2550). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

พรปีใหม่. (2452). จดหมายเหตุแสงอรุณ. 1 (15) : พิเศษ.

พรหมสมพัตร (มี), หมื่น. (2462). กลอนเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติ นายมีมหาเดเล็กแต่งถวาย. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร.

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. (2507). ราชาธิราช. พระนคร: ศิลปาบรรณาการ.

พระบรมราชโองการประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย. (2459). ราชกิจจานุเบกษา. 33 (11 พฤศจิกายน) : 212-217.

พระศรี. (2462). ไทยบรรเทิง. ดุสิตสมิต. ฉบับพิเศษถวายพระพรชัยมงคล พ.ศ. 2462 : 45.

พัชยากรณ์ พูลเกตุ. (2555). วารสารวรรณคดีกับการฟื้นฟูตัวของกลุ่มอนุรักษ์นิยมหลังสงครามโลกครั้งที่

2. วารสารมนุษยศาสตร์. 19 (มกราคม-มิถุนายน 2555).
- พันทิพา สังข์เจริญ. (2528). วิเคราะห์บทร้อยกรองเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
- ภัทรเวช ฟุ้งเฟื่อง. (2566). “ทศมินทรราชสดุดี” สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล บดินทรเทพยวรางกูร “พระผู้ทรงเป็นความหวังของพสกนิกร” บทอาศิรวาทเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษา 28 กรกฎาคม 2560. Retrieved <https://www.academia.edu/35874604/>
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2459). พระนลคำหลวง. พระนคร: โรงพิมพ์ไทย.
- แช่ม ม่วงดำ. (2463). พลพระราม. ดุสิตสมิต. ฉบับพิเศษถวายพระพรชัยมงคล พ.ศ. 2462 : 45.
- ยุพร แสงทักษิณ. (2537). วรรณคดียอพระเกียรติ. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา.
- ระวีวรรณ ประกอบผล. (2530). นิตยสารไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- ราชสดุดี เฉลิมพระชนมพรรษา. (2459). สมุทรสาร. 3 (25) : พิเศษ.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2552). จากเก่าสู่ใหม่ วรรณศิลป์ไทยไม่สิ้นสูญ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณธิดา วิระวรรณ. (2557). ประณามบทในวรรณคดีไทย. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- วรวิช. (2462). ข้าวในพระราชสำนัก. ดุสิตสมัย. 8 (119) : 2.
- วรางคนาง ศรีกำเนิด. (2558). โคลงต้นเรื่องปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน : จากบันทึกประวัติศาสตร์สู่การสร้างสรรค์วรรณกรรมยอพระเกียรติ. วรรณวิทัศน์. 15 (ฉบับพิเศษ 2558).
- วิจิตาภากร, หลวง. (2505). ความนำ. In ว.ช. ประสงค์ (Ed.), แผ่นดินสมเด็จพระปกเกล้า. พระนคร: โรงพิมพ์อักษรสาส์น.
- วิเชษฐชาย กมลสัจจะ. (2561). บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลวชิราลงกูร. ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ. (ปริญญามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- วิไลเลขา บุณศิริ. (2542). ประวัติศาสตร์ไทย 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิศรุต บวงสรวง. (2564). สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เพิ่งสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2453 - 2468. Thammasat Journal of History. 8 (มกราคม-มิถุนายน 2564).
- ศรีมโหสถ, พระ. (2561). โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โคลงนิราศนครสวรรค์. ภาพยนตร์โคลง โคลงอักษรสาม. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

ศักดิ์ชัย ตระกูลเลิศงาม. (2557). ลักษณะเด่นของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระ

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. (ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา. (2489). อาเศียรวาท. วงวรรณคดี. 1 (1) : พิเศษ.

สรจักรานุกิจ, หลวง. (2428). โคลงยอพระเกียรติ. วชิรญาณวิเศษ. 1 (12) : 194.

สงว วิเศษสิริ. (2465). จงรักดี. ศัพทไทย. 2 (6) : 156.

สันติภาพ ชำรัมย์. (2560). ความเปรียบเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ในกวีนิพนธ์เฉลิมพระเกียรติเรื่อง 70

สัมพัจฉรฉนงรัชธรรมราชา. วิจิตรวรรณสาร. 1(พฤษภาคม-สิงหาคม 2560).

สารประเสริฐ (น้อย), หลวง. (2427). วชิรญาณ. 1, (1), (เดือนสิบสอง) : 86.

สารัตถ์ธรรมากร, ขุน. (2451). ถวายชัยมงคลอย่างอื่น. ประตู่ใหม่. 1 (10) : 47-48.

สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 1 ก-ม. (2524). กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

สำราญ กัลยาณมิตร. (2472). ลิลิตยอพระเกียรติ. มหาวิทยาลัย. 4 (15) : 523-525.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2566). ขุนบอศิริวาท "พิทักษ์" กับ "พัฒนา". Retrieved

http://www.thai poet.net/index.php?lay=boardshow&ac=webboard_show&WBntype=1&No=1366772

สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2558). เจิมจันทน์กัสดาล ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ:

โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธิญา พูนเอียด. (2556). กลวิธีการเล่าเรื่องและกลวิธีทางวรรณศิลป์เพื่อนำเสนอภาพพระโพธิสัตว์ใน

มหาชาติคำหลวง กัณฑ์ที่ 1-7. (ปริญญามหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

สุภาณี พัดทอง. (2552). "เรือ" ในวรรณคดีนิราศ : มโนทัศน์กับการสร้างวรรณศิลป์. (ปริญญาดุขฎี

บัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรีย์ ทวีอุดมทรัพย์. (2531). คติความเชื่อเกี่ยวกับสถานภาพกษัตริย์ : ภาพสะท้อนจากวรรณคดีสมัย

อยุธยา. วารสารอักษรศาสตร์, 11(มกราคม-มิถุนายน 2531).

เสมียนอารีย์. (2550). ศรีกรุงกับการปฏิวัติ 2475. ศิลปวัฒนธรรม. 28, 8 (มิถุนายน), 68-71.

เสาวณิต วิงวอน. (2530). การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมยอพระเกียรติ. (ปริญญาดุขฎีบัณฑิต), จุฬาลง

กรณ์มหาวิทยาลัย,

เสาวณิต วิงวอน. (2538). เทวราชาและธรรมราชาในวรรณกรรมยอพระเกียรติ. In วรรณกรรม-ศิลปะ

สุดดี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เห่เรือ. (2452). ประตู่ใหม่. 31 : 17-19.

อติสรอุดมเดช, พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น. (2429). โคลงถวายไชยมงคลในการเฉลิมพระชนมพรรษา

ปี 1248 พ.ศ., วชิรญาณวิเศษ. 1 (36) : 382.

อติสรอุดมเดช, พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่น, และอื่น ๆ., (2432). โคลงถวายพระพรไชยมงคล จารึกใน

กระถางเงินใหญ่คู่หนึ่ง. วชิรญาณวิเศษ. 5 (23) : 266.

อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล. (2560). "ผู้นำสยาม" ในอุดมคติ : ภาพสะท้อนจากวรรณคดีไทยพระพุทธศาสนา
ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. In กรมศิลปากร (Ed.), โสมสรวงศ์ธีรราชวงศ์ วรรณคดีเฉลิมพระ
เกียรติสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.

อรุณนิภาคุณากร, พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระ. (2439). สำเนาโคลงแลฉันท์ที่นักเรียนวัดราชบพิธ
ร้องสรรเสริญ. วชิรญาณ. 30 (มีนาคม) : 3037-3039.

อินทร์มนตรี, หลวง. (2429). โคลงถวายไชยมงคล. วชิรญาณวิเศษ. 1 (36) : 386.

ภาษาอังกฤษ

Agarwal, S. K. (2008). *Towards Improving Governance*. New Delhi: Academic Foundation.

Joan M. Reitz. (2004). *Dictionary for library and information science*. Westport, Conn:
Libraries Unlimited.

Monier-Williams, Monier, Sir,. (1899). *A Sanskrit-English dictionary, etymologically and
philologically arranged, with special reference to cognate Indo-European
languages*. London: Oxford University Press.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตารางแสดงรายชื่อบทอาศรัยในสิ่งพิมพ์รายคาบสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 8 (พ.ศ. 2427 - 2489)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทอาศรัย (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
วชิรญาณ	2427	โคลงสรรเสริญบารมี	ฉบับปฐมฤกษ์	โคลงสี่สุภาพ (5)
		โคลงสรรเสริญพระบารมี (หลวงสารประเสริฐ)	ฉบับปฐมฤกษ์	โคลงสี่สุภาพ (12)
		โคลงสรรเสริญบารมี	—	โคลงสี่สุภาพ (4)
		โคลงสรรเสริญบารมี (พระผดุงศุลกกฤตย์)	—	โคลงสี่สุภาพ (5)
	2428	โคลงยอพระเกียรติ	จบเล่มที่ 1	โคลงสี่สุภาพ (4)
		ยอพระเกียรติ (หม่อมราชวงศ์เนตร)	—	โคลงสี่สุภาพ (4)
		ยอพระเกียรติ (หม่อมราโชทัย)	—	โคลงสี่สุภาพ (3)
		คำโคลง (สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร)	วันฉัตรมงคล	โคลงสี่สุภาพ (3)
	2429	คำฉันท์ยอพระเกียรติในการพระราชพิธีราชาภิเษก (ขุนบัญญัติวรภาพ)	พระราชพิธีราชาภิเษก	โคลงสี่สุภาพ (1) อินทรวชิรฉันท (16)
		คำถวายไชยมงคล ปีกอัฐศก 1248	—	กลอนสุภาพ 13 สำนวน (64)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทอาศிரวาท (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
	2436	คำโคลงที่นักเรียนร้องถวายในเวลาเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐิน ร.ศ. 121 รวมทั้งวัดในกรุงเทพฯ และหัวเมือง	การเสด็จฯ พระราชทานผ้าพระกฐิน	โคลงสี่สุภาพ 30 ส่วนวน (148)
	2439	คาถาที่เด็กนักเรียนในมหามกุฏราชวิทยาลัยร้องถวายในวันเสด็จพระราชทานพระกฐิน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร วันที่ 26 ตุลาคม ร.ศ. 115 (หม่อมราชวงศ์พระเชื่น)	การเสด็จฯ พระราชทานผ้าพระกฐิน	ปัฐยาวัตรฉันท (5) วสันตติฉันท (6)
		คาถาที่ภิกษุสามเณรในมหามกุฏราชวิทยาลัยสวดถวายในวันเสด็จพระราชทานพระกฐิน ณ วัดบวรนิเวศวิหาร วันที่ 26 ตุลาคม ร.ศ. 115 (พระเจ้านั่งยองยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส)	การเสด็จฯ พระราชทานผ้าพระกฐิน	ปัฐยาวัตรฉันท (5) วสันตติฉันท (8)
		คาถาที่เด็กนักเรียนในโรงเรียนซึ่งเป็นสาขาของมหามกุฏราชวิทยาลัยขับถวาย ในวันเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐิน ณ วัดพิชัยญาติการาม วันที่ 30 ตุลาคม ร.ศ. 115 (สามเณรรวม)	การเสด็จฯ พระราชทานผ้าพระกฐิน	อินทรวีเชียรฉันท (12)
	2439	สำเนาโคลงแลฉันทที่นักเรียนวัดราชพิพิธร้องสรรเสริญ (พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร)	-	โคลงสี่สุภาพ (12)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
	2441	คำฉันท์ถวายไชยมงคล (ขุนบัญญัติวรราช (รัตน))	งานแพ่งชิงบูรีพา	ภุชงค์ประยาตฉันท (13)
วิจารณ์พิเศษ	2428	สรเสริญพระเกียรติ (ขุนนครเขตรเกษมศรี)	-	รายสุภาพ
		สรเสริญพระเกียรติ (หลวงอุปการโกษา)	-	โคลงสี่สุภาพ (1) กาพย์สุรางคนางค์ (5)
		โคลงยอพระเกียรติ (หลวงสรงจักรานุกิจ)	-	โคลงสี่สุภาพ (10)
		โคลงยอพระเกียรติ (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดิ์ทาทิศาล)	-	โคลงสี่สุภาพ (13)
		โคลงถวายไชยมงคล (หลวงอินทร์มนตรี)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (1)
	2429	โคลงถวายไชยมงคล ในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปี 1248 (พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (13)
	2430	โคลงถวายไชยมงคล อาจารย์โรงเรียนตามพระอารามแต่ง	การเสด็จฯ พระราชทาน	โคลงสี่สุภาพ 22 จำนวน

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
		ทูตเกล้าถวายเมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกะฐิน	ผ้าพระกฐิน	(110)
		คำฉันท์สดุดีพระเกียรติ (เจ้าอธิการบุญณน (พุม))	-	ฉันท์ไม่ทราบชนิด (9)
	2431	โคลงถวายไชยมงคล จารึกในกระถางเงินใหญ่คู่หนึ่ง (พระเจ้าทองเอก กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช และคณะ)	การเฉลิมพระที่นั่งเวหาศจำรูญ พระราชวังบางปะอิน	โคลงสี่สุภาพ (10)
		คำถวายพระพรไชยมงคล พระยวงศนถาย	การเฉลิมพระที่นั่งเวหาศจำรูญ พระราชวังบางปะอิน	โคลงสี่สุภาพ (1)
	2432	โคลงขอพระเกียรติแล้วด้วยสืลแปดของเก่า	-	โคลงสี่สุภาพ (20)
สยามประเภท สุนทโรวาทพิเศษ	2437	คำสรรเสริญพระบารมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	-	โคลงสี่สุภาพ (1) กลอนสุภาพ (8)
	2440	คำถวายไชยมงคลกลอนร้อย	เสด็จฯ นิวัติพระนคร	ร้อยสุภาพ
	2441	ถวายไชยมงคลคำโคลง (ก.ศ.ร. กุหลาบ)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (8)
ประตู่ใหม่	2451	ข้าบาทประคมบาท... (ขุนสารัตถ์ธรรมา)	ออกฉบับปฐมฤกษ์	กาพย์ยานี (7)
		คำฉันท์ถวายไชยมงคล (ฉันท์ กรมไปรษณีย์โทรเลข)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉันท (3)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
				กาพย์ฉบัง (4)
		ถวายไชยมงคลอย่างอื่น (ขุนสารัตถ์ธรรมา)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ยานี (30)
		โคลงกระทู้ ขอ - ทรง - พระ - เจริญ	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ 51 จำนวน (54)
		พระทรงผดุงแดน...	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทรวชิรฉัตร (6)
	2452	โคลงไชยขึ้นปีใหม่ (พราหมณ์พงศ์)	วันขึ้นปีใหม่	โคลงสี่สุภาพ (4)
		คำถวายไชยมงคล	วันขึ้นปีใหม่	กาพย์ยานี (20)
		เห่เรือ	-	กาพย์ยานี (21)
		คำถวายพระพรในวันเถลิงศกปีใหม่ วันที่ 15 เมษายน ร.ศ. 129 (เอกชน)	วันขึ้นปีใหม่	วสันตดิถีฉัตร (9)
	2453	ถวายไชยมงคลในเถลิงศกสมัยปัจจุโลก จุลศักราช 1272 (พ.ช. (สุรินทร์) เบரியญ)	วันขึ้นปีใหม่	โคลงสี่สุภาพ (1) อินทรวชิรฉัตร (8)
		คำถวายพระพรไชโยในมงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ปีจอ โทศก จุลศักราช 1272 (แก้วก้องศรี)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉัตร (7) โคลงสี่สุภาพ (4)
		ถวายไชยมงคลในการฉลองและเฉลิมพระชนมพรรษา (ชู	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (7)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อหอจดหมายเหตุ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
		ศักดิ์ ม.ส.)		
		ถวายไชยมงคล (ครูโรงเรียน)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ยานี (10)
		ดอกสร้อยรางวัลที่ 1 (ยิม บ้านริมน้ำพิชัยญาติการาม)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กลอนดอกลีลาวดี (1)
		รางวัลที่ 2 (ถ,น,ม,ล)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กลอนดอกลีลาวดี (1)
		แสนเกษม (จิตรณ เปரியู)	พระราชพิธีบรมราชาภิเษก	อินทรีวิเชียรฉัตร (28)
		ถวายไชยมงคลในวันราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 (เอกชน)	พระราชพิธีบรมราชาภิเษก	อินทรีวิเชียรฉัตร (6) โคลงสี่สุภาพ (1) วลีนิพนธ์ (7)
		พริ้งพวดี	วันขึ้นปีใหม่	กลอนสุภาพ (6)
	2452	คำถวายไชยมงคลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช	พระราชพิธีบรมราชาภิเษก สมโภช	อินทรีวิเชียรฉัตร (14) รายสุภาพ
	2454	คำถวายพระพรไชย	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (12)
	2455	คำถวายไชยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (4)
จดหมายเหตุแสงอรุณ	2456	คำถวายไชยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (4)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อหอสมุด (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
				กลอนเพลงยาว (4)
	2456	พรสำหรับปีใหม่	วันขึ้นปีใหม่	โคลงสี่สุภาพ (4)
	2457	คำถวายไชยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (4)
	2458	คำถวายไชยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (4)
	2459	คำถวายไชยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (8) กาพย์ยานี (6) กลอนสุภาพ (5)
	2460	คำถวายไชยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (3)
	2461	ทรงพระเจริญ	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (5)
	2462	คำถวายพระพรไชยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ยานี (9) กาพย์ฉก (11) สัททวิภักดิ์ (4) โคลงสี่สุภาพ (6)
	2459	ราชสดุดี เสด็จพระชนมพรรษา พ.ศ. 2459	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉก (29)
สมุทรสาร				

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทอาศรัยวาท (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
ดุสิตสมัย		ราชสดุดีโคลงต้น (พระยาธรรมาธิกรณ์มุนี)	การรับพระยศพลเอก พิเศษแห่งกองทัพอังกฤษ	โคลงต้นบาทกฤษณ (12)
	2460	โคลงสรรเสริญเกียรติกรุงสยาม	การประกาศร่วม สงครามโลกครั้งที่ 1	ร่ายสุภาพ โคลงสี่สุภาพ (16)
	2463	เฉลิมขวัญสยามรัฐ (จิต บุรทัต)	การรับเรือหลวงพระร่วง	โคลงสี่สุภาพ (21)
	2462	ถวายพระพรในการขึ้นพระตำหนัก ในดุสิตธานี	การฉลองพระตำหนัก ในดุสิตธานี	โคลงวิหขมาลี (1) โคลงสินธุมาลี (1) โคลงจิตรลดา (1) โคลงสี่สุภาพ (1)
		ข่าวในพระราชสำนัก (วรวิข)	การเสด็จฯ พระราชทาน ผ้าพระกฐิน	ภู่ขงคประยาตฉันท (4)
		สักรัษา (ปลายใจ)	ครบรอบวันประกาศร่วม สงครามโลกครั้งที่ 1	กลอนสักรา (1) โคลงสี่สุภาพ (2) โคลงสองสุภาพ (2)
		ชัชวาราษฎร์	ครบรอบวันประกาศร่วม	กาพย์ฉันท (13)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
			สงครามโลกครั้งที่ 1	
ดุสิตสมิต	2461	ชโย	ออกฉบับปฐมฤกษ์	โคลงทอกาพย์ :- โคลงสี่สุภาพ (6) กาพย์ยานี (12)
		วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2461	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉบัง (14) อินทรวชิรฉัตร (10)
		ชมประทีปในงานเฉลิมพระชนมพรรษา (วิภาสสมิต)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทรวชิรฉัตร (4)
		โคลง, ฉันท, กาพย์, กลอน, ยอพระเกียรติเลิกการพนัน (ประติสมิต)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (1) วสันตดิถีฉันท (2) กาพย์ฉบัง (4) กลอนสุภาพ (2)
	2462	คำถวายพระพรชัยมงคล วันที่ 1 มกราคม พระพุทธศักราช 2462	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	ไตรภูกฉันท (12) กาพย์ฉบัง (9)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
		ไทยบรรเทิง (พระศรี)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กลอนสุภาพ (2)
		ความจริง (ประชาธิปไตย)	-	กลอนสุภาพ (3)
	2463	ลิลิตสุดอุทัยเรื่องหลวงพระร่วง	การรับเรือหลวงพระร่วง	ร่ายสุภาพ โคลงสี่สุภาพ (6)
		พลพระราม (แฉ่ม ม่วงคำ)	การซ่อมรบเสือป่า	โศกนิพนธ์ (3) กาพย์ฉบัง (20)
		คำถวายพระพรชัยมงคล วันที่ 1 มกราคม พระพุทธศักราช 2463	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉบัง (19)
		พรพศก (หมากหญ้า)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กลอนสุภาพ (4)
		กลอนพระราชประวัติประจำปี (พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นนวิ พจนสุนัปรักษา)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กลอนสุภาพ (52)
		คำแปลภาษาจีนถวายพระพรชัยมงคล (พระเจ้าเงินอินอักษร)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทรวชิรนิพนธ์ (4)
		สักกรายินดี (น.ม.ส.)	การประกาศทรงหมั้น	กลอนสี่กวาง (1)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
ศัพท์ไทย	2464	คำพากย์ถวายพระพรชัยมงคล วันที่ 1 มกราคม พระพุทธศักราช 2464	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉบัง (27)
		พระวิสุทธิวงษ์ถวายพระพร (พระยาอนุศาสน์จิตรกร)	งานแพนซี	อินทรวชิรฉัตร (12)
	2465	ดุสิตสมิตถวายดอกไม้ธูปเทียน	-	โคลงสี่สุภาพ (1) กลอนสุภาพ (3)
	2464	คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติ์ถวายพระพรชัยมงคลในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉัตร (17) อินทรวชิรฉัตร (12)
	2465	คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติ์ถวายพระพรชัยมงคลในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทวชิรฉัตร (10) ภุชงค์ประยาตฉัตร (17) กมลฉัตร (11)
		จงรักดี (สวง วิเศษศิริ)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทรวชิรฉัตร (7)
	2466	คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติ์ถวายพระพรชัยมงคลในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	ภุชงค์ประยาตฉัตร (15) กาพย์ฉบัง (21) สัททวิภักติฉัตร (16)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
นักเรียน	2467	คำฉันท์เฉลิมพระเกียรติถวายพระพรชัยมงคลในการพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉบัง (25) วสันตดิถีฉันท (9) อินทรวชิรฉันท (17)
	2468	ฉันท - สัตตมราชสดุติ (ชิต บุรทัต)	การเฉลิมฉลองวสันตดิถี	วสันตดิถีฉันท (32)
	2465	ขอถวายพระพรชัยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทรวชิรฉันท (9)
	2466	ขอถวายพระพรชัยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กมลฉันท (8)
	2467	คำฉันท์ถวายพระพรชัยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	สัพทลวิกิฉันทฉันท (8)
แถลงการศึกษาเทพศิรินทร์	2468	บทร้องสำหรับลูกเสือ	-	กลอนสุภาพ (2)
		คำถวายพระพรชัยมงคลเนื่องในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เฉลิมพระราชมณเฑียร	พระราชพิธีบรมราชาภิเษก	อินทรวชิรฉันท (7)
	2466	คำฉันท์ถวายชัยมงคล	ออกฉบับปฐมฤกษ์	สัพทลวิกิฉันทฉันท (6)
เบญจมาศานุสาสน์	2467	คำถวายพระพรชัยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	สัพทลวิกิฉันทฉันท (14)
	2468	คำถวายพระพรชัยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทรวชิรฉันท (8)
	2470	คำถวายพระพรชัยมงคล ณ สมัยวารตฤติพระราชพิธีฉัตรมงคล	วันฉัตรมงคล	สัพทลวิกิฉันทฉันท (8)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อหอจดหมายเหตุ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
		พระพุทธศักราช 2470		
มหาวิทยาลัย	2467	คำถวายพระพรชัยมงคลในวันเฉลิมพระชนมพรรษา	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉันทน์ (13)
	2469	คำถวายพระพรชัยมงคล	วันฉัตรมงคล	โคลงสี่สุภาพ (6)
		คำถวายพระพรชัยมงคล ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	ภูษงค์ประยาดฉันทน์ (13) ภาพย่นบัง (9)
	2471	คำถวายพระพรชัยมงคล	วันฉัตรมงคล	สัพทลวิกิฉันทน์ (9) วสันตดิถีฉันทน์ (13)
	2472	ลิลิตยอพระเกียรติ (สำราญ กัลยาณมิตร)	-	ร่ายสุภาพ โคลงสองสุภาพ (7) โคลงสามสุภาพ (1) โคลงสี่สุภาพ (7)
ไทยเศษม	2467	โคลงถวายพระพรไชย	วันขึ้นปีใหม่	โคลงวิหขมาลี (2)
		รกรกขัญ	วันขึ้นปีใหม่	ภาพย่นบัง (5)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
		ถวายพระพรชัยในงานเฉลิมพระชนม์พรรษา พระพุทธรูปศักดิ์กราช 2467	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉันทน์ (17)
	2468	คำฉันท์สดุติ เณริณพระเกียรติในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก	พระราชพิธีบรมราชาภิเษก	วสันตดิถีฉันทน์ (8) อินทวงส์ฉันทน์ (8)
	2470	คำถวายพระพร ในวันเฉลิมพระชนม์พรรษา พ.ศ. 2470	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	สัพทลวิกกีฬิตฉันทน์ (18)
	2471	คำถวายพระพรชัย ในโอกาสกษัตริย์เฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. 2471	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉันทน์ (10)
	2473	นานาอเนกพิพิธการ...	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉันทน์ (9)
	2474	คำถวายพระพร ในงานเฉลิมพระชนม์พรรษา พ.ศ. 2474	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทวงส์ฉันทน์ (10)
	2469	คำถวายพระพรชัยมงคล ณ สมัยวารคฤปิพระราชนิธิ์ฉัตรมงคล พระพุทธรูปศักดิ์กราช 2469	วันฉัตรมงคล	วสันตดิถีฉันทน์ (8)
เสนาศึกษาและมหาวิทยาลัย	2470	คำถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนม์พรรษา พ.ศ. 2470	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉันทน์ (7) ร่ายคำประยาตฉันทน์ (9)
	2471	คำถวายพระพรชัยมงคล เนื่องในพระราชพิธีเฉลิมพระชนม์	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉันทน์ (40)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
		พรรษา พระพุทธรักษา 2471		
The College News	2468	คำถวายพระพรชัยในมหาศกมงคลสมณงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก	พระราชพิธีบรมราชาภิเษก	โคลงสี่สุภาพ (3)
	2469	พระพรชัยมงคล (ท. มังกรพันธุ์)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทรวีเชียรฉันท (8)
สวนกุหลาบวิทยา	2469	ดุขญาตียระวาท ราชสักกร (พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์)	วันฉัตรมงคล	ภุชงคประยาตฉันท (30)
	2474	คำถวายพระพรชัยมงคล (ขุนจงจินตสสัย)	การเสด็จนิวัติพระนคร	โคลงสี่สุภาพ (7)
อัสสัมชัญอุโฆษสมัย	2469	ถวายชัยมงคล	พระราชพิธีบรมราชาภิเษก	วสันตดิถีฉันท (15)
	2470	คำฉันท์ถวายพระพรชัยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	ภุชงคประยาตฉันท (10)
โพเเท้กซ์	2471	เฉลิมศรีศกฤกษ์เจ้า...	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	โคลงสี่สุภาพ (1)
	2471	คำฉันท์ถวายไทยมงคล (ชิต บุรทัต)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉันท (21) สัททูลวิกิพิตฉันท (8)
	2471	ถวายพระพรชัยมงคล	ออกฉบัปฐมฤกษ์	วสันตดิถีฉันท (7)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทความ (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
สุภาพบุรุษ		ฉันทราษฏ์	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉันท (6)
		ถวายพระพรชัยมงคล ในโอกาสจิตสมัยพระราชพิธีฉัตรมงคล	วันฉัตรมงคล	โคลงสี่สุภาพ (8)
		อภิวาทนฉันทกถา (จิต บุรทัต)	ออกฉบัปฐมฤกษ์	สัททลวิกกีฬิตฉันท (18)
นารีนาถ	2472	ฉัตรมงคลลาศรพาท	วันฉัตรมงคล	ภุชงคประยาตฉันท (11) อินทรวีรฉัตรฉันท (12)
		อาเศียรพาทราชสดุติ ในโอกาสจิตสมัยพระราชพิธีเฉลิมฉัตรราชพรรษา พระพุทธศักราช 2473 (จารุมาลัย)	วันฉัตรมงคล	โตฏฉันท (4) กาพย์ฉบัป (23)
		อาศรพาทคำนำนงพระไตรตรณาคุณแลคำถาวรายพระพรชัยมงคล ปรารภเป็นปฐมฤกษ์ในการออกหนังสือพิมพ์นารีนาถ	ออกฉบัปฐมฤกษ์	กาพย์ยานี (8) กลอนสุภาพ (9) โคลงสี่สุภาพ (7) สัททลวิกกีฬิตฉันท (24)
ตำราวจ	2474	คำถาวรายพระพรชัยมงคล	ออกฉบัปฐมฤกษ์	ภุชงคประยาตฉันท (8)

ชื่อสิ่งพิมพ์รายคาบ	ปีที่พิมพ์ (พ.ศ.)	ชื่อบทอาศรัย (ผู้แต่ง)	โอกาส	รูปแบบคำประพันธ์ (บท)
				กาพย์ฉบัง (15) อินทรวชิรฉัตร (5)
ชีวิตไทย	2484	เยาภัชตริยสตุติ (ชิต บุรทัต)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉัตร (10)
ศรีกรุง	2484	กษัตริยสตุติฉัตร	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	สัททูลวิกิฬฉัตร (15)
ลีลปิน	2485	ลีลปาเลียร ราเชสตุติเฉลิมพระเกียรติยศ แลพระราชาภิรตดาภิหารย (กระแสนันท์)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	วสันตดิถีฉัตร (15)
วรรณคดีสาร	2485	คำถวายพระพรชัยมงคลในวันเฉลิมพระชนมพรรษา (ว. สิวะสริยานนท์)	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉบัง (5) วสันตดิถีฉัตร (7)
	2486	ขอถวายพระพรชัย	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	อินทรวชิรฉัตร (12)
	2487	คำถวายพระพรชัยมงคล	วันเฉลิมพระชนมพรรษา	กาพย์ฉบัง (4) อินทรวชิรฉัตร (7)
	2489	อาเศียรวาท (สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา)	ออกฉบับปฐมฤกษ์	โคลงสี่สุภาพทศกฐน (6)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปารเมศ อภัยฤทธิรงค์
วัน เดือน ปี เกิด	7 ธันวาคม 2539
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย รามคำแหง (2559) อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาวิชาภาษาไทย คณะ อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2562) อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2566) ปัจจุบันรับราชการในตำแหน่งนักอักษรศาสตร์ปฏิบัติการ สำนักวรรณกรรม และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	6/1 ซอยสามัคคี 60/10 ถนนสามัคคี ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 11000